

**Барна Марта, Богуш Малгожата (Bogusz Malgorzata),
Волошинський Олександр, Гнатюк Наталя,
Грибальський Ярослав, Клапчук Михайло,
Мацелюх Андрій, Тучковська Ірина**

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ
ОСОБАМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ**

**Львів
Растр-7
2019**

УДК 338.48(06)

О 64

Рецензенти: д.е.н., професор Басюк Д. І.,
д.е.н., професор Виноградова О. В.,
д.е.н., професор Семак Б. Б.

*Рекомендовано до друку Вченою радою Львівського торговельно-економічного
університету «14» травня 2019 р., протокол № 9*

О 64 Організація підприємницької діяльності в сфері сільського туризму особами
з інвалідністю: посібник / М. Барна, М. Богуш, О. Волошинський та ін.]. –
Львів : Растр-7, 2019. – 206 с.

ISBN 978-617-7726-79-0

Видання рекомендовано як навчальний посібник для студентів та фахівців вищих
навчальних закладів спеціальності «Туризм» та осіб з інвалідністю для започаткування і
ведення підприємницької діяльності у сфері сільського туризму та інших зацікавлених
осіб.

УДК 338.48(06)

**Це видання було створено в рамках проекту «Підприємництво в секторі сільського
туризму для молоді з інвалідністю (ERTSYD), що співфінансується програмою
Еразмус + «Нарощування потенціалу в сфері молоді – Східне партнерство –
партнерство для підприємництва» Європейського Союзу.**

ERASMUS+ PROGRAMME OF THE EUROPEAN UNION

Сприяння Європейської Комісії у підготовці цієї публікації не трактується як схвалення її
змісту, що відображає виключно погляди авторів, і Комісія не несе відповідальності за
будь-яке використання інформації, що в ній міститься.

Проект «Підприємництво в секторі сільського туризму для молоді з інвалідністю»
(ERTSYD) має на меті надати інформацію про можливості розвитку власного бізнесу для
молоді з інвалідністю, що живуть у сільській місцевості, сприяти їхній соціальній
інтеграції, підвищити самооцінку з метою покращення їх фінансового становища. Проект
реалізується шістьма країнами – трьома з Європейського Союзу (Латвія, Польща,
Португалія) і трьома країнами Східного партнерства (Грузія, Молдова, Україна), які
зміцнюватимуть свій потенціал через міжнародне співробітництво та низку запланованих
заходів, зокрема, тренінг та молодіжний обмін. Номер проекту: 589878-EPP -1-2017-1-UA-
EPPKA2-CBY-EP-PE. Тривалість проекту: 15.10.2017 – 16.10.2019. <https://www.rt4all.net>

JAUNATNES ORGANIZACIJA
APVIEŠNĀ "YMCA LATVIJA"
ASSOCIATION OF
"YMCA" OF LATVIA

ISBN 978-617-7726-79-0

© Колектив авторів, 2019
© Видавництво «Растр-7», 2019

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ	6
1.1. Як започаткувати підприємницьку діяльність	6
1.2. Правове регулювання сільського туризму	16
1.3. Реклама сільського туризму	25
РОЗДІЛ 2. ОБЛАШТУВАННЯ СІЛЬСЬКИХ САДИБ ТА ПРИЛЕГЛОЇ ТЕРИТОРІЇ	34
2.1. Будівельні норми та правила	34
2.2. Технічні аспекти та рекомендації	42
2.3. Ознаки доступності об'єктів для осіб з інвалідністю	51
РОЗДІЛ 3. ДОСВІД ВЕДЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ	89
3.1. Особливості створення підприємства сільського туризму в Україні	89
3.2. Організація підприємницької діяльності у різних країнах світу	119
3.3. Міжнародний досвід та підтримка підприємницької діяльності для осіб з інвалідністю у сфері сільського туризму	140
РОЗДІЛ 4. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРИЙОМУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ	144
4.1. Надання послуг незрячим, слабозорим та особам з порушенням слуху і мовлення	144
4.2. Прийом осіб із ментальними порушеннями та порушенням опорно-рухового апарату	161
4.3. Рекомендації для персоналу садиби щодо обслуговування осіб з інвалідністю	167
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	188
ЛІТЕРАТУРА	194

ПЕРЕДМОВА

Сільський туризм є важливим інструментом вирішення соціальних проблем, адже він дає надію сільському населенню та мотивацію до співпраці, можливість жити повноцінним та щасливим життям у своєму рідному селі.

На початковому етапі такий вид діяльності може виявитися недостатньо вигідним з фінансової точки зору, але він дає позитивну енергію та вирішує багато проблем, з якими стикаються мешканці сіл.

Останнім часом як окрема форма відпочинку та проведення дозвілля все активніше почав розвиватися сільський зелений туризм, який здатен забезпечити побажання туристів, а також надати їм широкий спектр послуг, познайомити їх із багатогранністю та самобутністю українського села, його надзвичайно цікавими традиціями, побутом, а також активізувати розвиток торгівлі, транспорту, будівництва в агросфері, сприяти екологізації сільського господарства.

Сьогодні жителі українських сіл самотійно надають послуги у сфері сільського туризму, однак офіційної легалізації вони не отримали; досі не визначено їх статус (підприємництво); не впорядковані відносини з контролюючими органами; не визначені санітарно-гігієнічні та екологічні обов'язки щодо надання високоякісних, екологічно чистих продуктів та послуг, а також збереження довкілля. Ці та інші фактори значно стримують вихід даного виду туризму як на внутрішній, так і на зовнішні ринки.

Для багатьох, особливо для дітей та осіб з інвалідністю, доволі привабливим є те, що на селі можна близько побачити тварин, погодувати їх, пріоритетним є й контакт з мальовничою природою.

Звичайно, необхідно враховувати потреби і дещо підвищені вимоги до побутових, санітарних умов та безпеки для осіб з інвалідністю. Якщо вже ми сприймаємо осіб з інвалідністю у якості гостя, то й орієнтуватися потрібно на їхні специфічні потреби.

Загалом особлива увага приділяється розвитку доступного туризму та розміщенню осіб з інвалідністю. Посібник містить рекомендації щодо того, як створити бізнес для осіб з інвалідністю у сільській місцевості. Проаналізовано найкращий європейський досвід щодо створення безбар'єрного середовища та надання технічних рекомендацій. Наведено приклади сертифікації та категоризації житла в агропромисловому комплексі, що використовується в різних європейських країнах, та міжнародного досвіду надання якісних туристичних послуг у сільській місцевості для осіб з інвалідністю.

РОЗДІЛ 1

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ

1.1. Як започаткувати підприємницьку діяльність

Сільський туризм можна здійснювати з реєстрацією або без реєстрації підприємницької діяльності.

Важливо, що власники садиб, котрі не зареєструвалися як приватні підприємці, можуть надавати послуги лише щодо тимчасового проживання туристів.

Якщо власник садиби зареєструвався як приватний підприємець, то він має право також надавати послуги з харчування, туристичного супроводу, торгівлі.

Сьогодні в Україні максимально спрощена процедура реєстрації фізичної особи-підприємця (далі – ФОП). Тепер не обов'язково йти у фіскальну службу та Міністерство юстиції, а можна скористатися онлайн-послугами держави.

Ще до того, як особа почне процедуру онлайн-реєстрації, необхідно виконати такі дії:

1. Для заповнення реєстраційної заяви (і онлайн, і особисто) майбутній підприємець повинен вибрати вид або види діяльності, яким ФОП буде займатися за КВЕД (Класифікатором видів економічної діяльності). Список КВЕД є на офіційному сайті:

http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/55/KVED10_55_20.html.

Сільський туризм є законним видом діяльності, однак у Класифікаторі видів економічної діяльності (КВЕД) цей вид діяльності не визначено. За кодом 55.20 визначено такий вид діяльності, як Діяльність засобів розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання, який слід обирати для започаткування діяльності в сфері сільського туризму.

Цей клас включає надання місць для переважно короткострокового проживання гостей і відвідувачів зазвичай на добовій або тижневій основі в окремих ізольованих приміщеннях,

таких як мебльовані кімнати з кухонними приналежностями або повністю оснащеними кухнями. Це можуть бути апартаменти або квартири, розташовані в окремих багатоповерхових будинках чи блоках, одноповерхові бунгало, шале, котеджі та невеликі будиночки. Також, якщо це передбачено, разом із послугами з розміщування може надаватися невеликий перелік додаткових послуг. Цей клас включає діяльність з розміщування у: дитячих або інших будинках відпочинку; квартирах і бунгало для приїжджих; котеджах і будиночках без надання послуг з прибирання або приготування їжі; турбазах, хостелах, гірських таборів, кемпінгах, **селянських будиночках**.

2. Для оформлення онлайн-заяви про реєстрацію ФОП потрібно обов'язково мати електронний цифровий підпис (ЕЦП).

Як його отримати, детально розказано на сайті Акредитованого центру сертифікації ключів: <http://acskidd.gov.ua/>.

Відкрити ФОП або підприємство – юридичну особу можна через Інтернет або особисто через звернення до державного реєстратора.

Першим способом реєстрації є онлайн-реєстрація через сайт Міністерства юстиції.

1. Для цього слід на сайті Мін'юсту minjust.gov.ua увійти в "Онлайн сервіси" (рис. 1.1).

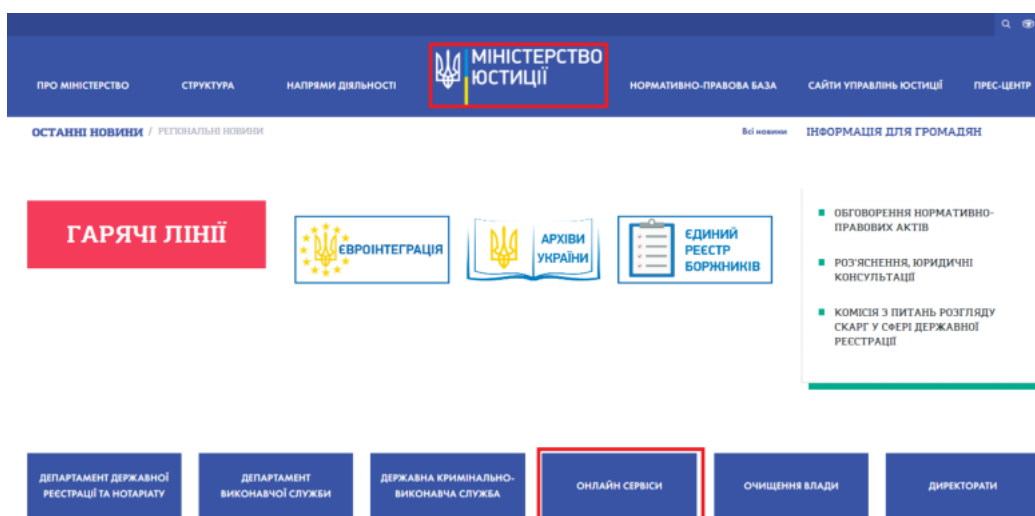

Рис. 1.1. Онлайн-реєстрація на сайті Мін'юсту minjust.gov.ua

2. З'явиться кабінет Он-лайн будинок юстиції (рис. 1.2).

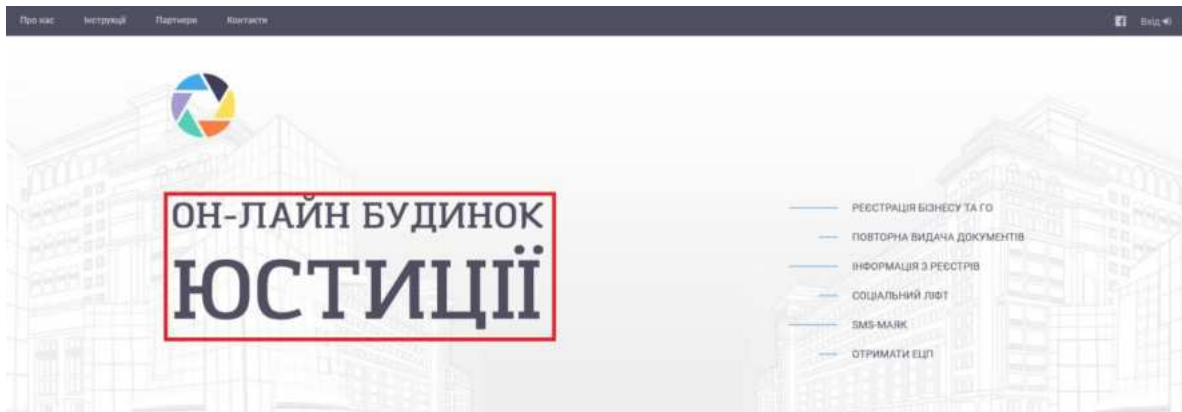

Рис. 1.2. Он-лайн будинок юстиції

3. Увійти у вікно “Реєстрація бізнесу та ГО” та натиснути (рис. 1.3):

Рис. 1.3. Реєстрація бізнесу та ГО

4. У вікні, що з’явилося, натиснути “Зареєструвати” (рис. 1.4):

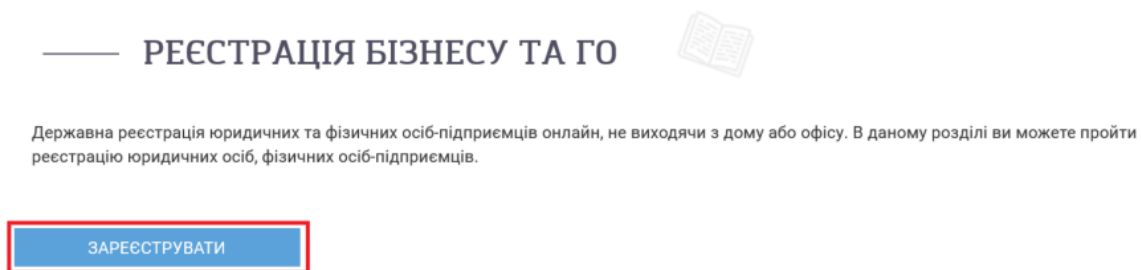

Рис. 1.4. Кнопка “Зареєструвати”

5. Вибрати вид суб’єкта – фізична особа-підприємець або юридична особа (рис. 1.5):

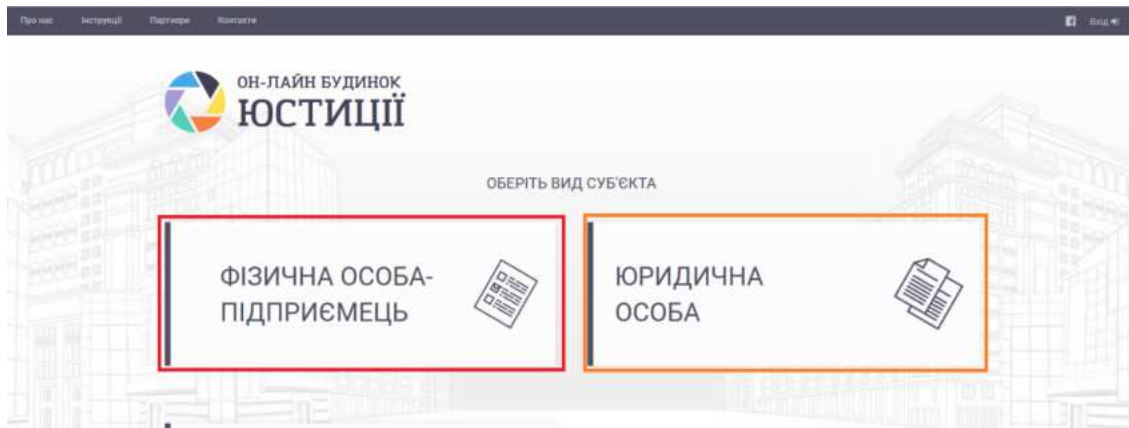

Рис. 1.5. Види суб'єкта

6. Після вибору виду суб'єкта обрати опцію “Зареєструвати онлайн” (рис. 1.6).

7. Відкриється вікно входу (реєстрації). Якщо ви не зареєстровані в системі, зробіть це, виконуючи вказівки.

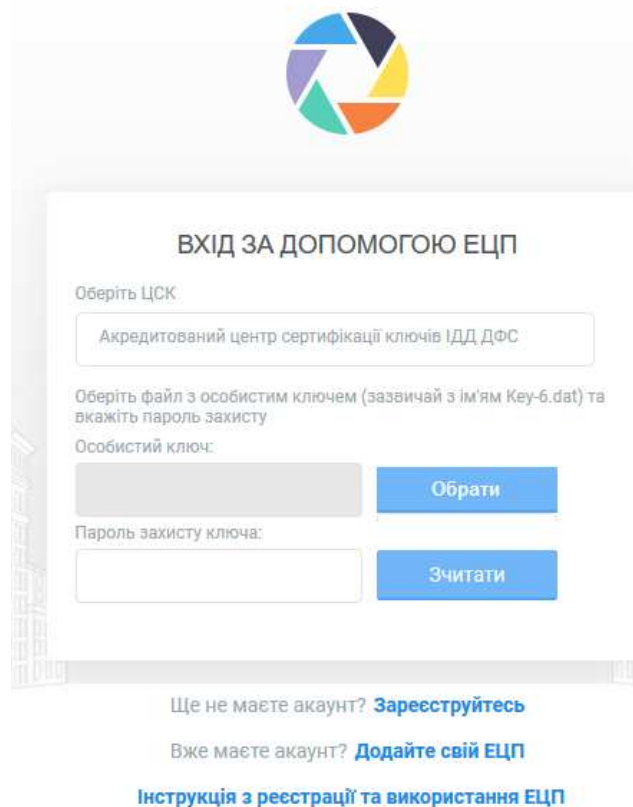

Рис. 1.6. Операція “Зареєструвати онлайн”

8. Після входу в приватний кабінет слід зробити наступне:

- створити заяву;
- підписати заяву електронним цифровим підписом (ЕЦП);

- надіслати заяву;
- перевірити стан розгляду заяви;
- отримати електронний або паперовий документ.

У Мін'юсті запевняють, що такий спосіб реєстрації займе всього один день.

Другим способом реєстрації є онлайн-реєстрація через Портал державних послуг iGov (рис. 1.7).

Рис. 1.7. Онлайн реєстрація через Портал державних послуг iGov

1. Для цього слід на сайті iGov слід обрати вікно “Послуги бізнесу” (рис. 1.8):

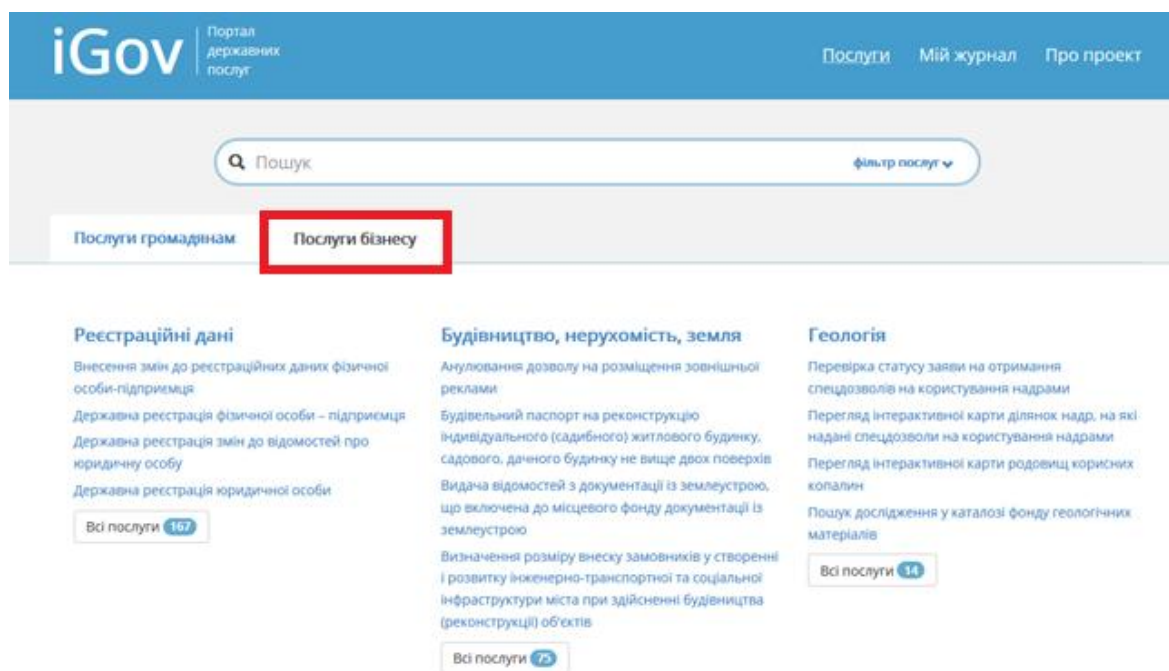

Рис. 1.8. Вікно “Послуги бізнесу”

2. У підрозділі “Реєстраційні дані” обрати пункт “Державна реєстрація фізичної особи-підприємця” або “Державна реєстрація юридичної особи” (рис. 1.9):

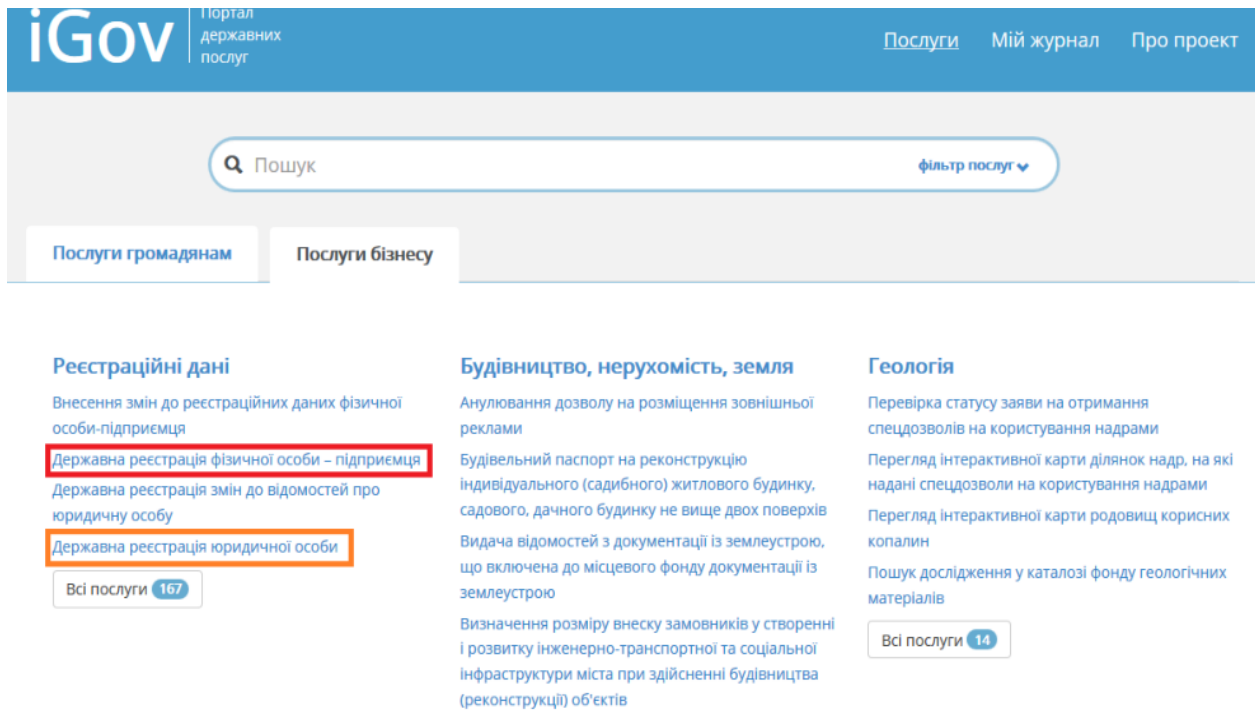

Рис. 1.9. Вибір пункту “Державна реєстрація фізичної особи-підприємця” або “Державна реєстрація юридичної особи”

3. Для державної реєстрації слід вибрати свій регіон (рис. 1.10):

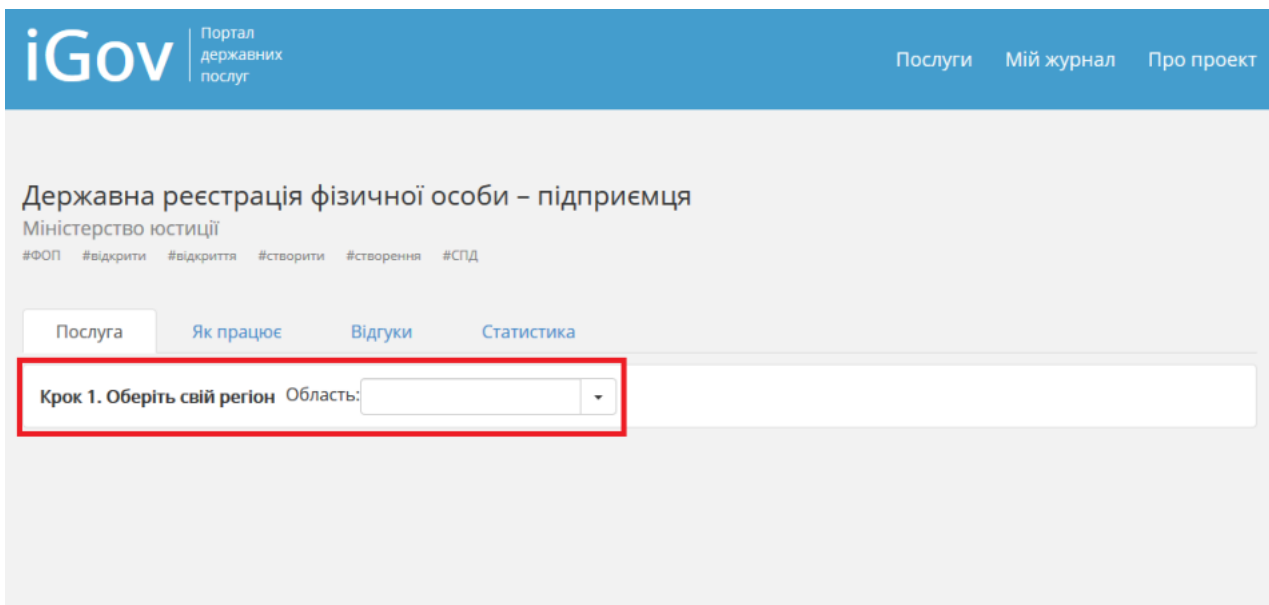

Рис. 1.10. Вибір свого регіону

Слід зазначити, що ця функція поки що працює тільки в Дніпропетровській, Донецькій і Тернопільській областях.

4. Наступним кроком державної реєстрації є вхід у систему за допомогою електронного цифрового підпису (ЕЦП) або за допомогою системи BankID, яка є, зокрема, у клієнтів Приватбанку

і Ощадбанку, або за допомогою IDcard, зокрема біометричного паспорта. Усі системи ідентифікації особи містять інформацію про місце її реєстрації.

The screenshot shows the iGov portal interface. At the top, there is a blue header with the iGov logo and the text 'Портал державних послуг'. To the right of the header are links: 'Послуги', 'Мій журнал', and 'Про проект'. Below the header, the main content area has a title 'Державна реєстрація фізичної особи – підприємця' and 'Міністерство юстиції'. There are several tags: '#ФОП', '#відкрити', '#відкриття', '#створити', '#створення', and '#СПД'. Below this is a navigation bar with buttons: 'Послуга', 'Як працює', 'Відгуки', and 'Статистика'. The main form area shows 'Крок 1. Ви обрали Область: Дніпропетровська' with a dropdown arrow and a 'Змінити' button. Below this is 'Крок 2. Увійдіть в систему через' followed by three buttons: 'iD BankID' (highlighted with a red box), 'Сертифікат електронно-цифрового підпису' (highlighted with a green box), and 'IDcard' (highlighted with a pink box).

Рис. 1.11. Способи державної реєстрації фізичної особи-підприємця

Третім способом є особиста реєстрація у державного реєстратора.

Для цього потрібно звернутися до державного реєстратора за місцем проживання з паспортом та ідентифікаційним кодом, надати копії цих документів. У держреєстратора необхідно заповнити реєстраційну картку.

Слід правильно вказати КВЕД, оскільки при помилці буде зареєстрований неправильний вид діяльності і необхідно буде пройти процедуру перереєстрації.

Подати документи держреєстратору можна спеціалісту або через представника (оформивши на нього попередньо нотаріально завірене доручення).

Якщо всі документи оформлені правильно, то протягом трьох робочих днів з моменту подачі документації дані повинні внести в державний реєстр і видати відповідну виписку.

Якщо документи надсилалися листом, то і виписку буде надіслано поштою.

Далі необхідно нести власноруч документи до підрозділів податкової інспекції:

- копію паспорта та ідентифікаційного коду;
- заяву про застосування єдиного податку;
- отриману раніше виписку з єдиного державного реєстру;
- книгу обліку доходів;
- заяву на ім'я начальника податкової інспекції або по Ф. 5-ОПП.

При цьому книгу обліку доходів потрібно буде реєструвати навіть в разі онлайн-реєстрації ФОП.

Крім того, фізична особа-підприємець отримує свідоцтво про те, що є платником єдиного податку, та реквізити банківського рахунку, на який буде платити цей податок.

Тому незалежно від способу реєстрації потрібно відкрити рахунок в банку для проведення безготівкових розрахунків.

Варто також перевірити, чи не прийняли місцеві державні адміністрації програми розвитку туризму, зокрема сільського. Такі програми передбачають збір даних про власників садиб, які можуть надавати послуги з розміщення і харчування туристів, а також допомогу з інформування власників садиб про потенційних туристів і навпаки, інформування туристів про власників садиб, які надають послуги.

Пільги в оподаткуванні підприємницької діяльності передбачені тільки для підприємців-єдиноподатників. Ті особи з інвалідністю, що працюють **на загальній системі оподаткування**, сплачують зі своїх підприємницьких доходів ПДФО, ВЗ і ЄСВ у **загальному порядку**. Також не вийде в тих підприємців-загальносистемників, хто має I або II групи інвалідності, скористатися звільненням від земельного податку (див. *п.п. 281.1.1 ПКУ*) для ділянки, яка виділена їм для підприємницької діяльності. Таке звільнення передбачене тільки для земельних ділянок, які перелічені у *п. 281.2 ПКУ* (ведення особистого селянського господарства, будівництва (розміщення) дачі, гаража тощо) і виділені для **особистих** потреб громадян. На це, зокрема, звертала увагу ДПСУ в *листі від 13.12.12 р. № 3278/0/141-12/Ф/17-3214*.

Пільг зі сплати єдиного податку підприємці з інвалідністю не мають. Але вони звільнені від обов'язкової сплати ЄСВ за себе, якщо є **пенсіонерами за віком або за інвалідністю та отримують згідно із законом пенсію або соціальну допомогу**. Вік особи з інвалідністю, як і група інвалідності, в цьому випадку значення не мають.

Не сплачувати ЄСВ підприємець зможе з **місяця, що настає за датою призначення пенсії (соціальної допомоги) по інвалідності**. Про отримання статусу особи з інвалідністю та виникнення права на ЄСВ-пільгу обов'язково слід повідомити податківців. Для цього досить подати їм письмову заяву довільної форми з відповідними підтвердними документами (копією довідки до акта огляду в МСЕК про встановлення групи інвалідності та/або копією пенсійного посвідчення).

З ЄСВ, помилково сплаченим за місяці поточного року, проблем бути не повинно, **якщо не подано звіт за формою № Д5 за цей період**. Для повернення таких сум слід скористатися *Порядком зарахування у рахунок майбутніх платежів ЄСВ або повернення надміру та/або помилково сплачених коштів, затвердженим наказом Мінфіну від 16.01.16 р. № 6*.

Відповідно до ч. 4 ст. 4 Закону про ЄСВ підприємці-єдиноподатники, які мають статус особи з інвалідністю та отримують відповідно до закону пенсію або соціальну допомогу, можуть бути платниками ЄСВ тільки за умови їх **добровільної участі** в системі загальнообов'язкового державного соцстрахування. Згідно із *Законом про ЄСВ* добровільна участь реалізується через укладення договору про добровільну участь. Проте фіскали вважали інакше і свою позицію закріпили в новій редакції* (далі – *Інструкція № 449*). * *Інструкція № 449 у новій редакції* запрацювала з 17.05.16 р. Зараз в абз. 2 п. 4 розд. III *Інструкції про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затвердженої наказом Мінфіну від 20.04.15 р. № 449*, зазначено, що добровільна участь у системі загальнообов'язкового державного

соцстрахування підприємцем з інвалідністю на єдиному податку реалізується через самостійне визначення для себе бази нарахування ЄСВ. Простіше кажучи: необхідно зазначити дані про себе у формі № Д5 – базу нарахування ЄСВ у графі «Самостійно визначена сума, на яку нараховується єдиний внесок, але не менше за розмір мінімальної заробітної плати».

Для тих єдиноподатників з інвалідністю, хто хоче бути добровольцем, – так, усе добре. А ось для тих, хто знав, що він звільнений від сплати ЄСВ, можливо, навіть повідомив про це податківців, але помилково подав за себе річний звіт за формою № Д5, де нарахував собі ЄСВ за період, у якому вже діяло звільнення, не все так однозначно. Якщо дотримуватися букви закону, а саме: *ч. 4 ст. 4 Закону про ЄСВ*, то, щоб прибрати помилково нарахований ЄСВ за себе, підприємцю з інвалідністю можна ініціювати перевірку і на тій підставі, що з ним не було укладено договір добровільної участі, вимагати зняття надміру нарахованих сум ЄСВ за себе.

Але, якщо керуватися *абз. 2 п. 4 розд. III Інструкції № 449*, то ЄСВ-справи нашої особи з інвалідністю зовсім не радісні. Адже він у звіті самостійно визначив для себе базу нарахування ЄСВ. А отже, повинен сплатити з неї ЄСВ. Зі свого боку, вважаємо таку самодіяльність фіскалів такою, що суперечить *ч. 4 ст. 4 Закону про ЄСВ*. Але розуміємо, що на практиці вони дотримуватимуться *абз. 2 п. 4 розд. III Інструкції № 449*. Тож будьте уважними.

Якщо підприємець з інвалідністю не сплачує ЄСВ за себе, він не має права на допомогу по тимчасовій непрацездатності, у тому числі у зв'язку з вагітністю та пологами, що виплачується за рахунок коштів фондів соціального страхування. Майте це на увазі.

Таким чином, підприємець з інвалідністю, який працює на загальній системі оподаткування, сплачує ПДФО, ВЗ і ЄСВ з підприємницьких доходів у загальному порядку. Пільг зі сплати єдиного податку підприємці з інвалідністю не мають. Єдиноподатник з інвалідністю, який отримує згідно із законом пенсію або соціальну допомогу, звільнений від обов'язкової сплати

ЄСВ за себе. Про отримання статусу особи з інвалідністю та виникнення права на ЄСВ-пільгу підприємцю-єдиноподатнику необхідно повідомити податківців.

1.2. Правове регулювання сільського туризму

Сільський туризм визнано окремим видом туризму, розвиток якого є пріоритетним напрямом державної політики у статтях 4 та 6 Закону України «Про туризм» № 324 від 15.09.1995 р. Право особистих селянських господарств займатися сільським зеленим туризмом визначено і в статті 1 Закону України „Про особисте селянське господарство”, № 742 від 15.05.2003 р.

Власник садиби має право отримувати інформацію, необхідну для своєї діяльності у сфері туризму, в державних органах та сільських і селищних радах, а також брати участь у розробці місцевих програм розвитку сільського зеленого туризму (стаття 24 Закону України “Про туризм”).

Окремою формою підтримки в багатьох місцевих програмах визнано надання державною службою зайнятості дотацій безробітним, які підтвердили намір започаткувати власну справу в сфері сільського туризму і згодні зареєструватися як приватні підприємці.

Слід зауважити: трудові договори між власником садиби, що не зареєструвався як підприємець, та працівниками укладаються тільки письмово і підлягають реєстрації протягом одного тижня у місцевому органі служби зайнятості за місцем проживання працівника (стаття 24-1 Кодексу законів про працю).

У статті 5 Закону України “Про туризм” виписано, що ліцензування послуг із розміщення та харчування туристів не вимагається. Крім того, в Законі України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” № 1775 від 01.06.2000 р. зазначено, що ліцензії для цих видів діяльності не передбачені.

Ліцензуються такі послуги: організація іноземного, внутрішнього, зарубіжного туризму, екскурсійна діяльність.

Правила обов'язкової сертифікації готельних послуг та послуг харчування застосовуються тільки до громадян, що зареєструвалися як підприємці.

Незаконними є будь-які вимоги до власника садиби отримувати або показувати сертифікати, вказані у Правилах обов'язкової сертифікації готельних послуг та послуг харчування (затверджено Наказом Держстандарту № 37 від 27.01.1999 р.).

Власник садиби може звернутись із заявкою про таку сертифікацію або надання категорії своїй садибі як туристичного об'єкта добровільно, якщо це потрібно для задоволення запитів туристів. Але це його право, а не обов'язок (стаття 19 Закону України "Про туризм").

Слід пам'ятати, що в разі наявності семи або більше номерів (окремих приміщень для розміщення туристів) власник садиби буде зобов'язаний виконувати вимоги правил користування готелями й аналогічними засобами розміщення та надання готельних послуг (Наказ Державної туристичної адміністрації України № 19 від 16.03 2004 р.).

Договори з розміщення туристів (оренди житла) можуть бути і письмовими, і усними. Але бажано скористатися письмовими зразками. У випадку, якщо туристи заподіють яку-небудь шкоду садибі, буде легше довести вимоги її власника.

Навіть за тривалого проживання туристів у садибі треба пам'ятати, що договори з їх розміщення потребують нотаріального засвідчення та реєстрації в органах технічної інвентаризації тільки у випадку, якщо строк дії договору перевищує 12 місяців (стаття 793 Цивільного кодексу України). Але, щоб уникнути порушення пункту 9.1 Закону України "Про податок з фізичних осіб", строк перебування одного туриста власнику садиби, який не є підприємцем, краще вказувати не більше 15 днів. Тоді вимоги засвідчувати або реєструвати такі договори також будуть незаконними.

На вимогу туриста власник садиби може видавати заповнений власноруч документ, який зазначає строк розміщення, вартість основних і додаткових послуг, а також прізвище та ім'я туриста.

Важливим є те, що власники садиб, котрі не зареєструвалися як приватні підприємці, можуть укласти договори саме на розміщення туристів, а не їх туристичне обслуговування. Але власник садиби може укласти договори не з окремими туристами, а з туристичним підприємством.

Доходи від оренди житла та інших приміщень садиби оподатковуються за загальною ставкою податку з доходів фізичних осіб 13%. Проте на цю суму не нараховуються збори на обов'язкове пенсійне та соціальне страхування, оскільки власник садиби тільки надає у користування своє майно, а не виконує при цьому інші платні роботи чи послуги для туристів (лист Пенсійного фонду України № 1852/04 від 27 02 2004 р).

Власник садиби, що не зареєструвався як підприємець, а веде книгу обліку доходів, не зобов'язаний фіксувати свої витрати, пов'язані з розміщенням туристів у садибі. Річ у тім, що при поданні річної податкової декларації власник садиби має право повернути собі 25% одержаного від оренди житла доходу без додання документів, що підтверджують витрати, як це вимагається від підприємців. Таке право власника садиби передбачено в чинному додатку 6 до Інструкції про прибутковий податок з громадян № 12 від 21.04.1993 р. Якщо приватні підприємці мають сплачувати податок з доходів авансом щоквартально, то власник садиби може сплачувати податок з доходів від надання послуг із харчування туристів на підставі річної декларації (якщо ці доходи не звільнені від оподаткування згідно з наступним абзацом), або протягом 40 днів після закінчення звітного кварталу в частині доходів від розміщення туристів.

Щодо надання послуг з харчування туристів, то дуже важливим є те, що пункт 4.3.36 Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» № 889 від 22.05.2003 р. звільняє від сплати податку доходи, отримані від продажу вирощеної власником у своїй садибі сільськогосподарської продукції, в тому числі продуктів її первинної переробки. Причому садиба має бути надана для ведення

особистого селянського господарства без збільшення паю чи з присадибною ділянкою житлового будинку.

Власник садиби має подати туристам (на їх вимогу) довідку про своє право отримувати такі доходи без утримання податку. Форму довідки затверджує Кабінет Міністрів України.

Якщо власник садиби зареєструвався як приватний підприємець, то він має право без придбання патенту здійснювати торговельну діяльність із продажу харчів вітчизняного виробництва, вказаних у статті 6 Закону України «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» № 98 від 23.03.1996 р.

У разі суперечок щодо повернення частини податків треба пам'ятати, що за неповне або несвоєчасне перерахування власнику садиби суми надмірно сплаченого ним податку готівкою, через банк або відділення пошти, районний орган державного казначейства має накладати на податкову інспекцію штраф у розмірі 10, 50 або 100% суми податку (Інструкція Державного казначейства № 82 від 04.05.2005 р.).

Власник садиби, який хоче припинити діяльність у галузі сільського зеленого туризму, не має виконувати додаткові формальності, якщо він не зареєстрований як приватний підприємець.

Процедура припинення реєстрації фізичної особи-підприємця визначена Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» № 755 від 15.05.2003 р. Вона є доволі тривалою і тому власнику садиби треба ретельно обміркувати, чи потенційна кількість туристів і доходи від їх обслуговування будуть достатні, щоб покрити витрати на реєстрацію або припинення своєї підприємницької діяльності.

Вимоги до ведення діяльності з сільського туризму подано у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Вимоги до ведення діяльності з сільського туризму

Вид діяльності	Без реєстрації як підприємці	Зареєстровані підприємці
Дозволені види послуг	Послуги з розміщення та харчування туристів	Інші види туристичних послуг (наприклад, супровід туристів)
Участь у місцевих програмах розвитку сільського зеленого туризму	Дозволена	Дозволена
Дотація безробітним на започаткування власної справи у сфері сільського зеленого туризму	Не призначається	Може призначатися за умов складання бізнес-плану
Трудові договори з іншими особами, крім членів сім'ї	Підлягають реєстрації органом державної служби зайнятості	Не обмежено
Ліцензування	Не потрібне	Обов'язкове для інших видів послуг, крім розміщення і харчування туристів
Сертифікація	Добровільна	Обов'язкова (до семи номерів для туристів у садибі - добровільна)
Реєстрація договорів	Не потрібна, якщо строк розміщення кожного туриста менше 15 днів	Не потрібна, якщо строк розміщення кожного туриста менше 12 місяців
Сплата податку на додану вартість	Не сплачується на суму послуг з харчування туристів до 300 тис. грн протягом останніх 12 місяців. Оренда приміщень звільнена від ПДВ.	Не сплачується на суму послуг з харчування туристів до 300 тис. грн протягом останніх 12 місяців
Сплата податку з доходів фізичних осіб	Якщо не більше 9 спальних місць, податок з послуг розміщення не сплачується, в іншому разі сплачується в розмірі 13% доходу від оренди приміщень (облік витрат не обов'язковий). Доходи від продажу сільгосппродукції та її первинної переробки звільнено від податку. Збори в Пенсійний фонд не нараховуються.	За спрощеною системою по ставкам єдиного податку, встановленого районними радами, або 13% (з 01.01.07 – 15%) з доходу, за винятком пов'язаних витрат. Збори в Пенсійний фонд нараховуються на суму до 10 прожиткових мінімумів на місяць.
Припинення діяльності	Окремі дії не потрібні	Необхідно знятися з обліку

Державна політика щодо осіб з інвалідністю ґрунтується на законах, а реалізація та вирішення проблем осіб з інвалідністю відбувається через соціальні проекти і програми, які фінансуються переважно з Державного бюджету. Права осіб з інвалідністю на участь у житті суспільства і захист їх інтересів закріплено чинним законодавством та окремими підзаконними актами. Вони у першу чергу спрямовані на надання особам з інвалідністю рівних з іншими громадянами можливостей у реалізації соціальних, економічних, політичних та інших конституційних прав.

Базовим законом країни, який сформулював мету державної соціальної політики щодо осіб з інвалідністю, став Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», прийнятий у 1991 році зі змінами і доповненнями. Згідно з цим документом мета державної політики щодо осіб з інвалідністю полягає у створенні правових, економічних, політичних, соціально-побутових і соціально-психологічних умов для задоволення їх потреб у відновленні здоров'я, матеріальному забезпеченні, посильній трудовій та громадській діяльності. Стаття 1 зазначеного Закону констатує, що особи з інвалідністю в Україні володіють усією повнотою соціально-економічних, політичних, особистих прав і свобод, закріплених Конституцією України та іншими законодавчими актами.

Слід зазначити, що Україна проводить послідовну політику переходу від медичної до соціальної моделі інвалідності. Зважаючи на необхідність комплексного вирішення проблем інвалідності, кардинальної зміни підходів до ролі і місця осіб з інвалідністю в економічному та соціальному житті суспільства, у 2005 році Верховною Радою України був прийнятий принципово новий законодавчий акт – Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні». Його реалізація дозволить не лише створити необхідні умови для повноцінного життя людей з обмеженими можливостями – відновлення фізичного статусу, здобуття освіти, професії, участі в трудовій (підприємницькій) діяльності, а й

змінити ставлення до них як повноправних громадян усього суспільства.

В Україні прийнято ряд законодавчо-нормативних актів. Зокрема, Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо професійної і трудової реабілітації інвалідів» (2005 р.), «Про внесення змін до деяких законів України щодо реалізації інвалідами права на трудову зайнятість» (2006 р.); Укази Президента України «Про вдосконалення державного регулювання у сфері зайнятості населення та ринку праці в Україні» (2005 р.), «Про першочергові заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями» (2005 р.), «Про заходи щодо створення сприятливих умов для забезпечення соціальної, медичної та трудової реабілітації інвалідів» (2005 р.), «Про додаткові невідкладні заходи щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями» (2007 р.). Постановою Уряду від 31.01.2007 р. № 80 врегульовано єдиний порядок надання інвалідам та дітям з інвалідністю реабілітаційних послуг.

Визначено соціальні нормативи у сфері соціальної та професійної реабілітації, що встановлюють вимоги до змісту та обсягу реабілітаційних заходів щодо відновлення та компенсації обмежених функціональних можливостей осіб з інвалідністю. Порядком надання реабілітаційних послуг вперше встановлено право самостійного вибору осіб з інвалідністю або дитиною з інвалідністю реабілітаційної установи незалежно від місця проживання. Державна політика щодо зайнятості осіб з інвалідністю спрямована на створення умов для працевлаштування осіб з інвалідністю на відкритому ринку праці. Саме на це спрямовано: запроваджені Законом України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» норматив робочих місць для працевлаштування інвалідів; постанову Кабінету Міністрів України від 27.12.2006 р. №1836 «Про реалізацію статті 181 Закону України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»; постанову Кабінету Міністрів України від 31.01.2007 р. № 70 «Порядок

використання суми адміністративно-господарських санкцій та пені за невиконання нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю, що надійшла до Державного бюджету», наказ Мінпраці України від 10.01.2001 р. № 1 (зі змінами і доповненнями) «Про Порядок надання роботодавцю дотацій на створення додаткових робочих місць для працевлаштування безробітних» тощо. Внесення змін і доповнень до законів України «Про зайнятість населення» та «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» істотно поліпшило стан справ щодо створення особам з інвалідністю умов для працевлаштування та професійної підготовки, виконання нормативів робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю.

Особи з інвалідністю, які звертаються до Державної служби зайнятості з питань працевлаштування, мають право на одержання всіх соціальних послуг, у тому числі на встановлення статусу безробітного, їм забезпечено вільний доступ до загальнодержавної бази актуальних вакансій, інформації про можливості здобуття професії.

Базовий для туристичної індустрії Закон України «Про туризм» зазначає як один з основних пріоритетних напрямів державної політики забезпечення доступності туризму та екскурсійних відвідувань для дітей, молоді, людей похилого віку, інвалідів. При цьому ст. 4 Закону розглядає туризм для осіб з інвалідністю як окремий вид туризму. На даний час питання розвитку туризму для людей з обмеженими фізичними можливостями є дуже суттєвим, адже так вимагає сьогодення. Туризм є одним з основних засобів реабілітації, суспільної адаптації осіб з інвалідністю, позитивно впливає на психофізичний стан осіб з вадами, сприяє пристосуванню їх до нормального життя, на що відповідно до законодавчих та нормативних документів безумовне право має кожний громадянин.

Об'єктивний аналіз державної соціальної політики України щодо осіб з інвалідністю свідчить, що за останні роки суттєво змінилося розуміння проблем осіб з інвалідністю в українському

суспільстві. Проте питання гармонізації вітчизняного законодавства щодо осіб з інвалідністю до міжнародних стандартів залишається досить актуальним. Отже, від самого лише соціального захисту осіб з інвалідністю потрібно переходити до реального забезпечення їх прав, які передбачені у Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю. Згідно з основними стандартами забезпечення та захисту прав осіб з інвалідністю, визначених у Конвенції, особи з інвалідністю повинні повноправно включатися до загального соціального процесу. При цьому в центрі уваги має бути тепер вже не інвалідність, а сама особа з інвалідністю, яка має бути здатною, наскільки це можливо, самотійно жити в суспільстві.

Перше і найважливіше право, яке складає основу всієї діяльності, – це володіти та керувати господарством. Жоден гість не має права порушити це фундаментальне право. Але, коли надаєте кімнати гостям на платній основі, потрібно змиритися з деякою перебудовою, яка б забезпечила комфорт та незалежність при проживанні у садибі.

До основних прав власників садиб належать наступні:

- на незалежність (гості не мають права заходити до помешкання без дозволу чи запрошення);
- отримувати прибуток від надання приміщень для проживання, а також від надання інших послуг і приготування їжі;
- очікувати від гостей, щоб вони поважали приватну власність;
- очікувати від гостей, що вони будуть дотримуватися умов угоди, як це передбачалося при попередньому замовленні кімнат, а у випадку, якщо відмовляються, мають завчасно повідомити;
- відмовити гостям у наданні їм кімнат для проживання.

Існує багато інших менш важливих прав та обов'язків, але вище наведені в широкому значенні включають і їх. Не завжди необхідно суворо дотримуватися своїх прав. Толерантність та розумний компроміс є дуже важливими і зрештою роблять життя кожного з нас набагато приємнішим.

Основними обов'язками власників садиб є наступні:

- надавати гостям чисті, зручні та комфортабельні приміщення та послуги високої якості;
- забезпечити безпеку гостей та їхньої власності;
- на дверях спальні повинен бути встановлений замок або защіпка, так само дуже важливо обладнати замком або защіпкою двері ванної кімнати та туалету;
- на кошти, що отримано від оренди кімнат, зобов'язані запропонувати гостям відповідну їжу, комфорт та необхідні послуги;
- ви зобов'язані запропонувати гостям належне, зручне проживання, а також повну їхню незалежність, коли вони знаходяться у спальні;
- розміри туалетів, ванних кімнат, їдальні та вітальні повинні відповідати кількості гостей;
- надавати відповіді на усі запити швидко, незважаючи на те, що усі номери на сезон можуть бути уже замовлені.

1.3. Реклама сільського туризму

Існують такі форми реклами: каталоги, буклети та листівки, пейзажні листівки та візитні картки, карти і регіональні путівники, оголошення в пресі, звернення до туристичної агенції, участь у ярмарках, таблиці при дорозі, інформаційна сторінка в мережі Інтернет (рис. 1.12).

При цьому не слід обмежуватися однією формою реклами. Слід обрати одну (видання каталогу) за основну, а інші – як додаткові. Не потрібно забувати, що є дешеві і навіть безкоштовні можливості, якими можна скористатися. Чим більше каналів розповсюдження інформації, тим більша вірогідність, що хтось таки почує.

Цілком зрозуміло, що примусити когось прочитати оголошення просто неможливо. Тому у самому запрошенні має бути щось таке, що спонукало б споживача прочитати, звернути увагу.

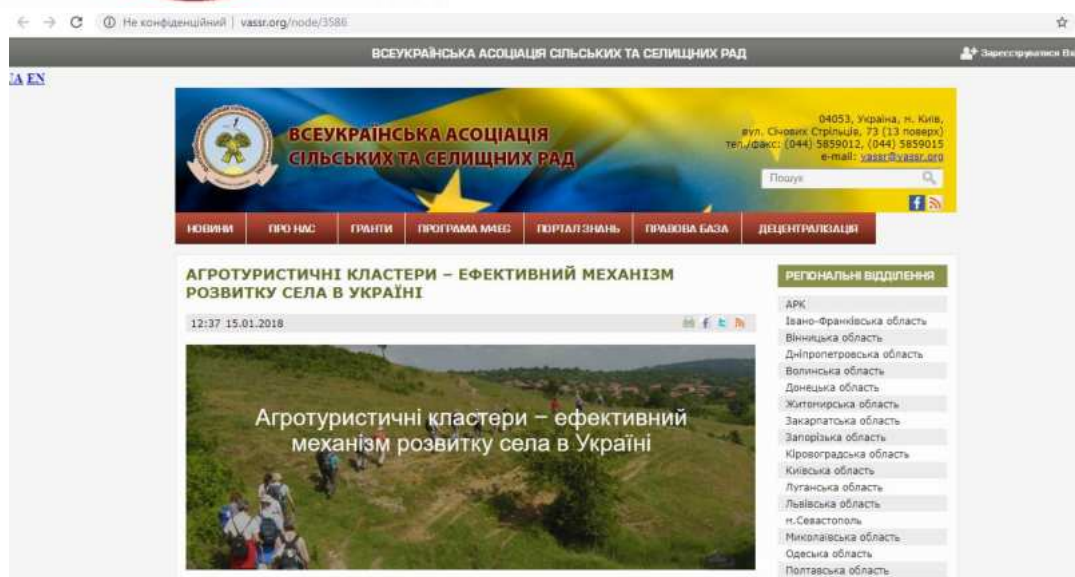

Рис. 1.12. Основні форми реклами

Рекламне запрошення повинно мати свою мотивацію та адресата. Реклама має бути спрямована на прихильників відпочинку у природному середовищі, у селі.

Тема реклами має відповідати цілям рекламної кампанії. При цьому необхідно, щоб споживач запам'ятав хоча б назву послуги та адресу господаря, який надає послуги, пов'язав їх з найбільш важливою якістю (перевагою) і з основним мотивом вибору.

Рекламна тема повинна відображатися в яскравому заголовку – девізі. Девіз – коротке гасло, яке відображає якість послуг, обслуговування, напрям діяльності відпочинкової садиби. Підраховано, що девіз у порівнянні з рекламою читають у п'ять разів більше людей.

Доречно визначити такі основні джерела для реклами у сфері сільського туризму в Україні (рис. 1.13).

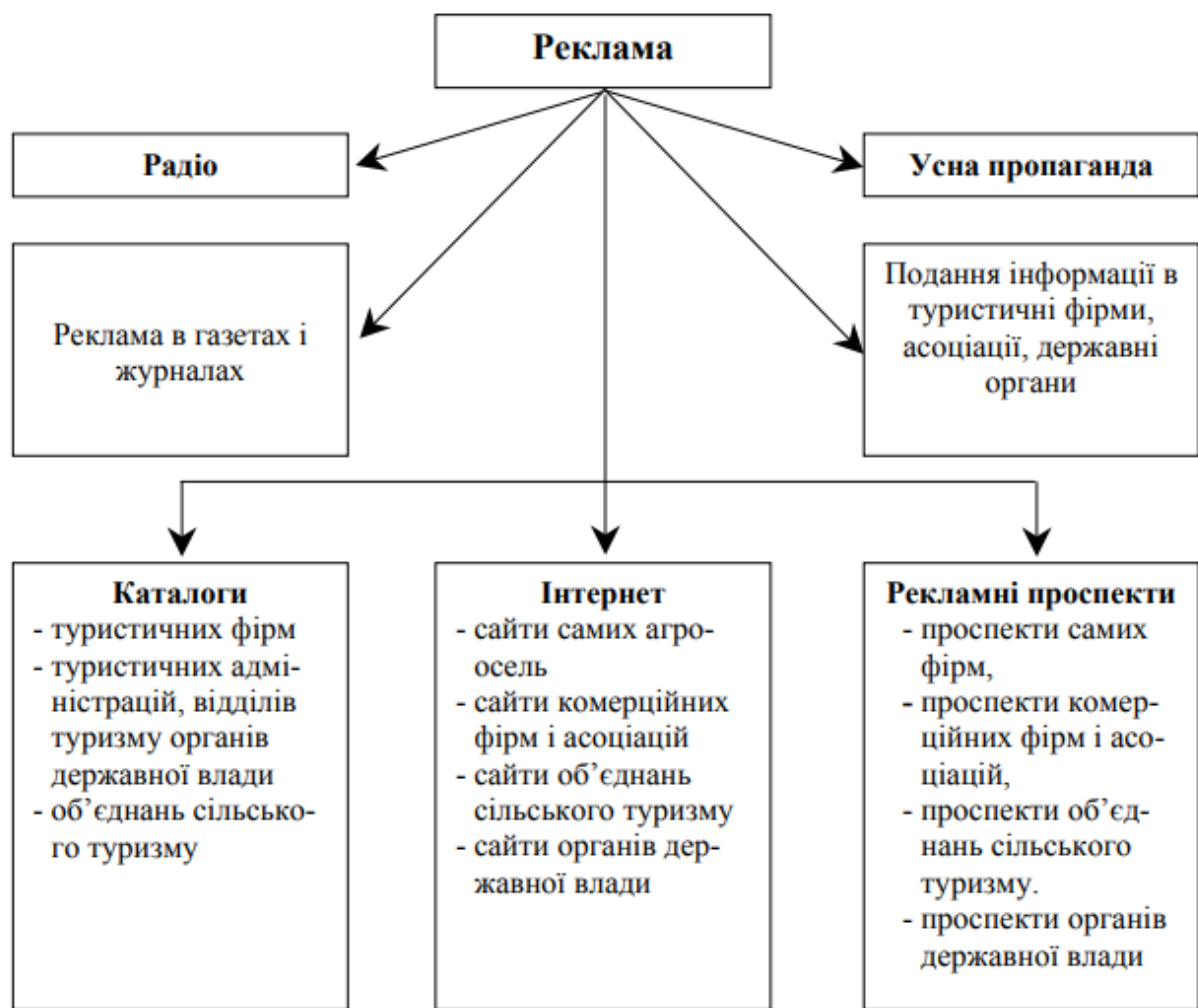

Рис. 1.13. Можливі шляхи реклами сільського туризму

Прикладом хорошого і правильно наповненого сайту, що рекламує сільський зелений туризм, може бути сайт німецької Асоціації „Відпочинок на селі у Баварії” <http://www.uadby.de/> (рис. 1.14).

Urlaub auf dem Bauernhof und Landhof in Bayern

Рис. 1.14. Зразок правильно наповненого сайту щодо реклами сільського туризму

Даний сайт є двомовним (німецько-англійським), правильно тематично розділеним, має детальний опис садиби з фотографіями (описи розміщені по регіонах) та має можливість замовлення відпочинку онлайн. Цей сайт є комерційним, тобто власники садиб платять за рекламу, тому він підтримує високу якість та інформативність. Насамперед це можливість розміщувати повідомлення про себе на різноманітних форумах (туристичного або екологічного спрямування), де обговорюються питання сільського туризму та подібні або існує дошка оголошень (приклад <http://carpathians.org.ua/Forum/list.php?f=1> (рис. 1.15).

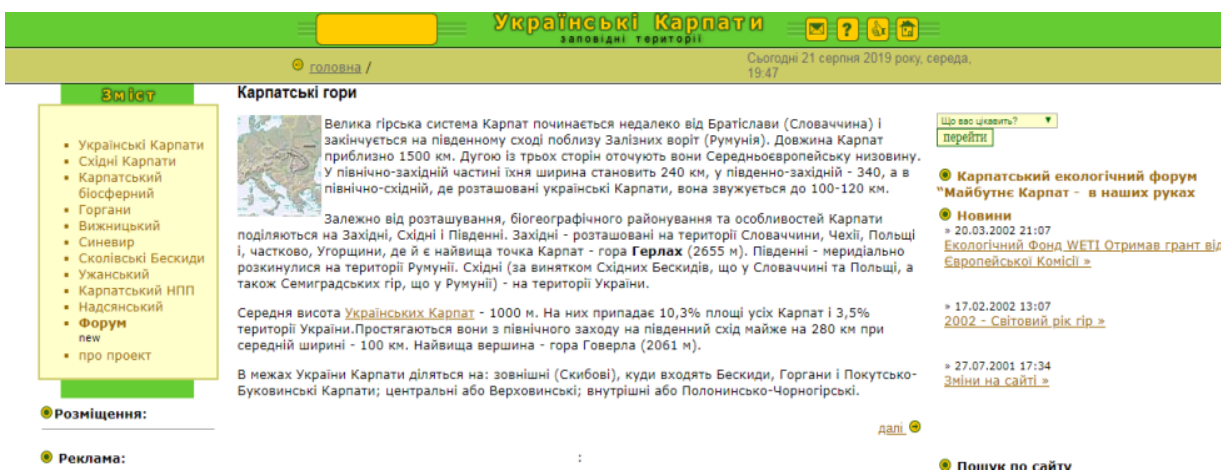

Рис. 1.15. Формат розміщення рекламного повідомлення сільського туризму

Зараз рекламу сільських садиб розміщують на своїх веб-сторінках (рис. 1.16), а також різноманітні органи державної влади (приклад – Чернівецька облдержадміністрація <http://www.bucoda.cv.ua/tour/1/index.html>); лижні та спортивні веб-сторінки <http://ski.lviv.ua/lodges/private/>; громадські організації (Рада з туризму Карпатського регіону <http://www.tourism-carpathian.com.ua/>).

Існують також інші можливості, для господарів садиб із певним прибутком це створення власної веб-сторінки, що є не надто дорогим. Адреси сторінок такого типу варто розміщувати у пошукових системах в Інтернеті для того, щоб можна було знайти інформацію, не маючи їх точної адреси.

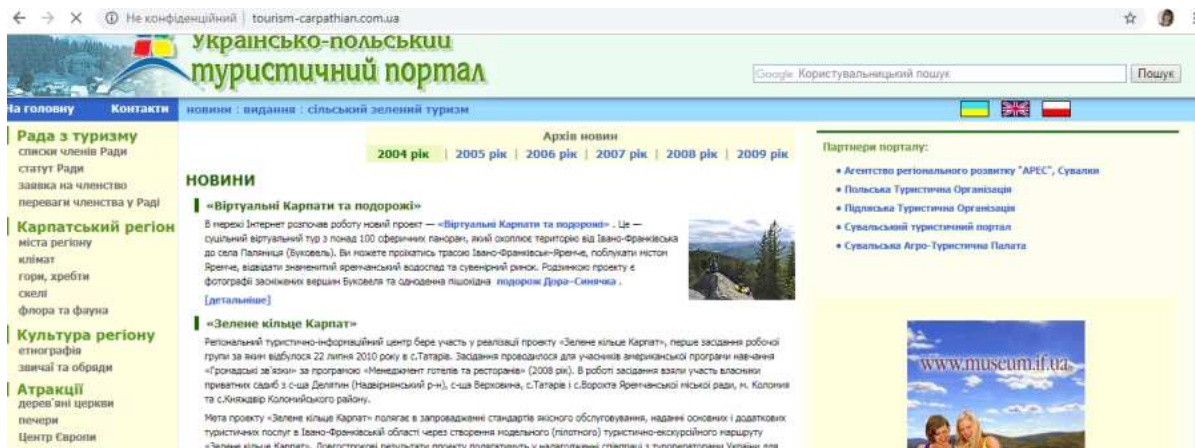

Рис. 1.16. Приклад реклами сільських садиб, розміщеної на власних веб-сторінках

Загалом реклама об'єднує такі положення: повідомлення, Інтернет, радіо, публікації, телебачення та цільову аудиторію.

Повідомлення повинно розповідати про тип діяльності або підприємства, що пропонують додаткові товари та послуги, інструкції до місця розташування, витрати на діяльність і як зробити замовлення. Оригінальність дуже важлива в рекламі. Потрібно завжди перевіряти точність дат, адрес і телефонних номерів.

Промоція може включати публічність, коли представлені на ринку назва компанії (садиби) або суспільні відносини (створення позитивного іміджу садиби в очах громадськості). Ось кілька прикладів:

- пошукова оптимізація та обробка соціальних медіа для Інтернету;
- прейлізи для газет, журналів, радіостанцій;
- спонсорство громадських заходів, громадського радіо, груп збереження;
- ознайомчі поїздки для авторів подорожей (турагентів), щоб вони знали установу і могли говорити або писати про неї;
- рекламні матеріали - ручки, одяг з логотипом;
- публічні виступи та слайд-шоу;
- брошури, візитні картки та «картки-стійки».

Загалом реклама, пов'язана з просуванням в Інтернеті, газетами та журналами, радіо, телебаченням, путівниками, брошурами, в багатьох випадках може бути дорогою. І більшість рекламних фахівців стверджують, що разова реклама майже нічого не варта, якщо вона не буде включена в рекламну кампанію протягом кількох місяців або років.

Для визначення рентабельності інвестицій необхідно відстежувати джерела клієнтів. Можна просто запитати, як вони дізналися про підприємство. Також це допоможуть визначити різні пристрої, такі як електронна пошта або поштові адреси, або телефонні номери, які кодуються, щоб вказати, де потенційний клієнт отримав контактну інформацію.

Підприємства (садиби) все частіше купують невелику рекламу, просто спрямовуючи трафік на свої веб-сайти. Цей тип реклами потребує трохи більше, наприклад приваблива фотографія або логотип і адреса веб-сайту, і є набагато більш рентабельним. Просування соціальних медіа стає все більш важливим для підвищення обізнаності про бізнес.

Якщо говорити про зв'язки з громадськістю, то вони визначаються як створення та підтримка сприятливого іміджу. Власник садиби завжди повинен займатися своїм діловим іміджем. Варто докласти зусиль, щоб сприяти підтримці сусідів, місцевих і державних установ, груп громадян і місцевої торгової палати або бюро відвідувачів.

Ефективна робота всіх елементів туристичного кластера (сукупність організацій і фірм, які взаємодіють у розвитку туристичної продукції в певних географічних межах) допоможе не тільки значно збільшити бюджети територій, а й створити нову сферу зайнятості, стимулювати залучення додаткового капіталу до обороту. Крім того, функціонування кластера дозволить зберегти культурно-історичні пам'ятки, природні парки та заповідники, поліпшити екологічну ситуацію, розвивати сферу послуг, покращити інфраструктуру територій сільської місцевості.

Використання виставок для PR. Потрібно отримувати максимальну вигоду від участі у виставці. Для цього важливо проводити рекламні заходи в комплексі: виставка повинна бути невід'ємною частиною вашої PR-кампанії і навпаки.

Всесвітня павутина Інтернет фактично змінила маркетинг. Її основними перевагами є наступні:

- доступ до практично будь-якого комп'ютера в світі;
- може бути відносно низька вартість для встановлення;
- продовжує виконувати свою роботу на невизначений термін, а не на один день або місяць;
- може містити велику кількість копій (слів) і всіх фотографій, які потрібно розмістити;
- може бути інтерактивною і може використовуватися для бронювання;
- мати посилання і бути пов'язаним з іншими веб-сайтами.

При цьому виникають і певні недоліки:

- величезна конкуренція в Інтернеті;
- більшість користувачів переглядають лише перші кілька сайтів, які відображаються під час пошуку;
- шукачі інформації швидко скануються, щоб вони могли пропустити важливих даних;
- шукачі інформації повинні використовувати правильні ключові слова для пошуку сайту;
- веб-сайти повинні підтримуватися і оновлюватися, щоб бути ефективними;

До того ж, просування може вимагати значних людських ресурсів і грошових коштів.

Ефективна реклама в Інтернеті супроводжується залученням експерта для створення та оптимізації сайту. Однак слід пам'ятати, що люди, які знають, як створювати веб-сайти, не обов'язково вміють писати чудові рекламні копії, а головне, не обов'язково знають, як розробляти ефективні веб-сайти або як їх рекламувати. Є книги, лінійні джерела та консультанти, які можуть допомогти

зробити веб-сайт відповідним для конкретного профілю бізнесу та бути дуже корисним (рис. 1.17).

Рис. 1.17. Зображення видів інтернет-реклами

Наведемо деякі фактори, які роблять веб-сайти більш ефективними:

1. Хороший дизайн сайту. Здатність отримувати найважливішу інформацію, оскільки люди витрачають лише кілька секунд на перегляд сайту, якщо він дійсно не викличе їхню зацікавленість і не захопить. Тому варто забезпечити легку навігацію по сайту.

2. Пошукова оптимізація. Веб-сайти працюють тільки тому, що люди використовують пошукові системи, щоб знайти те, що вони шукають, тому сайт повинен бути побудований правильно і включати правильні ключові слова, назви сторінок і посилання, щоб отримати його високий рейтинг серед основних пошукових систем. Пошукові системи час від часу змінюють свої критерії ранжирування, тому оптимізацію потрібно оновлювати щонайменше щорічно. Використовуйте посилання на інші сайти, але навчіться правильно їх використовувати.

3. Веб-аналітика. Можна замовити послуги, які аналізують сайт, і розповідати, скільки «хітів» отримує сайт, куди вони спрямовуються, які ключові слова залучають «хіти» і так далі. Більшість серверів також надають аналіз, якщо ви дізнаєтеся, як їх використовувати.

4. Велика копія. Визначте послугу, вкажіть її місцезнаходження, виділіть елементи, які вказують: підприємець знає, що він робить.

Використовуйте просту, зрозумілу мову і слова. Потрібно розповідати те, що гість хоче знати, та переконатися, що сайт повідомляє читачеві, як можна зв'язатися з вами електронною поштою, поштовою службою, телефоном та факсом, і додати інструкцію про те, як туди дістатися на машині, поїзді, літаку або човні.

РОЗДІЛ 2

ОБЛАШТУВАННЯ СІЛЬСЬКИХ САДИБ ТА ПРИЛЕГЛОЇ ТЕРИТОРІЇ

2.1. Будівельні норми та правила

Правильне визначення дистанції між дорогою і парканом – запорука благополучної і довготривалої експлуатації конструкції. Як правило, паркан завжди ставиться по межі земельної ділянки. При зведенні огорожі слід звернути увагу на те, що існують поняття проїжджої частини і дороги (рис. 2.1).

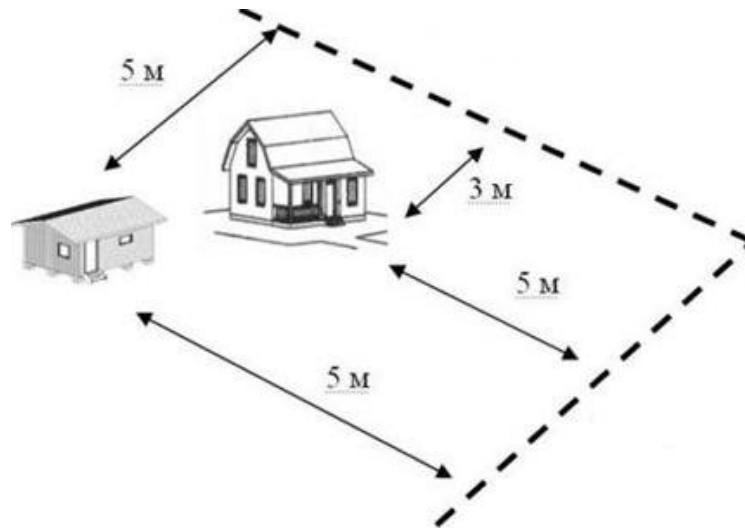

Рис. 2.1. Норми зведення огорожі навколо садиби у сільській місцевості

При створенні планів щодо упорядкування садиби у сільській місцевості завжди треба брати до уваги потреби маломобільних груп. Це повинно бути складовою частиною політики планування.

Слід враховувати розміри стандартного інвалідного візка (рис. 2.2), зона для розташування крісла-візка повинна мати ширину не менше 0,9 м, довжину - не менше 1,5 м.

Смуга руху в садибах і на ділянці при односторонньому русі повинна мати ширину не менше 1,5 м, при двосторонньому русі – не менше 1,8 м, оскільки необхідно передбачати розташування на ній особи з інвалідністю на колясці й іншої особи.

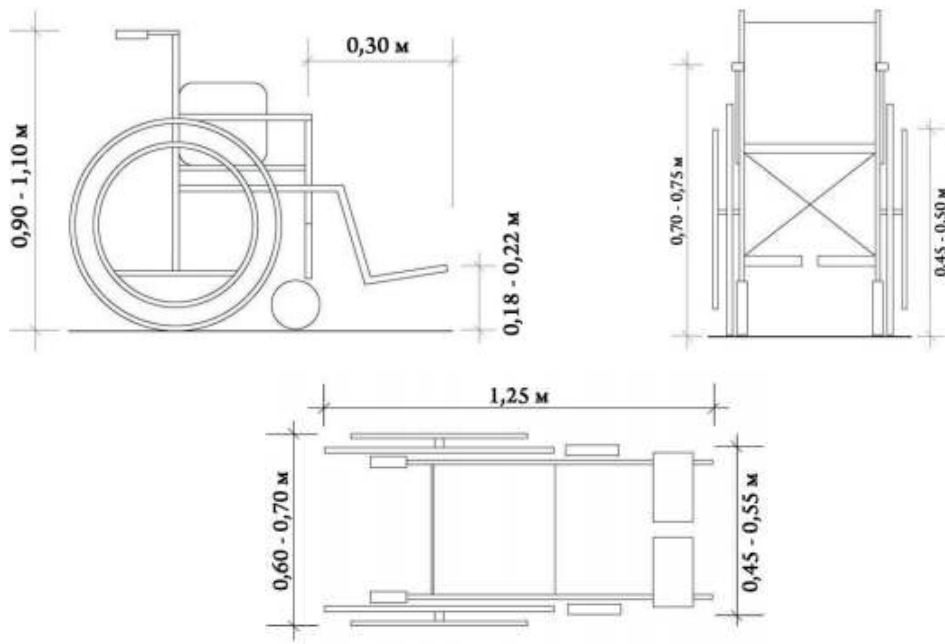

Рис. 2.2. Розміри стандартного інвалідного візка

Обов'язково приділяється увага параметрам площадки для обертання інвалідного візка (рис. 2.3).

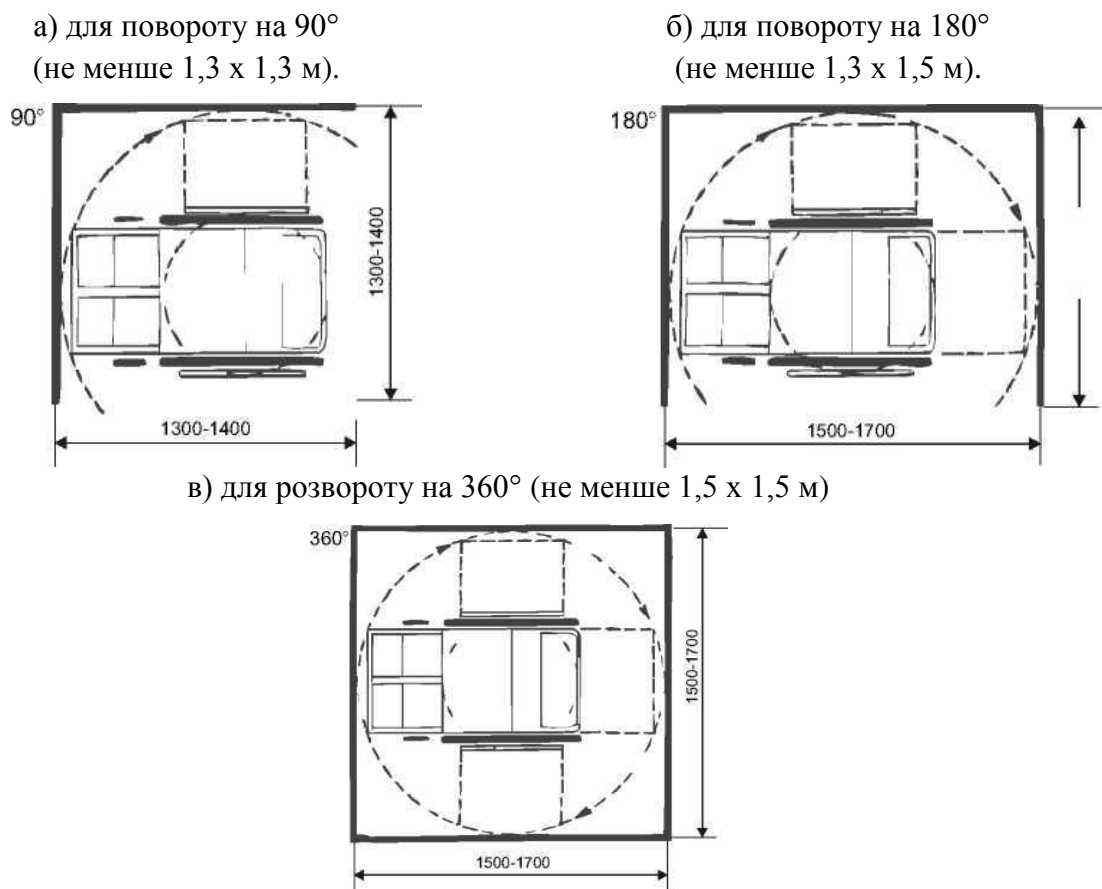

Рис. 2.3. Параметри площадки для обертання інвалідного візка

Ширина балконів та лоджій має бути не менше 1,5 м (рис. 2.4).

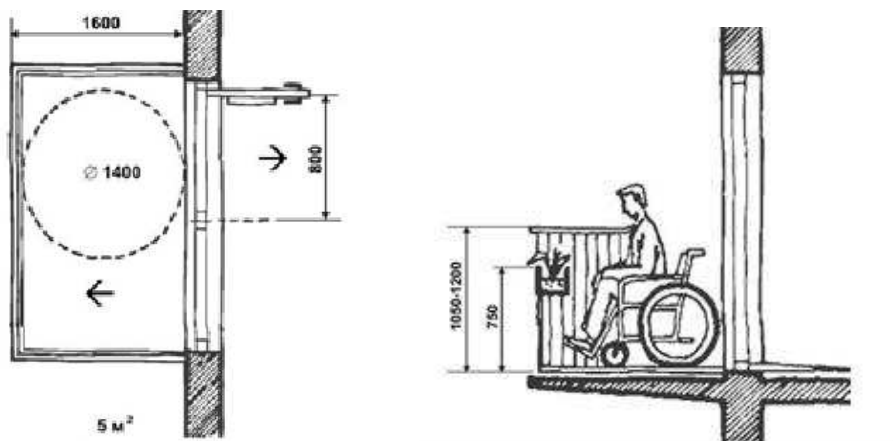

Рис. 2.4. Стандартні розміри балконів та лоджій

Простір під елементи будівель, обладнання та меблів, що використовується для проїзду інвалідного візка, повинен мати ширину не менше 0,6 м і висоту не менше 0,6 м над рівнем підлоги чи пішохідного шляху. Висота проходу до низу конструкцій, що виступають, повинна бути не менше 2,10 м.

Слід зауважити, що у місцях перепаду рівнів, які перевищують 0,04 м, між горизонтальними ділянками пішохідних шляхів та підлоги у будівлях та спорудах необхідно передбачати пандуси та сходи.

Основними вимогами до облаштування внутрішніх дверей є такі ж, як і до зовнішніх (рис. 2.5). Як правило, двері мають відчинятися у протилежний бік від пандуса, а ширина дверних полотен повинна становити не менше 0,9 м.

Рис. 2.5. Вимоги для облаштування внутрішніх чи зовнішніх дверей у садибу

Зауважимо, що простір між дверима, які розташовані одні за одними, має бути не менше 150 см. Для захисту нижньої частини дверей слід встановити протиударні пластини висотою 0,30 і 0,40 м (це особливо важливо, якщо двері скляні).

Низькі віконця в дверях дозволяють побачити людей, які наближаються з іншого боку, тому нижній край вікна не повинен розташовуватися вище 1 м над рівнем підлоги.

Повністю скляні двері мають бути видимими, для цього їх необхідно маркувати кольоровою смугою на висоті 1,40 м або 1,60 м.

Обов'язкова умова у садибах – передбачати пандуси та сходи, що полегшать рух осіб з інвалідністю. Як виняток, допускається передбачати гвинтові пандуси, величина внутрішнього радіуса котрих повинна бути згідно з нормами (ВСН 62) не менше 5,5 м (рис. 2.6).

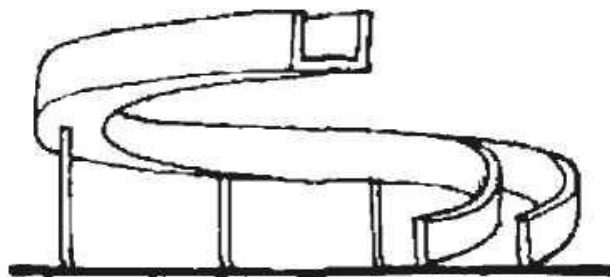

Рис. 2.6. Гвинтовий пандус

Загалом такі пандуси встановлювати не рекомендується, оскільки на такому пандусі важко здійснювати керування інвалідним візком людям із слабкими руками.

Ухил кожного маршу пандуса необхідно застосовувати згідно з нормами (ВСН 62), але він не повинен перевищувати 8 % (рис. 2.7-а).

При перепаді рівнів підлоги на шляху руху менше 0,2 м допускається ухил пандуса не більше 10 % (рис. 2.7-б).

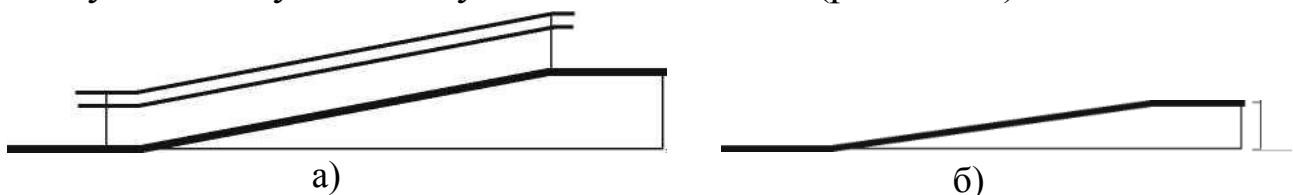

Рис. 2.7. Ухил пандуса

Пандус, що служить шляхом евакуації з другого поверху та вище розташованих поверхів, повинен бути зв'язаний безпосередньо з виходом назовні з будівлі (садиби).

На початку і в кінці кожного підйому пандуса необхідно влаштовувати горизонтальні площадки шириною не менше ширини пандуса та довжиною не менше 1,5 м. Довжина проміжних горизонтальних площадок гвинтового пандуса по внутрішньому його радіусу повинна бути не менше 2 м.

При зміні напрямку пандуса ширина горизонтальної площадки повинна забезпечувати можливість повороту інвалідного візка, а по зовнішніх бокових краях пандуса та площадок необхідно передбачати бортики висотою не менше 0,05 м (рис. 2.8).

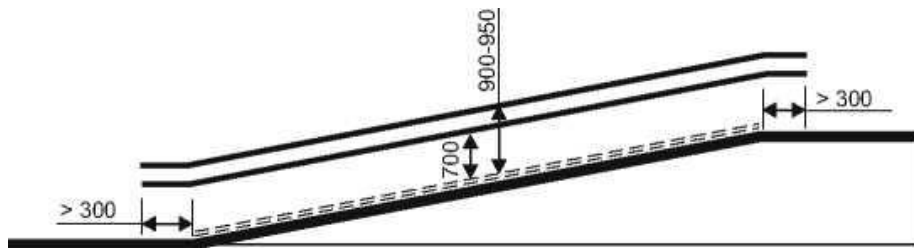

Рис. 2.8. Особливості ухилу пандуса

По обох сторонах пандуса чи сходового маршу повинні бути передбачені огорожі висотою не менше 0,9 м з поручнями. Причому поручні в цих випадках повинні бути подвійними на висоті 0,7 та 0,9 м, а для дітей дошкільного віку - 0,5 м (рис. 2.9).

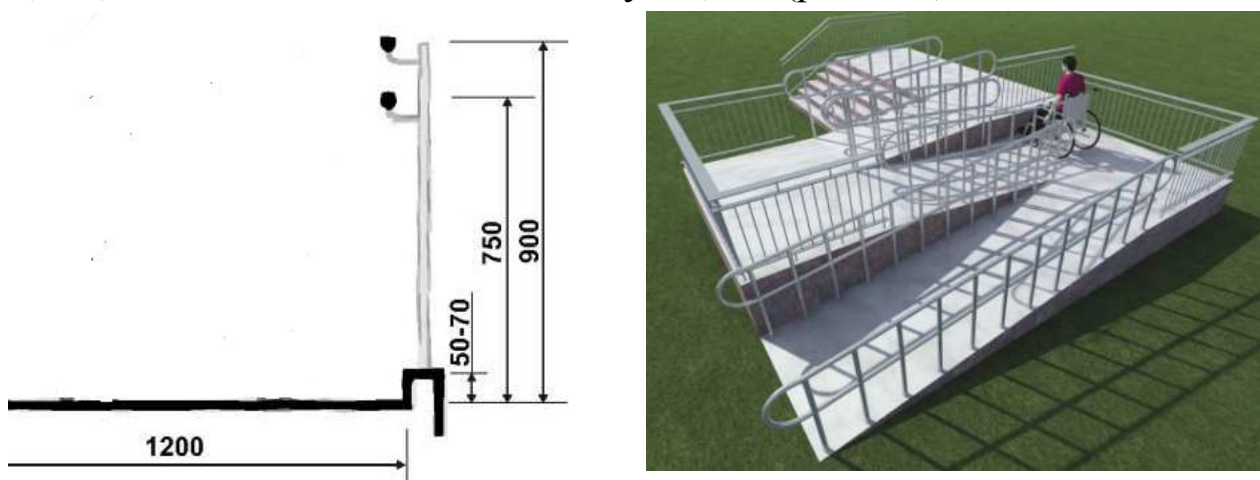

Рис. 2.9. Огорожі на пандусах

Довжина поруччя повинна бути більшою за довжину пандуса чи маршу сходів з кожного боку не менше ніж на 0,3 м. Поручні

повинні бути круглого перетину діаметром не менше 0,03 м і не більше 0,05 м.

Ступені сходів на шляху руху осіб з інвалідністю повинні бути глухими, рівними, без виступів та з шорсткою поверхнею.

Поверхні покриття пішохідних шляхів та підлоги приміщень в будівлях та спорудах, якими користуються особи з інвалідністю, повинні бути твердими, міцними та не допускати ковзання.

При проектуванні інтер'єрів, підборі та розташуванні обладнання, приладів та пристосувань необхідно виходити з того, що зона досяжності для осіб з інвалідністю (зокрема, для людей в інвалідному візку) розташована збоку та знаходиться в межах не вище 1,4 м в не нижче 0,3 м від підлоги. При фронтальному підході зона досяжності повинна бути не вище 1,2 м і не нижче 0,4 м (рис. 2.10).

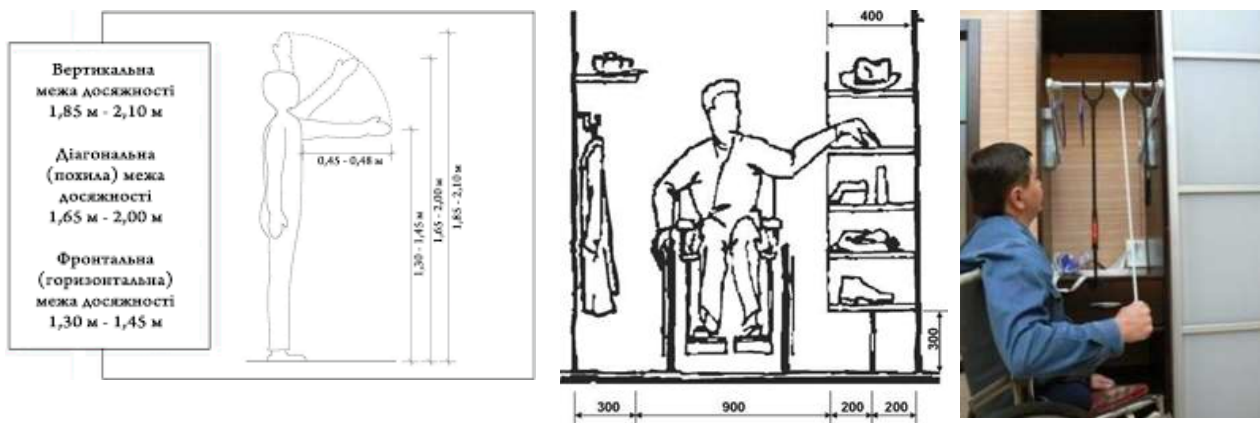

Рис. 2.10. Параметри зони досяжності для осіб з інвалідністю

Зазначимо, що усі ручки, важелі, крани, кнопки електричних вимикачів, електричні розетки та інші пристрої, призначені для обслуговування осіб з інвалідністю, необхідно розташовувати на висоті не більше 1 м від рівня підлоги і на відстані не менше 0,4 м від бокової стіни приміщення.

Розміри кабін вбиралень для відвідувача на інвалідному кріслі повинні мати ширину не менше 1,65 м, глибину - 1,8 м. Причому двері мають відчинятися назовні, а вільне місце перед унітазом мінімально 800 мм по ширині візка і 1100 мм по довжині (рис. 2.11).

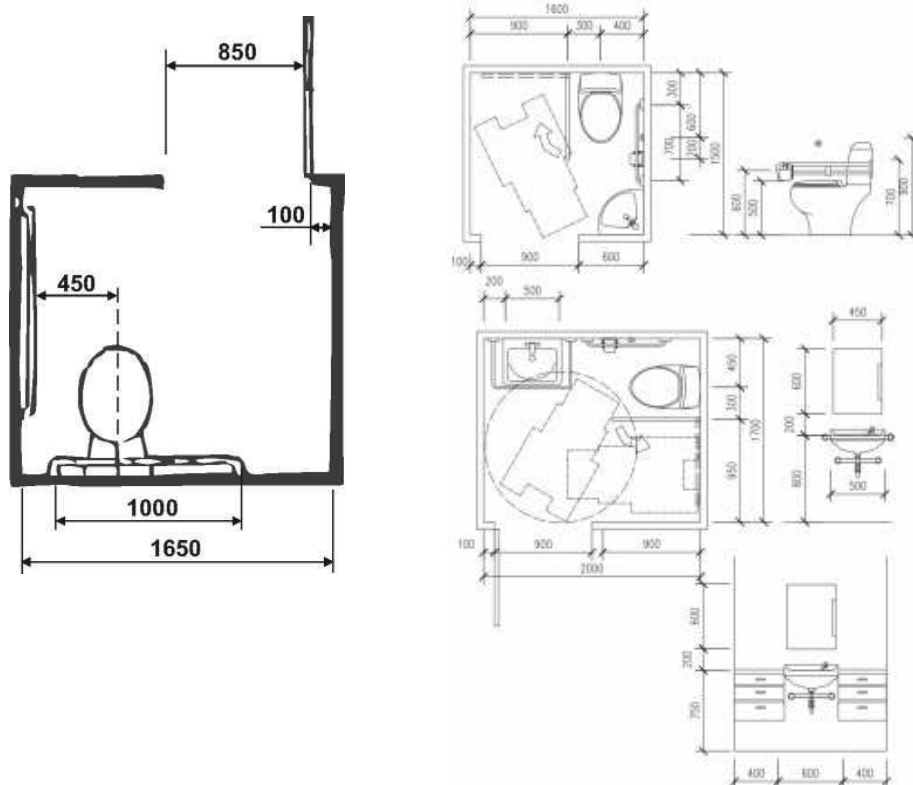

Рис. 2.11. Розміри та норми облаштування санітарних вузлів

У раковинах рекомендується застосування водопровідних кранів важільної та нажимної дії, а також керованих електронними приладами чи сенсорами (рис. 2.12).

Рис. 2.12. Спеціальні змішувачі для осіб з інвалідністю

У розташованих в туалетах загального користування кабінах для осіб з інвалідністю необхідно передбачати кнопку дзвінка, якою можна користуватися з унітазу чи від дверей. Електричний дзвінок чи інформатор повинні бути розташовані у черговій кімнаті при туалеті (рис. 2.13).

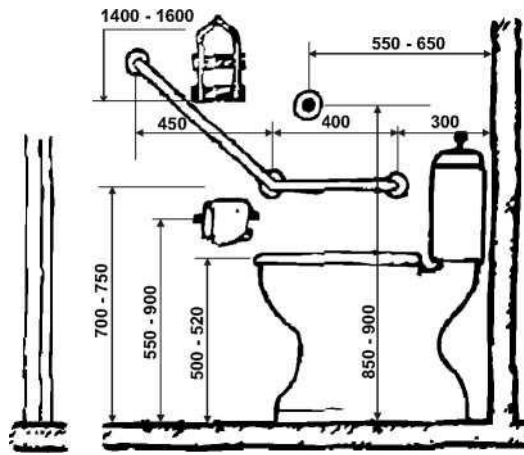

Рис. 2.13. Розташування дзвінка-інформатора

Всі елементи стаціонарного обладнання, призначені для керування особами з інвалідністю, повинні бути безпечно та надійно закріплені, причому кріпильні деталі облаштування, регуляторів, електричних вимикачів не повинні виступати за площину стін чи елементу, що закріплюється.

Ручки на дверях, що ведуть до приміщень, де небезпечно знаходитися людям з повним чи частково втраченим зором, повинні мати одноманітну для таких приміщень розпізнавальну рельєфну та фактурну поверхню.

Вимоги до внутрішнього облаштування бані / басейну такі ж самі, як і в будь-якій будівлі. Варто звернути увагу тільки на окремі деталі, які будуть подані нижче. Для сауни чи бані потрібно врахувати місце для інвалідного візка, щоб людина могла пересісти (рис. 2.14).

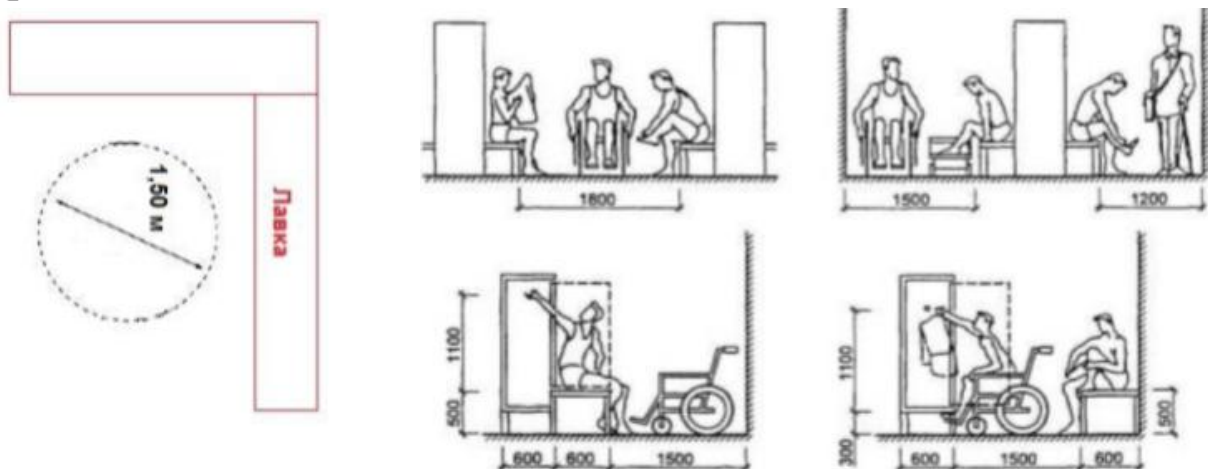

Рис. 2.14. Внутрішнє облаштування бані

Доречно зауважити, що залишатися на інвалідному візку небезпечно, оскільки він металевий і нагріється від високої температури.

2.2. Технічні аспекти та рекомендації

Успіх господаря, який має намір приймати і обслуговувати гостей, залежить від впорядкування садиби та її гарного оформлення.

Суттєві зміни в облаштуванні садиби потребують значних капіталовкладень і витрат часу. Отож, пріоритетом має стати приведення у порядок того, що є. У межах своїх можливостей бажано було б здійснити роботи, спрямовані на забезпечення привабливого та охайного вигляду будівель, благоустрій та інженерне облаштування садиби і житлового будинку, оформлення інтер'єру приміщень.

Таким чином, ширина твердої частини доріжки залежить від кількості користувачів. Для доріжок на прилеглій території навколо садиби рекомендована мінімальна ширина 100 см при одночасних місцях розходження – шириною 150 см, розміщених кожних 50 м. Але це не означає, що вужчі доріжки не будуть функціональними.

Територія безпосередньо біля твердої частини доріжки є істотною. Навислі над стежкою кущі та надто низько звисаюче гілля та коріння, що випирає на стежці, можуть перешкоджати руху неповносправної людини.

Слід подбати про те, щоб перехрестя добре проглядалося (необхідно усунути звисаючу вздовж доріжок рослинність). Вид твердого покриття, яке відрізняється на перехрестях, добре в цьому допомагає і запобігає у виникненні пошкоджень стежки.

Властивості, переваги і недоліки різного роду покриття на прилеглій території садиби у сільській місцевості подані у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Особливості, переваги і недоліки різного роду покриття на прилеглий території садиби у сільській місцевості

<i>Найменування</i>	<i>Особливості</i>	<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Ракушник	Можуть застосовуватися для кожного виду ґрунту	– простий в укладанні; – тривале укріплення місць частково підмоклих; – не спостерігається негативних аспектів щодо навколишнього середовища.	– використання є обмеженим у вологих умовах, особливо людьми, які користуються інвалідними візками або дитячими візками; – невідповідне для використання на узбіччях; – знищується на перехрестях та на доріжках для кінних прогулянок.
Глина	Призначена лише для піщаного та глиняного ґрунту, а також дешевого і такого, що натурально виглядає	– проста в укладанні; – низькі витрати при укладанні; – не спостерігається негативних впливів на навколишнє середовище.	використання є обмеженим у вологих умовах, особливо людьми, які користуються інвалідними візками або дитячими візками.
Трава	Є найдешевшим способом конструювання стежки для прогулянок	– проста в укладанні; – низькі витрати при укладанні; – не спостерігається негативних впливів на навколишнє середовище; – має натуральний вигляд.	– використання є обмеженим у вологих умовах; – менші можливості використання особами на інвалідних візках чи дитячих візках.
Подрібнений щебінь	Подрібнений щебінь є дуже добрим покриттям для доріжок, які інтенсивно використовуються	– не спостерігається негативних впливів на навколишнє середовище, оскільки щебінь проходить контроль.	– для користувачів немає жодних перешкод і недоліків.
Клінкер / каміння з бетону	З огляду на високий кошт не використовуються на довгих відрізках	– підходить для виконання перехресть; – надається для використання під час кожного сезону; – відповідне для застосування на узбіччях; – не спостерігається негативних впливів на навколишнє середовище.	– слизька поверхня стежки у вологих місцях та затінених місцях.

1	2	3	4
Плити	З огляду на коштовність в укладанні і утриманні рідко використовуються	– надається для використання під час кожного сезону; – відповідне для застосування на узбіччях.	– слизька поверхня стежки у вологих місцях та затінених місцях.

Ширина твердої частини доріжки залежить від кількості користувачів. Для доріжок в лісі та природних зонах рекомендована ширина стежки 90 см. В місцях, де доріжки є доступними і проїзними для осіб з інвалідністю, рекомендована мінімальна ширина 100 см при одночасних місцях розходження – шириною принаймні 150 см, через кожних 50 м.

Перехрестя між доріжками для прогулянок і доріжками для велосипедистів чи кінними стежками не повинні становити додаткових небезпек. Вершник або велосипедист мають розпізнавати такі перехрестя завчасно завдяки тому, що перехрестя на доріжках будуть позначені в спосіб, який не викликає сумнівів.

Пліт, що замикається подібно до хвіртки на защіпку, застосовують в загорожах поміж виділеними частинами, котрі можна переходити туди і назад. Такі переходи є більш корисними для застосування на територіях, де є худоба або дикі тварини (рис. 2.15).

Рис. 2.15. Огорожі на території садиби, де є тварини

Подібні загорожі можна легко пристосувати для тих, хто користується інвалідним візком. Користувач інвалідного візка проїжджає через виділену частину, потім штовхає хвіртку за спиною на другий бік, а далі виїжджає з виділеної частини назад.

Простір поміж брамками відповідно окреслений, щоб їздити велосипедом (120 см простору), чи особі з інвалідністю на візку (90 см), чи пішоходу (75 см). Такі шлюзи часто використовуються в місцях перетину доріг з інтенсивним рухом.

Решітки від звірів застосовуються в тих місцях, де дороги чи стежки перетинають огорожені території, на які виходять худоба чи дикі звірі. Це може набувати різних форм, від огорожених теренів вереску, де згромаджені вівці, до великих заповідників дикої природи, які обмежені плотами чи решітками. Якщо через такі території проходять доріжки для прогулянок, велосипедистів чи дороги, а звірі не повинні покидати території, то на переходах можна використати решітки, вбудовані в ґрунт.

Лавки для сидіння та комплекти для відпочинку використовуються дуже рідко, натомість доцільніше застосовувати комплекти для відпочинку – це одна чи дві лавки та стіл, які не поєднані взаємно між собою. Такий комплект є простим у використанні для осіб з інвалідністю. Це може бути виконано так, що з одного боку столу відсутня лавка, та додатково проводиться отвердіння ґрунту біля вільного краю столу. Звичайно, що комплект для пікніка має бути доступним для осіб на інвалідних візках, які перебувають на стежці, яка там пролягає (рис. 2.16).

Лавка чи комплекс для пікніка, який протягом цілого дня буде залишатися в затінку, стане вологим (мох, грибок).

Слід звернути увагу, щоб комплекс для відпочинку був поставлений так, аби користувачі не сиділи на протязі чи навіть на самому вітрі (рис. 2.17).

Не потрібно встановлювати лавки чи комплекти для відпочинку під деревами, з яких скапує живиця, чи під липами у зв'язку з медовою россою. Місця з лавками чи комплектами для відпочинку на відкритих підвищеннях, на пагорбах або просто посередині

відкритої місцевості стають завадою для краєвиду і неприємними для користувачів.

Рис. 2.16. Комплект відпочинку на території садиби для осіб з інвалідністю

Рис. 2.17. Комплекс для відпочинку при садибі у сільській місцевості для осіб з інвалідністю

Значну увагу слід звернути на висоту місць для сидіння, дистанцію між лавкою і столом та висоту поверхні столу. Причому ґрунт під лавкою (комплект для відпочинку) має бути твердим.

Для того, щоб забезпечити для осіб з інвалідністю доступ до води, можна прокласти кладки чи містки. Кладки обов'язково мають бути встановлені в незатінених та добре освітлених місцях, при цьому також необхідно враховувати напрям дощу та вітру.

Кладки і містки повинні складатися зі смужок, якнайкраще з'єднаних і твердих, вздовж берегів шириною близько 2,50 м. Підлога кладки чи містка має бути з'єднана і необхідно подбати, щоб її поверхня була шорсткою.

Вздовж кладки чи містка треба розмістити балку, щоб запобігти заїжджанню інвалідних візків. Кладка чи місток мають бути обладнані перилами висотою 0,90 м. Додатковим обладнанням регулюється висота загорожі, яка змінюється, коли риболови захочуть ловити рибу (рис. 2.18). Різниця у висоті повинна позначатися. У випадку, якщо інше не є можливим, максимальний кут нахилення стежки у напрямку до кладки чи містка становить 1:20.

Добрі сходи з міцними перилами і якісними сходинками потрібні для осіб з інвалідністю, які пересуваються за допомогою милиць, вони є кращою альтернативою, аніж довгий під'їзд для інвалідних візків. Головна стежка для користувачів інвалідними візками повинна мати ширину принаймні 1,20 м. У випадку інтенсивного руху рекомендована ширина 1,80 м. Головна стежка має бути настільки короткою, наскільки це є можливим.

Для зручності гостей у межах садиби можна спорудити літні душові, вода в яких буде нагріватися за рахунок сонячної енергії. Влаштування такої душової просте і доступне кожному господарю. Особливо привабливим об'єктом для гостей є лазня (рис. 2.19).

Рис. 2.18. Кладка чи місток для маломобільних груп населення

Рис. 2.19. Літні душові кабінки та лазня для осіб з інвалідністю

Висота лавки, тапчана має бути 50–60 см. Також рекомендується встановити сигнальну кнопку, щоб у разі поганого самопочуття можна було викликати допомогу. Вбиральня в таких місцях має плануватися з урахуванням місця для інвалідного візка (рис. 2.20).

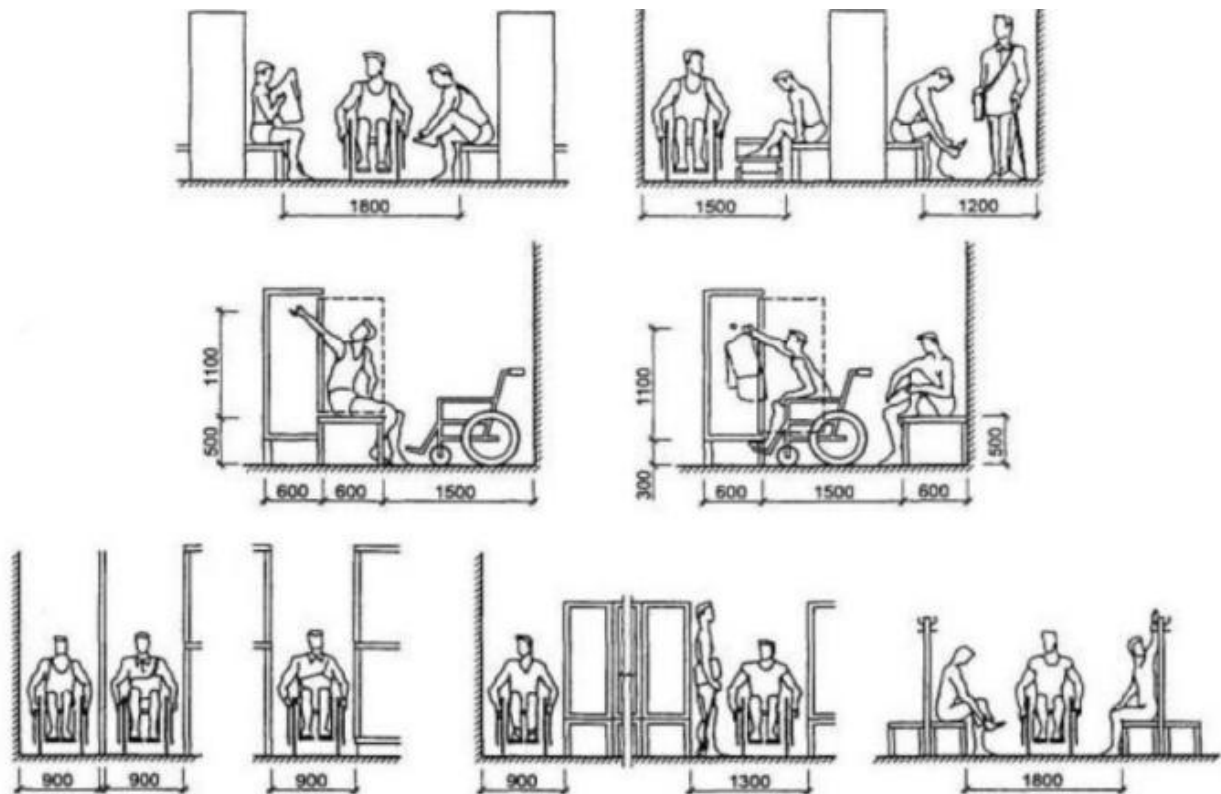

Рис. 2.20. Вбиральні у сауні чи бані з урахуванням місця для інвалідного візка

Для створення комфортності проживання у садибі можливим є функціональний розподіл його приміщень: для сну, відпочинку і розваг, приготування та прийняття їжі, особистої гігієни. Рекомендуємо в оформленні сучасної садиби використовувати колорит українського народного житла та прогресивні архітектурно-художні традиції.

У садибі виділяється загальна кімната (найбільше приміщення), яка повинна займати центральне місце. Ця кімната буде використовуватись як вітальня, де гості можуть проводити дозвілля, а при необхідності приймати своїх гостей.

У несприятливу погоду комфортність, тепло та романтичність створюється домашнім каміном або піччю. Якщо у садибі немає приміщення для прийому їжі, ця кімната може використовуватись як їдальня.

Господиня має обміркувати, чи буде вона готувати для гостей, чи гості будуть користуватись окремою кухнею. Надання гастрономічних послуг дає додатковий дохід, але з різних причин

господиня може виявитися не зацікавлена у приготуванні їжі. Тоді рекомендується облаштувати помешкання з міні-кухнею для приготування та прийому їжі. Сміттєвий контейнер виробляється з матеріалів, що не піддаються горінню.

Основні вимоги до кімнат, які передбачені для спалень, – це створення зручності, тиші і гігієнічних умов проживання. Спальня на дві особи – 10-12 м², спальня на одну особу – не менше 8 м². Обладнання спалень повинно бути простим, а набір меблів – мінімальним. Попитом користуються кімнати з меблями ручної роботи. У спальні можуть бути меблі пересувні, вбудовані або такі, що трансформуються.

Основні меблі: ліжко односпальне розміром 80х190 см, двоспальне розміром 120х190 см або диван-ліжко; легкі матраци, укладені на дерев'яну або металеву раму; письмовий стіл; гардероб або вбудована шафа; стільці та дзеркало; туалетний столик. В приміщенні висотою не менше 2,5 м дозволяється облаштовувати двоярусні ліжка. Площа кімнати при цьому може бути менше за розміром на 20 % (рис. 2.21).

Рис. 2.21. Облаштування спальні для осіб з інвалідністю

Біля ліжка повинна знаходитися зона для розвороту візка на 360 градусів. Ліжко повинне бути міцне, стійке, висотою 50-60 см і досить просторе. Матрац – ортопедичний і його бажано помістити в прорезинений чохол. Якщо ліжко розташоване біля стіни, то над ним (на невеликій висоті) потрібно прикріпити ручку, щоб гість міг триматися за неї при спробі повернутися з боку на бік.

На ліжку, дивані або кріслах повинні бути додаткові подушки. Додаткове одіяло в шафі має лежати на висоті не вище 1,2 м. Рівень підлоги лоджій і балконів у номері не повинен відрізнятись від загального рівня підлоги в номері не більше 2,5 см. Розташування розеток і вимикачів в номері – не вище 1,2 метра від рівня підлоги.

Телевізор краще встановити на панелі, яка обертається. Телефон має бути переносний. Письмовий стіл повинен вигинатися по контуру, щоб можна було під'їхати до нього на візку.

Усі приміщення, обладнання, меблі необхідно утримувати в чистоті, щоденно робити вологе прибирання. Зміну постільної білизни проводити при кожному від'їзді гостей, але не рідше одного разу на тиждень. Постільну білизну, скатертини, рушники після прання обов'язково прасують.

Для підтримання здоров'я людини важливим є режим – кількісне і якісне харчування, яке включає час прийому їжі, розподіл протягом доби за енергетичною цінністю і складом, умови прийому їжі.

Після огляду садиби і жилих приміщень господар погоджує з відпочиваючими питання щодо організації харчування. У тому випадку, коли гості виявляють бажання самостійно організовувати харчування (в межах садиби), їм надається кухня і необхідний інвентар, визначається місце прийому їжі.

Кожен господар, який приймає туристів і відпочиваючих, повинен мати укомплектовану аптечку для надання першої медичної допомоги. Доцільно мати і номери контактних телефонів фельдшера та акушерки, лікарів дільничної лікарні, відділень швидкої та невідкладної допомоги, хірургічного відділення центральної районної лікарні.

2.3. Ознаки доступності об'єктів для осіб з інвалідністю

Власник садиби на всій прилеглий території повинен забезпечити безпроблемне та безпечне пересування усім категоріям громадян незалежно від того, чи це людина на візку, чи з порушеннями зору, або слуху, чи іншими нозологіями.

Безпроблемне пересування по прилеглій території.

Тротуари – шириною не менше 1,50-1,80 м, при цьому поверхня тротуару повинна бути рівною і неслизькою без вибоїн, щілин, швів розміром більш ніж 13 мм з відсутністю сходів. Максимальна висота бордюрів – 150 мм. Обов’язкова наявність пандуса (пониження) для виїзду з автостоянки на тротуар перед будинком та в місцях переходу через проїжджу частину. Для забезпечення безперешкодного проходу для людей з вадами зору на пішохідні шляхи/тротуари не повинні виступати кущі зелених насаджень та звисати гілки дерев, вивіски чи інші предмети нижче від 2,10 м (рис. 2.22).

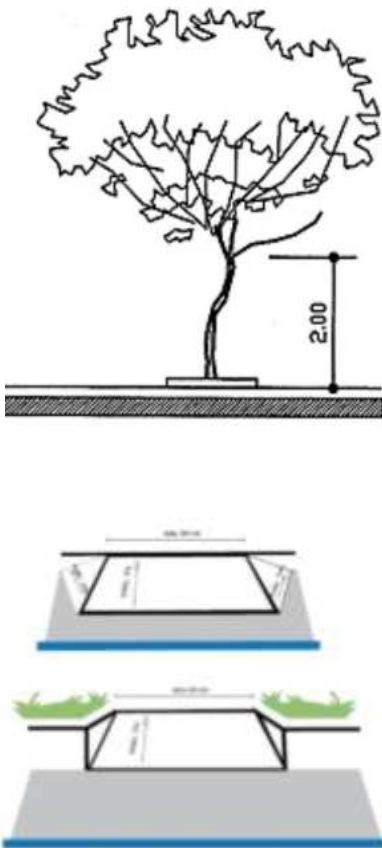

Рис. 2.22. Безбар'єрне пересування по прилеглій території осіб з інвалідністю

Зауважимо, що у просторі перед сходами слід передбачати попереджувальне маркування рельєфним іншоструктурним покриттям, глибина якого повинна бути 450-500 мм, а ширина відповідати ширині сходинки; зовнішній край цього покриття має прилягати до основи сходинки і контрастувати з нею. Першу та останню сходинки в приміщеннях і ззовні садиби слід фарбувати

яскраво-жовтою фарбою та наносити на них гумове або абразивне покриття (рис. 2.23).

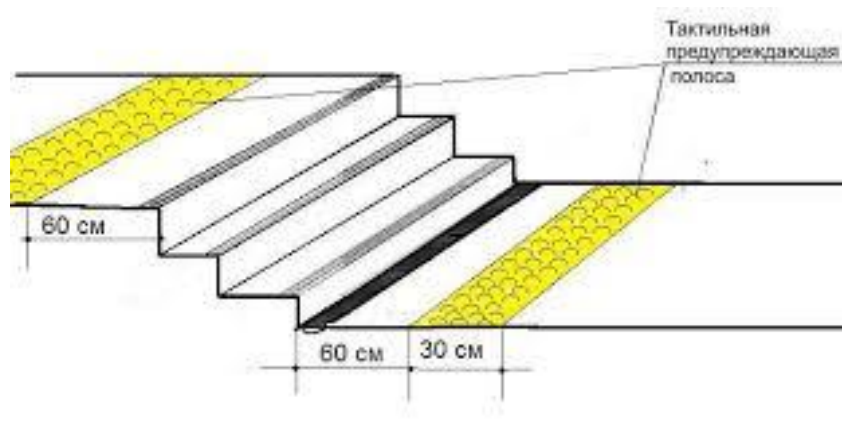

Рис. 2.23. Зображення простору перед сходами іншоструктурним покриттям для осіб з інвалідністю

Наявність визначених місць для паркування автомобілів осіб з інвалідністю найближче до входу у садибу. Слід виділяти не менше 10 % місць (але не менше одного місця) для транспорту осіб з інвалідністю. Ширина виділеного місця стоянки для осіб з інвалідністю шириною повинна становити 3,5 м та бути достатньою для проїзду візка. Виїзд зі стоянки на тротуар обладнаний похилою площиною. Особливістю є наявність знаків-пиктограми «Стоянка для осіб з інвалідністю» (рис. 2.24).

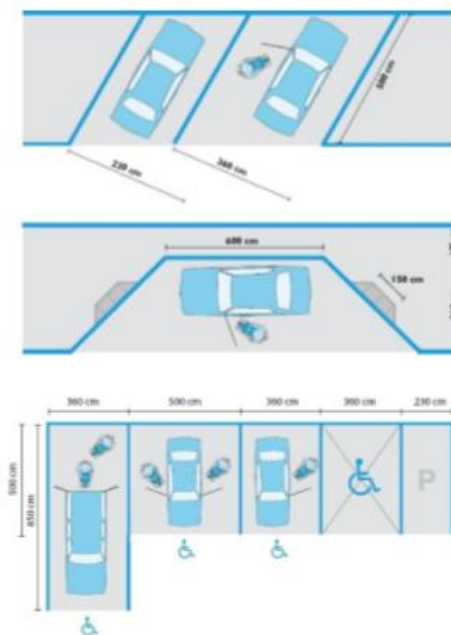

Рис. 2.24. Позначення та розміри місць для паркування автомобілів осіб з інвалідністю

Для уникнення блокування проїзду до пандусного з'їзду рекомендуємо встановити обмежувач руху з урахуванням можливості проїзду людини на візку.

Входи/виходи, двері. Кожна будівля чи споруда повинна мати як мінімум один вхід, доступний для осіб з інвалідністю. Вхідні двері повинні забезпечити безпроблемний прохід людям з важкими ураженнями опорно-рухового апарату та проїзд інвалідним візком. Ширина дверей – 85-90 см, бажано облаштовувати їх спеціальними пристосуваннями для фіксації дверних полотен в положенні «зачинено» і «відчинено». Максимальна висота порогів – 2,5 см (краї порогу заокруглені). Ручки дверей повинні мати форму, поверхню та розташування, зручні для охоплення рукою. Максимальне зусилля для відкривання чи закривання дверей не перевищує 2,5 кг, а час автоматичного/примусового закриття не менше ніж 3 с.

При використанні дверей із застисленими полотнами необхідно передбачати наявність на склі яскравого маркування, непрозорої попереджувальної смуги шириною 0,15 м (на висоті 1,6 м від рівня підлоги). В полотнах вхідних дверей передбачені оглядові панелі з протиударного скла, а нижня частина дверних полотен захищена протиударною смугою. При цьому для осіб з інвалідністю повинні бути доступні усі частини будівлі, починаючи від головного альтернативного входу (рис. 2.25).

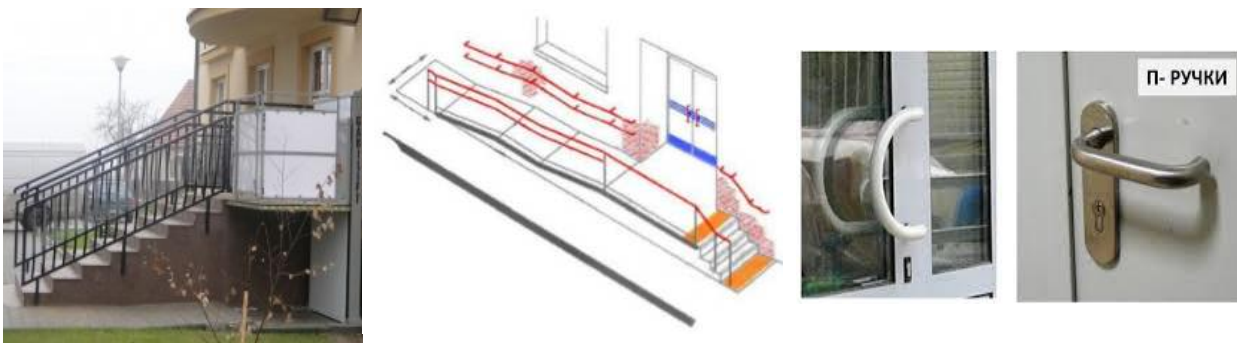

Рис. 2.25. Облаштування входу/виходу та дверей у приміщення для осіб з інвалідністю

В разі наявності автоматизованих дверей у садибі чи на її території вони повинні мати достатній інтервал відкриття-закриття для того, щоб через них могла вільно переміститися людина з порушенням опорно-рухового апарату.

Автоматизовані двері можуть активуватися: контрастними кнопками, розташованими на зручній висоті 0,90-1,20 м; килимками, які також служать сигналом про наближення до дверей; пультом дистанційного керування; пристроєм для введення картки, які розташовані за 2,50 м до дверей. Світло та інші сенсори встановлюються, щоб уникнути нещасних випадків. На дверях має бути позначка, яка вказуватиме на функцію автоматичного відкривання (рис. 2.26).

Рис. 2.26. Функція автоматичного відкривання дверей

Для осіб з інвалідністю з вадами зору передбачена система візуальної, тактильної та звукової інформації. Важливим є і те, що решітки чи щітки для витирання ніг перед входом в будівлю чи в тамбурі входних дверей не повинні створювати будь-яких перешкод (рис. 2.27).

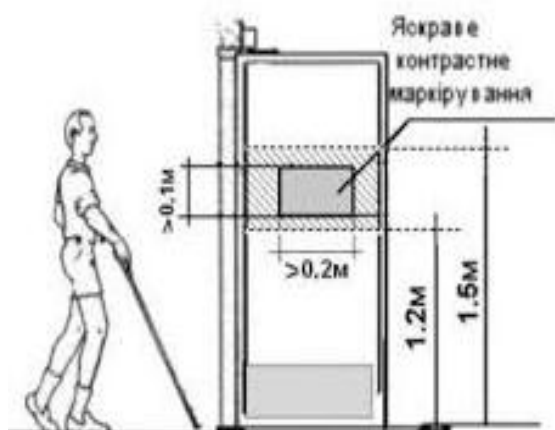
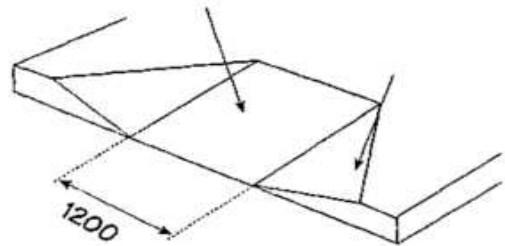

Рис. 2.27. Облаштування входу/виходу та дверей у приміщення для незрячих осіб

Доступний заїзд у приміщення, сходи/пандуси. Конструкція сходинок повинна бути безпечною, суцільною та без розривів. В ідеальному варіанті пандус має примикати до сходів головного входу. Попереджувальні знаки застосовуються на початку і в кінці сходів мінімум за 600 мм від першої сходинки.

Рекомендовані ухили пандуса повинні бути:

- фронтальний – 1:12;
- бічні – 1:10;
- висота бордюрного каменя в найнижчому місці 2,5 – 4,5 см;
- пропускна ширина пандуса, як правило, 1,20 м, але не менше 90 см.

Пандуси мають бути захищені від атмосферних опадів, висота підйому кожного маршу пандуса не перевищує 0,8 м (рис. 2.28 а). При довжині пандуса більше 6000 мм є горизонтальні площадки для відпочинку довжиною 1500 мм по ширині пандуса. Обов'язковою є наявність поруччя при сходах, які повинні бути круглого розрізу діаметром не менше 0,03 м і не більше 0,05 м чи прямокутного розрізу товщиною не більше 0,04 м. Зокрема, вгорі і внизу паралельні до підлоги, продовжуються на 300 мм далі від крайньої сходинки (рис. 2.28 б).

Рис. 2.28 (а). Захищені та напівзахищені пандуси у сільську садибу

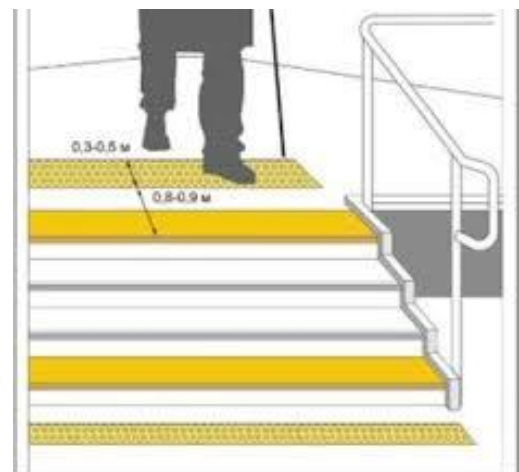

Рис. 2.28 (б). Спеціально обладнані сходи у сільську садибу

Відсутність порогів, широкі двері, широкі коридори. Мінімальна ширина коридору при односторонньому руху у візках повинна становити 1200 мм, а мінімальна ширина коридору в місцях постійного відвідування осіб з інвалідністю - 1800 мм. Для незрячих безбар'єрність по висоті більше 2100 мм не повинна перешкоджати, причому предмети інтер'єру в коридорі не ускладнюють пересування, а двері приміщень по коридору відчиняються на коридор в середину приміщення (рис. 2.29).

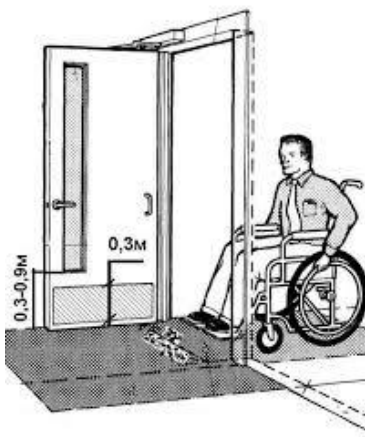

Рис. 2.29. Облаштування приміщення для осіб з інвалідністю

Коридори і проходи повинні бути вільними від фізичних та візуальних бар'єрів і мати ширину, яка дозволяє проходження двох інвалідних візків пліч-о-пліч. І у разі потреби слід забезпечити вільний рух до шляхів евакуації людей з будинку. Вільна ширина коридору повинна бути не менше 1,50 м (бажано 1,80 м), що дозволить вільно переміщатися одночасно двом особам в інвалідних візках або зробити поворот на 180° в одному інвалідному візку. У місцях, які мало використовуються, або в умовах обмеженого простору, ширина коридору може бути до 1,50 м, але не менше 0,90 м для повороту інвалідного крісла на 90°. Ширина коридору повинна дозволяти особі в інвалідному візку рухатися через усі двері, розташовані вздовж нього. Перешкоди, зокрема питні фонтанчики, зони відпочинку, крісла або інші меблі, повинні розміщуватися за головним проходом – у спеціально облаштованих нішах або тупиках (рис. 2.30).

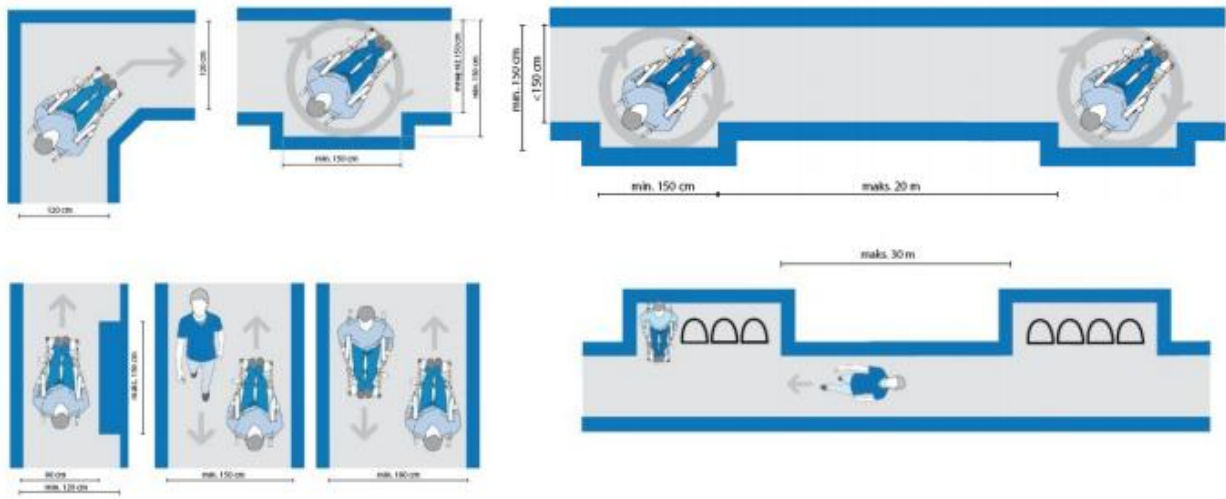

Рис. 2.30. Особливості коридору у садибі для осіб в інвалідному візку

Коридори повинні мати нековзке покриття, а якщо є килим, то він має прилягати до поверхні, особливо по краях, щоб не заважати руху. Товщина покриття ворсового килима не повинна перевищувати 1,3 см з урахуванням висоти ворсу. Будь-які зміни рівня поверхні, які перевищують 25 мм, мають поєднуватися пандусом/похилою (рис. 2.31).

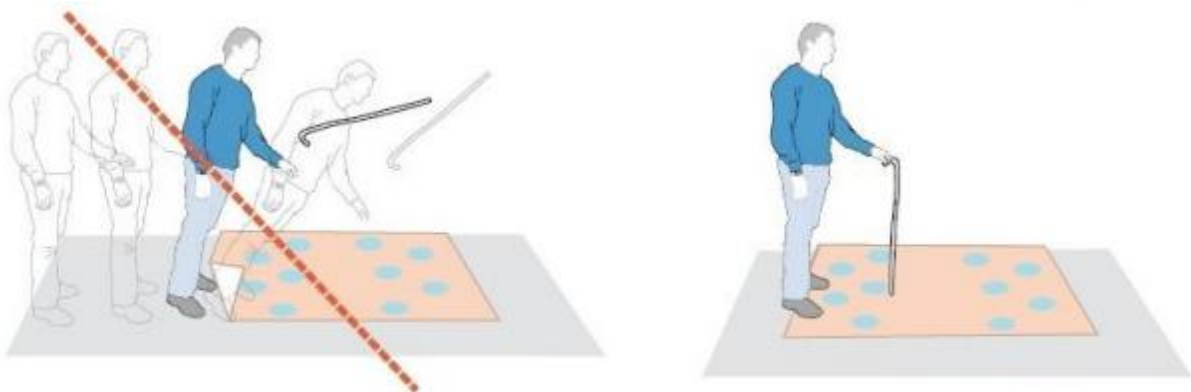

Рис. 2.31. Особливості коридору у садибі для незрячої особи

Важливо забезпечити вільний рух у всі кімнати будівлі. Для цього потрібно за можливості уникати порогів у дверних проходах. Якщо такої можливості немає, висота порогу має бути не вище 2,5 см (рис. 2.32).

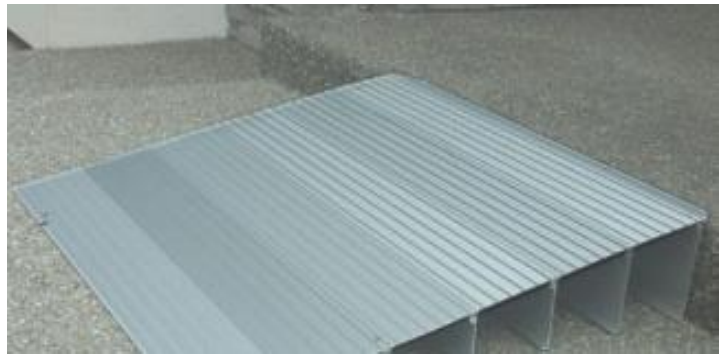

Рис. 2.32. Можливість уникнення порогів у дверних проходах

Перед сходами або сходами в приміщенні облаштовуються тактильні та контрастні позначки для осіб з порушенням зору. Тактильні покажчики, розташовані на підлозі, дозволяють особам з порушенням зору самостійно орієнтуватися у приміщенні (рис. 2.33). Кожний покажчик виконує свою функцію і допомагає обрати напрямок руху чи попереджає про небезпечні об'єкти.

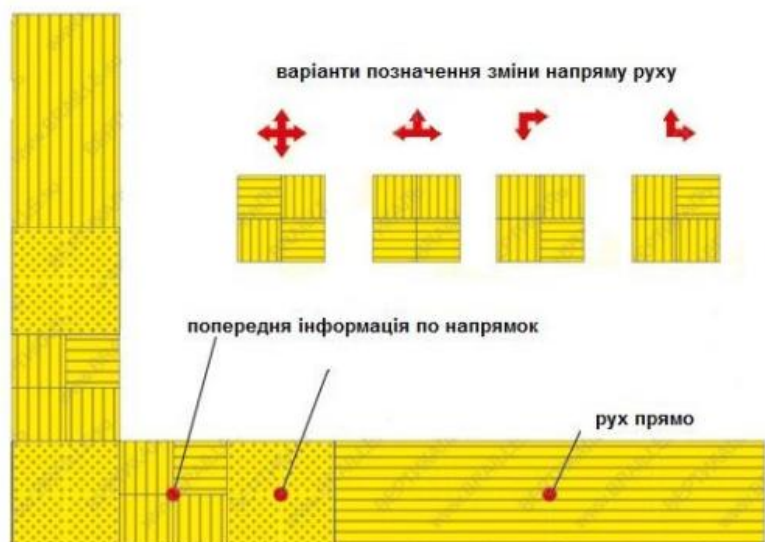

Рис. 2.33. Тактильні та контрастні позначки для людей з порушенням зору

Там, де застосування тактильної плитки є нераціональним або неможливим, особливо всередині будівлі, використовуються тактильні індикатори – сталеві смуги і конуси.

Доступність до усіх поверхів у приміщенні. В будівлях та спорудах у місцях перепаду рівнів горизонтальних ділянок підлоги, в тому числі на сходах від вестибюлю головного входу до ліфтового холу, необхідно передбачати влаштування пандусів (рис. 2.34).

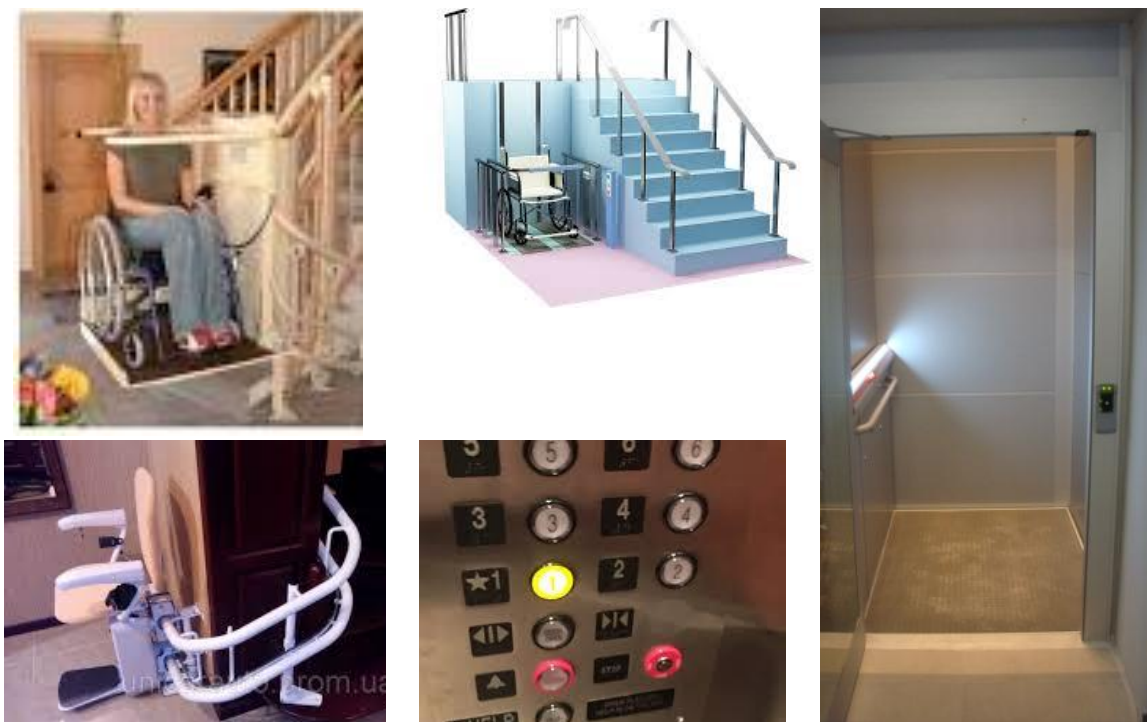

Рис. 2.34. Облаштування та доступність до усіх поверхів у приміщенні для осіб з інвалідністю

Внутрішні пропорції ліфта 1,40 м х 1,60 м, що дозволяють людині в інвалідному кріслі робити повне обертання або одночасно перебувати в ліфті двом людям в інвалідних кріслах. Мінімальні внутрішні параметри кабіни ліфта 1.10 м х 1,40 м, які дозволяють доступ до ліфта однієї людини в інвалідному візку. 12 Ширина повного розкриття дверей повинна бути не менше 0,80 м, оптимальна ширина – 0,90 м.

Поруччя повинні знаходитися на висоті 0,80-0,85 м від рівня підлоги. Дзеркало, розташоване на висоті 0,40-1,60 м навпроти дверей, є важливим допоміжним орієнтиром для людини, що користується інвалідним візком. У кабіні ліфта повинно бути сидіння, що відкидається для людей з проблемами опорно-рухового апарату. Для полегшення доступу до панелі управління ліфта її краще розташовувати на бічній стіні, на висоті 0,90-1,20 м над рівнем підлоги. Кнопки панелі управління повинні бути контрастними по відношенню до кольору оточення (в ідеальному варіанті підсвіченими) і не реагувати на випадковий дотик.

Цифри на кнопках краще робити рельєфними, легко розпізнаваними на дотик, особливо кнопку аварійного виклику, бажано продублювати шрифтом Брайля. Кнопка виклику повинна знаходитися на висоті 0,90-1,20 м над рівнем підлоги. З обох боків дверей мають розташовуватися рельєфні цифри - індикатори поверху, щоб незряча людина без супроводжуючого могла визначити, на який поверх вона приїхала. Індикатор пересування ліфта повинен знаходитися на висоті приблизно 1,80 м. Перед ліфтом має бути вільна площадка розміром 1,50 м х 1,50 м (рис. 2.35).

Рис. 2.35. Простір перед ліфтом та розміри кабінки

Інтервал закриття дверей повинен бути не менше 5 секунд, щоб забезпечити вільне переміщення людини в інвалідному візку. Крім того, ліфт має оснащуватися активатором повторного відкриття дверей.

Наявність доступного і пристосованого для осіб з інвалідністю санвузла. Адаптовані туалети повинні бути на кожному відкритому для користування поверсі.

Двері мають відчинятися назовні, бути мінімальною шириною 850 мм, легко відчиняються, з передбаченням наявності горизонтальної ручки на дверях з внутрішньої сторони на висоті 80-100 см від підлоги і 20-30 см від краю дверей.

Замок на дверях можна відімкнути однією рукою, а сидіння унітазу стійке, 45-50 см над рівнем підлоги (на рівні сидіння крісла-візка). Важіль зливу води повинен розташовуватися в доступному місці на відкритій поверхні унітазу, на висоті 0,50-1,20 м. Поруччя 30-40 мм у діаметрі, віддалені від стіни мінімум на 40 мм, надійно закріплені, можуть витримати вагу 130 кг, довжиною мінімально 900 мм, на висоті 840-920 мм.

У будинках громадського використання поручні повинні контрастувати з кольором стін; у чоловічих туалетах один з пісуарів встановлюється на $500\text{мм} \pm 10\text{ мм}$ над рівнем підлоги, без сходин. В кабіні туалету, пристосованого для осіб у візках, встановлюється кнопка виклику на висоті максимально 100 мм від підлоги.

Аксесуари: дозатори мила, вішалки для рушників, тримачі для туалетного паперу слід розташовувати на зручній висоті 0,90-1,20 м. Нижній край дзеркала повинен розташовуватися на максимальній висоті 1 м від рівня підлоги.

Умивальники слід встановлювати на висоті 0,80-0,85 м над рівнем підлоги. Відстань між віссю умивальника і прилеглою стіною має становити не менше 0,45 м.

Щодо облаштування душових для осіб з інвалідністю, то зазвичай розміри душової кабінки залежать від того, які інші зручності розташовані поруч (наприклад, унітаз або умивальник). Тим не менше вони повинні відповідати мінімальним вимогам (рис. 2.36).

Рис. 2.36. Облаштування туалету для осіб з інвалідністю

Всі душові кабінки повинні дозволяти безперешкодне переміщення з інвалідного візка на відкидне сидіння; у душових кабінках – відкидне сидіння, розташоване на висоті 0,45-0,50 м. Сидіння має бути пересувним або відкидним (рис. 2.37).

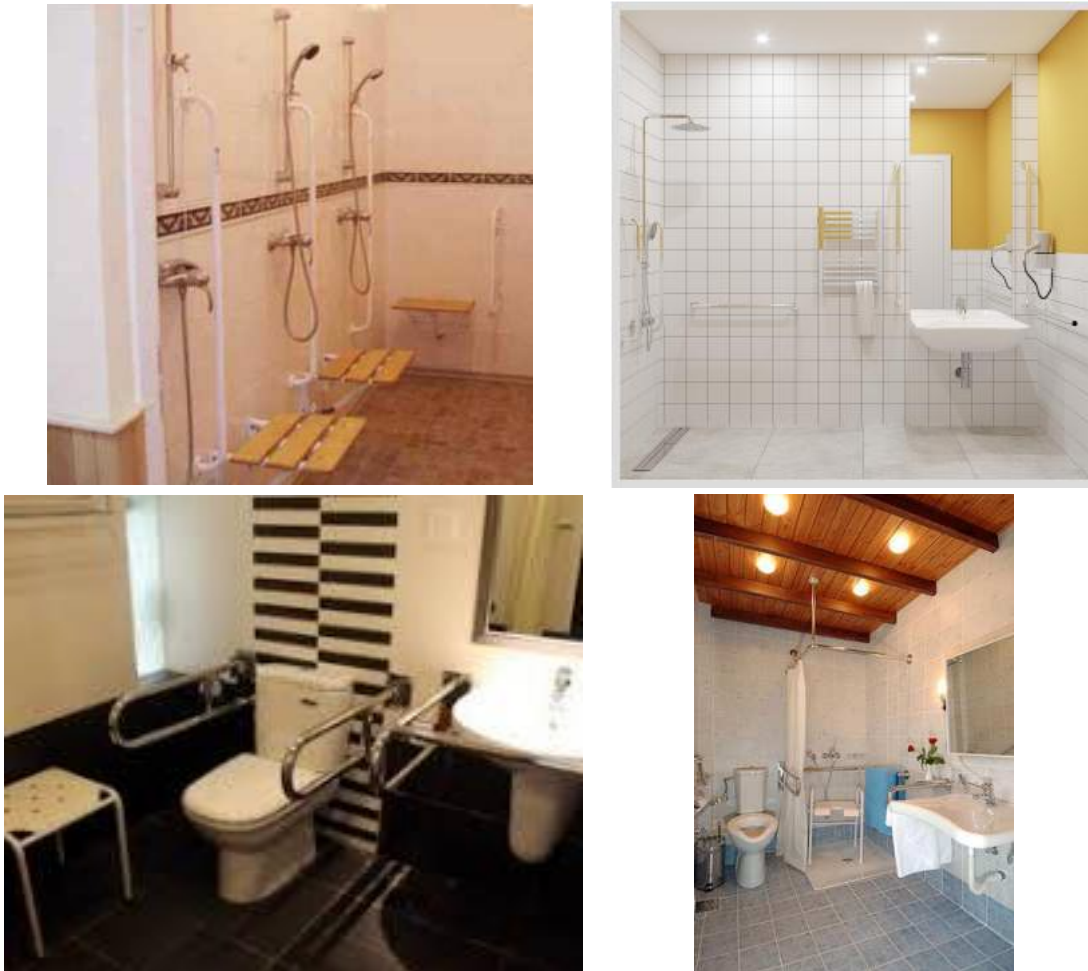

Рис. 2.37. Облаштування душових та ванних кімнат для осіб з інвалідністю

Трапляються випадки, що ванна теж облаштовується під вимоги щодо осіб з інвалідністю. Слід зазначити, що використовувати сидіння на пружинах не рекомендується. Проте механізм управління душем повинен мати чітко видимі позначення, оптимальними є тактильні рельєфні символи «включено»/«вимкнено» і «гаряча вода»/«холодна вода»; поручень розміщується на висоті 0,85-0,95 м напроти стіни і вздовж задньої стіни.

Головка душа повинна кріпитися до гнучкого шлангу і мати регулятор довжини в межах 1,20-1,90 м. Елементи управління розташовуються на відстані мінімум 0,30 м від бічних стін. Якщо у

даному приміщенні є поріг, то його висота максимально повинна становити 13 мм.

Найважливіші трансформації, які стосуються ванної кімнати, – це низьке розташування самої ванни, встановлені поручні, зручні і невисокі крани, розсіювачі та тримачі (рис. 2.38). Також можливо встановити спеціальне поворотне сидіння на краї ванної. Це особливо зручно для тих, хто допомагають особі з інвалідністю.

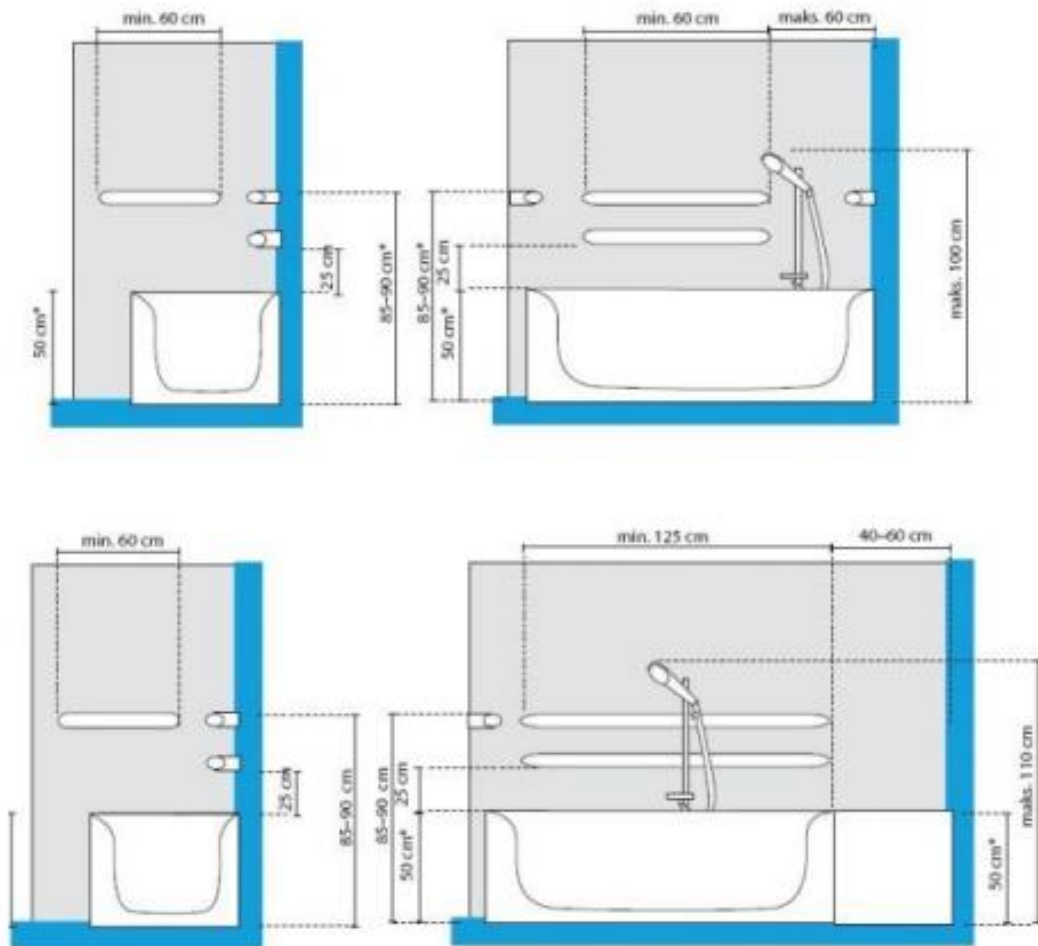

Рис. 2.38. Норми ванної кімнати для осіб з інвалідністю

Доступність телефонів для осіб з інвалідністю. Мінімальний вільний простір перед телефоном 750 x 1200 мм. При цьому набирач номера кнопочковий. Мінімальна довжина шнура трубки – 1000 мм, а мінімальні розміри полиці 250 x 350 мм.

Якщо у приміщенні є більш ніж один телефон, принаймні один з них доступний для осіб у візках, то максимальна висота доступних частин телефону. Мінімальний вільний простір нижче телефону або полиці – 715 мм.

Сучасні телефонні апарати дають можливість без надмірних зусиль робити дзвінки, зокрема мобільні телефони та радіотелефони це дозволяють здійснювати у русі (рис. 2.39).

Рис. 2.39. Вигляд телефонних апаратів для осіб з інвалідністю

Актуальними є також і апарати для слабозорих (кнопокві) та незрячих осіб (на мові Брайля), зображені на рис. 2.40.

Рис. 2.40. Вигляд телефонних апаратів для слабозорих та незрячих осіб

Позначення (пiктограми). В усіх об'єктах громадського призначення повинна передбачатися візуальна інформація про розташування пристосованих для людей з інвалідністю місць та послуг. Інформація має бути представлена відповідними піктограмами та символами, що застосовуються у міжнародній практиці.

Візуальна інформація повинна розташовуватися на контрастному фоні з розмірами знаків, що відповідають відстані огляду, і бути ув'язана з художнім рішенням інтер'єра (рис. 2.41).

Рис. 2.41. Візуальна інформація для осіб з інвалідністю

Важливо, щоб літери, символи, позначення та знаки були контрастними по відношенню до фону і легкопомітними. Фон самого знака повинен, в свою чергу, бути контрастним по відношенню до прилеглої поверхні. Поверхня знака не повинна відображати світлові промені і не має блищати, а рельєфні позначення або символи на знаках виявляться корисними для слабозорих та незрячих осіб.

Рекомендований розмір букв для системи позначень і візуальної інформації зображено на рис. 2.42.

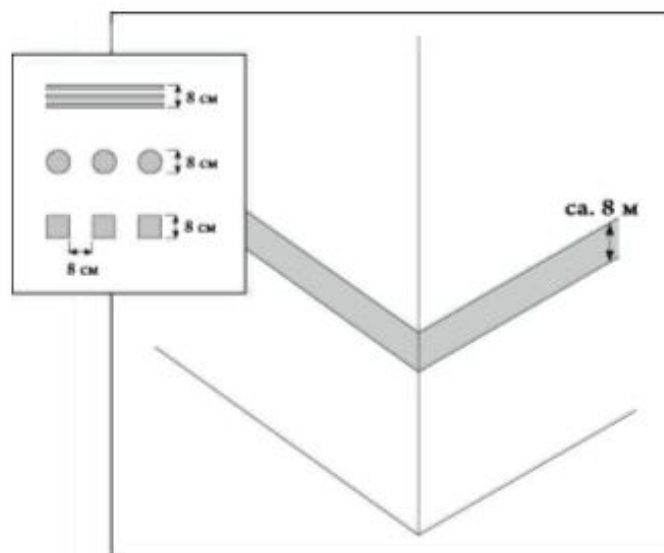

Рис. 2.42. Рекомендований розмір букв для системи позначень і візуальної інформації для осіб з інвалідністю

Відстань користувача та розмір букв для системи позначень і візуальної інформації подано у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Відстань користувача та розмір букв для системи позначень і візуальної інформації

Максимальна відстань від користувача до напису	Розмір букв
30 м	52,0-104,0 см
25 м	44,0-87,0 см
20 м	35,0-70,0 см
15 м	26,0-52,0 см
10 м	17,0-35,0 см
5 м	9,0-18,0 см
2 м	3,5-7,0 см
1 м	1,8-3,5 см
30 м	0,5-1,0 см
25 м	0,4-0,9 см

Позначення, які інформують про призначення кімнати або її номера (у тому числі міжнародні символи), повинні розташовуватися на рівні між 1,40 м і 1,60 м та дублюватися шрифтом Брайля для інформування людей з порушенням зору (рис. 2.43).

Рис. 2.43. Позначення для слабозорих та незрячих осіб про призначення кімнати або її номера, що дублюються шрифтом Брайля

Для того, щоб позначення було видно навіть при відчинених дверях, його слід розміщувати на дверній рамі або прилеглій стіні, але не на самих дверях (рис. 2.44).

Рис. 2.44. Розміщення позначення на дверній рамі або прилеглій стіні

Використання контрастів допоможе відвідувачу швидше зорієнтуватися у приміщенні та зрозуміти, куди йому прямувати (рис. 2.45). Систему контрастів використовують у приміщеннях, які мають повороти, для того, щоб вказати напрямок до дверного проходу, місця розташування вмикачів (вимикачів), вхідні двері тощо. Для полегшення визначення маршруту на стику напольних покриттів використовують різні кольори або направляючі смуги уздовж стін, які доповнюють систему позначень.

Рис. 2.45. Використання контрастів для орієнтації осіб з інвалідністю у приміщенні

Система інформаційних позначень допоможе зорієнтуватись як людині з інвалідністю, так і іноземцю, який не розуміє мови, а також будь-якій пересічній людині.

Подібна тактильна інформація повинна розташовуватися принаймні біля дверей і входів в основні приміщення і на планах приміщень (рис. 2.46).

Рис. 2.46. Інформаційний стенд з об'єднаним планом шрифтом Брайля

Тактильні знаки або піктограми на тактильних знаках повинні підніматися принаймні на 1 мм і мати мінімальну висоту 15 мм, при цьому не більше 50 мм. Настінні знаки, наприклад, що позначають номери кімнат, повинні перебувати на однаковій і незмінній висоті 1,30-1,60 м від рівня підлоги. Звисяючі знаки повинні знаходитися на мінімальній висоті, маючи вільний простір не менше 2,10 м, забезпечуючи безпечне проходження під ними слабоворих чи незрячих осіб (рис. 2.47).

Рис. 2.47. Меню, дубльоване мовою Брайля з функцією озвучення дій для слабоворих чи незрячих осіб

Якщо у садибі є реєстраційні стійки чи інформаційні довідкові столи, це те, що складає перше враження. Для того, щоб забезпечити безперешкодний доступ до реєстраційного столу людей, які пересуваються в інвалідних кріслах, стільниця реєстраційної стійки повинна підніматися над рівнем підлоги не менше ніж на 0,75 м і не більше 0,90 м. Під реєстраційним столом слід передбачити простір для ніг – не менше 0,60 м в глибину. Також у проекті треба врахувати простір, необхідний для маневрування інвалідного крісла перед реєстраційною стойкою/столом (1,50 x 1,50 м). Уся представлена в реєстратурі інформація повинна бути доступна для незрячих людей.

Потрібно зазначити ще той факт, що більшість садиб облаштовані басейнами, саме тому, щоб потрапити туди, встановлюють підйомник чи спуск у воду. Щоб спуститися у воду, задля збереження гігієни людина пересідає на спеціальне крісло (рис. 2.48).

Рис. 2.48. Облаштування басейнів на прилеглий території садиби для осіб з інвалідністю

До проєктованих басейнів для плавання висуваються загальні вимоги, такі як неслизьке підлогове покриття; крім того, басейни для осіб з обмеженими можливостями здоров'я мають свої особливості.

У залах «сухого плавання», призначених для осіб з повною або частковою втратою зору, повинні бути передбачені звукопоглинальні акустичні стелі; стіни залів повинні обшиватися м'якими і пружними матеріалами на висоту не менше 2 м від

підлоги; обов'язково повинні бути вмонтовані горизонтальні поручні, що проходять уздовж залу басейну, на вході в зал з роздягалень і душових (висота від підлоги – 0,9-1,2 м), в учбових ваннах басейну для дітей (0,5 м від підлоги).

Плавальні басейни. У відкритих плавальних басейнах, призначених для занять людей з повною або частковою втратою зору, для захисту від шуму слід передбачати зони і майданчики із зеленими насадженнями (сумарний розрахунковий рівень звукозахисту по літньому періоду року повинен відповідати не нижче 3 децибелів). Для забезпечення орієнтації і безпеки спортсменів з повною або частковою втратою зору слід використовувати як орієнтири для напряму руху звукові маяки по всьому периметру ванн басейнів (ширина – не менше 1,2 м). Також по периметру варто передбачати обхідну доріжку шириною не менше 2,5 м для відкритих басейнів і 2 м для закритих басейнів.

Ширина доріжки з боку стартових тумбочок і виходів з роздягалень повинна бути не менше 3,5 м. По зовнішньому периметру обхідних доріжок навколо відкритих басейнів - огорожі з поручнями заввишки не менше 1 м. У дрібній частині ванни басейну для спуску у воду встановлюють сходи шириною не менше 0,9 м (ширина сходинок – не менше 0,3 м, висота – не більше 0,14 м). Сходи повинні мати стаціонарні поручні. Розміри ванни басейну для дітей мають бути: у дошкільних установах і будинках-інтернатах - не менше 3 x 7 м з глибиною ванни від 0,25 до 0,5 м; у школах-інтернатах – 6 x 12,5 м з глибиною ванн басейну від 0,6 до 0,8 м для дітей дошкільного віку; від 0,8 до 1,05 м для дітей шкільного віку. Для спуску у воду і підйому з басейну осіб з інвалідністю з ураженнями опорно-рухового апарату використовуються спеціальні крісла-підйомники, знімні сходи й інші пристосування.

У приміщеннях роздягалень необхідно створити умови для осіб з інвалідністю, що займаються:

- місця для зберігання крісел-візків;

- індивідуальні кабінети для переодягання (площа кожної - не менше 4 м²) з розрахунку по одній кабінеті на трьох осіб з інвалідністю, що одночасно займаються, користуються кріслами-візками;

- не менше двох індивідуальних шаф (висота - не більше 1,7 м) для зберігання милиць і протезів;

- лаву (довжина - не менше 3 м, ширина – не менше 0,7 м і висота - не більше 0,5 м), навколо якої має бути вільний простір для під'їзду до неї особи на кріслі-колясці, або лаву (ширина – не менше 0,6 м), яка повинна встановлюватися уздовж однієї стіни. Бажано, щоб лава мала спинку і підлокітники.

Індивідуальні шафи для зберігання одягу осіб з інвалідністю, що користуються кріслами і візками, слід розташовувати в нижньому ярусі. При відкритому способі зберігання домашнього одягу гачки в роздягальнях прикріплюються на висоті не більше 1,3 м від підлоги. Ніжні прохідні ванни на шляху до басейну з душових потрібно проектувати з урахуванням можливості проїзду через них осіб з інвалідністю на кріслах-візках. При роздягальнях слід передбачати кімнату відпочинку для осіб з інвалідністю, що займаються, на кріслах-візках, сауну (площа - не менше 20 м²).

Обов'язковими є кабінет лікаря площею не менше 16 м², приміщення для масажу (площа – не менше 16 м² на кожен масажний стіл) і кімната для переодягання осіб з інвалідністю площею не менше 6 м². Відвідування басейну особами з відхиленнями у здоров'ї здійснюється за допомогою партнерів. Ними можуть бути перш за все батьки. Завдання партнерів - підготувати осіб з інвалідністю до перших відвідувань басейну, дати попередню інформацію про нього, правила поведінки, навички плавання.

Для того, щоб особи з інвалідністю раціонально та зручно почували себе на кухні, кухонне обладнання та меблі повинні встановлюватися, як правило, консольного типу, з розрахунком безперешкодного пересування та під'їзду і спроможністю дістати ту чи іншу річ (рис. 2.49).

Рис. 2.49. Облаштування кухні у садибі для осіб з інвалідністю

Зазвичай висота стільниці – 85 – 90 см. Для людини в інвалідному візку – занадто багато. Як правило, комфортна висота (щоб коліна не упиралися і не доводилося тягнути руки вгору) становить 70-85 см.

Глибина стільниці – 60 см. Для людини, що стоїть на ногах, дотягнутися до краю – не проблема. Навпаки, чим ширше стіл, тим зручніше готувати. Але для людини в інвалідному візку стільниця не повинна бути ширше витягнутої руки. В іншому випадку вона не дотягнеться до предметів, що стоять далеко, і не протре стіл.

В ідеалі стільниця повинна бути регульованою та висувною. Найпростіший варіант регулювання висоти – спеціальні пази (рис. 2.50).

Але більш зручні і місткі висувні ящики на роликових механізмах, а також полиці, що опускаються (рис. 2.51).

Рис. 2.50. Варіанти регулювання висоти стільниці на кухні

Рис. 2.51. Ящики на роликових механізмах на кухні

Також існують так звані мобільні тумби і корзини. Їх можна присунути в будь-яке місце, а у випадку, коли це не потрібно, – засунути під стіл (рис. 2.52).

Рис. 2.52. Мобільні тумби і корзини

Відмінне рішення також – відкрита шафа з полицями (рис. 2.53).

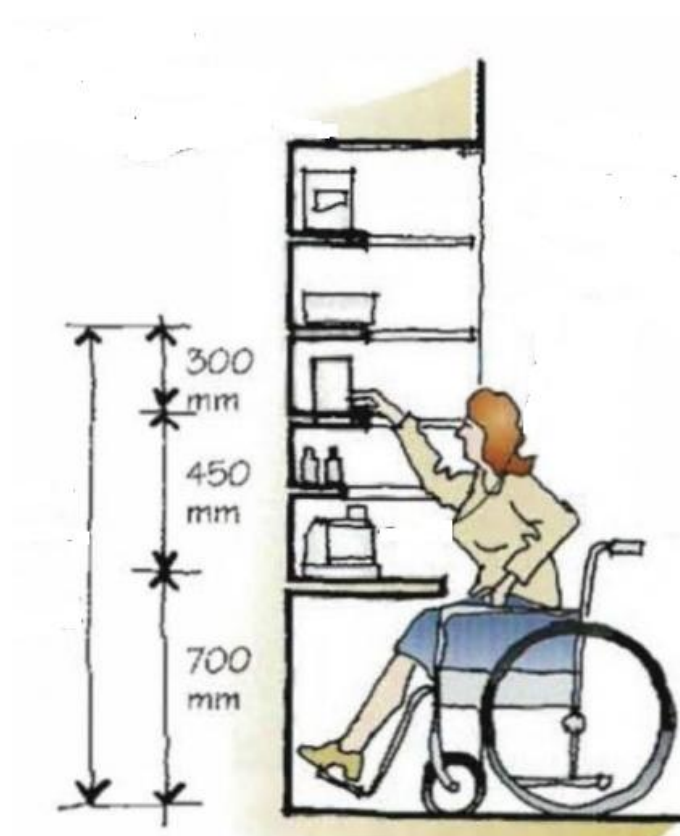

Рис. 2.53. Відкрита шафа з полицями

Верхні полиці можуть використовуватися здоровими людьми для зберігання речей, що не часто використовуються. Максимально прийнятна висота полиць для особи у візку – 1,5 метра. Посуд і продукти, якими користуються постійно, повинні перебувати на середніх полицях, на висоті близько 115-120 см від підлоги.

Якщо на кухні мийкою користуються як здорові, так і люди з інвалідністю, складно знайти оптимальну висоту для неї. Тут або домовлятися, або використовувати раковину з регульованою висотою. При цьому достатньо, щоб стільниця з мийкою опускалася всього на 15 см. Простір під мийкою має бути «порожнім» – інакше на візку не під'їдеш. Для цього необхідно використовувати гнучкий водостік. Крім того, труби краще закрити перегородкою, щоб не обпекти ноги при випадковому дотику.

Заходи безпеки та гігієна у садибі. Підлога регулярно миється. При наявності ліфту є також вестибюль або коридор. Поверх поділяється на дві протипожежні зони. Балкони доступні. Є вихід з нижнього поверху. Доступні пандуси на нижньому поверсі.

Стіни кімнат для проживання бажано побілити або поклеїти шпалерами. У душових, пральних і коморах для зберігання чистої і використаної білизни, туалетів, на кухнях панелі на висоту 1,8 м та стіни в місцях кріплення санітарно-технічних приладів бажано облицювати керамічною глазурованою плиткою чи іншими вологостійкими матеріалами, придатними для миття і дезінфекції. Усі приміщення, обладнання, меблі необхідно утримувати в чистоті, щоденно робити вологе прибирання. Зміну постільної білизни проводити при кожному від'їзді гостей, але не рідше одного разу на тиждень. Постільну білизну, скатертини, рушники після прання обов'язково прасують. У кімнатах, кухнях, санітарних вузлах бажано мати кватирки, фрамуги, спеціальні отвори для провітрювання, які варто обладнати сітками. Ще краще, коли ці приміщення будуть обладнані побутовими кондиціонерами. Повний комфорт у будинку досягається сприятливою температурою, вологим чистим повітрям, нормальним природним та штучним освітленням, доброю звукоізоляцією. Температура має бути 20-22°C з відносною вологістю

повітря 40-60%. Якщо існує проблема з якістю питної води, її слід вирішувати за допомогою спеціальних фільтрів, які можна вільно придбати у продажу. Криницю у межах садиби слід розміщувати на штучно підвищених майданчиках площею 2 x 2 м на відстані 6-10 м від житлових приміщень і 15-20 м від будівель, де утримуються домашні тварини. Господар зобов'язаний забезпечити гостей милом, посудом, щітками для одягу та взуття, туалетним папером.

Забезпечення власником садиби безпеки гостям на належному рівні залежить як від зовнішніх, так і внутрішніх чинників (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Чинники потенційної небезпеки для гостей садиби
у сільській місцевості**

<i>Категорії</i>	<i>Зовнішні чинники</i>		<i>Внутрішні чинники</i>	
	<i>Загрози</i>	<i>Профілактика</i>	<i>Загрози</i>	<i>Профілактика</i>
1	2	3	4	5
Особиста і майнова безпека туриста	Правопорушення проти особи і майна	Необхідно заздалегідь попередити гостей про криміногенну ситуацію в місті, селі, на території відвідуваних об'єктів	Конфлікти, пов'язані з розмежуванням території сімейного і гостьового користування	Рекомендується чітко розмежувати місця сімейного, гостьового і загального користування. Необхідно заздалегідь попередити про це гостей.
Медичні	Епідемії, пандемії, небезпека кліщового енцефаліту, дизентерії, сальмонельозу тощо	Необхідно заздалегідь сповістити про складну епідеміологічну обстановку, попередити про необхідність вакцинації тощо. Варто рекомендувати туристам відповідну форму одягу для піших походів у гори, в ліс та до водойм	Захворювання, нездужання, отруєння дикими плодами, грибами та іншими продуктами харчування	Необхідно мати аптечку першої медичної допомоги, оперативний доступ до виклику невідкладної клінічної допомоги (зв'язок). Рекомендується навчити одного з членів родини основних навичок надання першої медичної допомоги.

Закінчення таблиці 2.3

1	2	3	4	5
Проживання	Відключення електроенергії, водо-постачання, тепло-постачання за непередбачуваних ситуацій	Необхідно заздалегідь попередити гостей про можливі відключення електроенергії, подачі води, тепла в населеному пункті. Рекомендується мати засоби автономного забезпечення, комплекти теплового одягу, запаси продуктів і питної води	Пожежонебезпечні ситуації з вини (бездіяльності) власника агросадиби через несправність електромережі, електроприладів, неправильне збереження вогнебезпечних предметів, речовин, куріння	Власники гостинної садиби зобов'язані стежити за станом електромережі й побутової техніки, зберігати в належному стані вогнебезпечні й вибухові речовини. Необхідно нагадати гостям при заселенні про правила протипожежної безпеки, куріння у визначених місцях
Харчування	Отруєння внаслідок вживання недоброякісних продуктів, придбаних гостями за межами гостинної садиби	Необхідно попередити гостей про можливість придбання недоброякісних продуктів, методи визначення термінів придатності продуктів і рекомендувати перевірені точки реалізації продуктів харчування та громадського харчування	Отруєння харчовими продуктами, приготовленими і поданими у гостинній садибі	Необхідно стежити за якістю продуктів харчування, купувати і подавати лише свіжі продукти

У межах своєї садиби господар несе повну відповідальність за безпеку прийнятих ним гостей. Він зобов'язаний забезпечити протипожежну безпеку садиби, надійність перекриттів на вигрібних ямах, криницях, погребях та інше. Діяльністю з надання послуг відпочиваючим можуть займатися тільки здорові члени сім'ї.

Гігієна на кухні. Інвентар (ножі, тертушки, дошки, лопатки, ложки та інше) має бути промаркований і окремий для сирого м'яса,

сирої риби, сирих овочів і готової продукції, оселедців, хліба, гастрономії, масла, зелені тощо. Після використання інвентар миють з миючими засобами, призначеними для миття посуду, промивають під проточною водою, ошпарюють окропом, зберігають в чистому вигляді; щітки, мочалки для миття посуду після використання промивають у розчині гарячої води і миючими засобами, просушують і зберігають у спеціально виділеному місці; якщо холодильник один, то потрібно правильно поділити його для зберігання різних продуктів: сире м'ясо, рибу, яйця зберігати на нижній полиці холодильника, молоко і молочні продукти, гастрономію, жири – на верхній полиці. Усі продукти зберігати в закритому, призначеному для цього промаркованому посуді; для приготування страв використовувати екологічно чисті продукти харчування, бажано з власного підсобного господарства. Якщо господар утримує корову, птицю, то обов'язково має бути довідка, видана ветеринарним лікарем про безпеку садиби; при виготовленні кулінарних і кондитерських виробів та страв ретельно дотримуватися послідовності процесів та технологічних режимів, процедур; на кухні не допускається наявність мух, прусаків, гризунів та домашніх тварин; сервірування столу – це своєрідне мистецтво, що вимагає від господині знання правил, відповідного естетичного смаку і фантазії. Сервірування є повсякденне і святкове. Відповідно, і посуд за призначенням поділяють на посуд повсякденного сервірування і святкового. Хоч повсякденний посуд і має бути простіший, ніж святковий, краще, щоб це був порівняно дешевий сервіз, який завжди виглядає краще, ніж набір розрізненого посуду. Сервірування столу бажано робити за традиціями місцевості або сім'ї.

Невідкладна медична допомога. Під час туристичної подорожі чи відпочинку людина переживає три періоди: у перші дні відбуваються пристосування організму до умов і обстановки, що супроводжується змінами функціонального стану серцево-судинної, дихальної, м'язової та нервової систем; у другий період стан організму стає стійким, функції його нормалізуються, у людини

з'являється відчуття комфорту. В результаті раціонально спланованого режиму дня (виконання норм санітарії та гігієни, правильний режим харчування, фізичного навантаження, відпочинку і сну) зміцнюються фізичні та духовні сили організму; третій період характеризується появою перших ознак втоми. Доведено, що під час відпочинку людина активно відпочиває перші 12 днів, однак улюблені та цікаві заняття сприяють подовженню активного відпочинку, тоді як менш захоплюючі зумовлюють втому. Усі порушення стану здоров'я, що трапляються у туристів та відпочиваючих, можна поділити на три групи: загострення хронічних захворювань у зв'язку зі зміною клімату, харчового режиму, побуту, фізичного та емоційного навантаження (хвороби серцево-судинної системи, органів дихання, шлунково-кишкового тракту, нервової системи та ін.); захворювання, зумовлені недотриманням чи порушенням санітарно-гігієнічних правил (харчові отруєння, інфекційні, простудні захворювання та ін.); травми і нещасні випадки (побутові, спортивні, транспортні). Досвідчені туристи завчасно передбачають труднощі і приймають заходи безпеки. Вони завжди організовані, дисципліновані, неухильно дотримуються правил безпеки. Для попередження загострення старих хвороб і появи нових від'їжджаючи на відпочинок турист повинен пройти детальний медичний огляд з урахуванням очікуваного навантаження на організм, місцевих кліматичних умов та специфіки занять під час відпочинку. Частота захворюваності, нещасних випадків і травматизму залежить також від рівня організації відпочинку. Тому профілактика захворюваності і нещасних випадків та своєчасне надання медичної допомоги потерпілим і хворим є важливою і відповідальною ланкою в організації сільського зеленого туризму. Господар оселі повинен не лише створити сприятливі умови для відпочинку туристів, а й ознайомити їх з правилами техніки безпеки, як в межах своєї оселі, так і поза нею, враховуючи особливості тієї чи іншої місцевості.

У зв'язку з віддаленістю медичних закладів від місць проходження туристичних маршрутів, місць відпочинку туристів за

надання їм першої медичної допомоги несуть відповідальність керівники туристичних маршрутів та господарі садиб. При цьому збереження здоров'я або й життя потерпілих нерідко залежить від обізнаності господарів і самих відпочиваючих щодо прийомів само- та взаємодопомоги під час нещасних випадків. З цією метою для власників садиб та організаторів відпочинку в селі організовують спеціальну медичну підготовку, яка включає практичне оволодіння методами штучного дихання, зупинки кровотечі, накладання пов'язок, виведення з непритомного стану тощо.

Кожен господар, який приймає туристів і відпочиваючих, повинен мати укомплектовану аптечку (рис. 2.54) для надання першої медичної допомоги. Набір медикаментів потрібно систематично поповнювати.

*Серцево-судинні засоби
та перев'язувальні матеріали*

- Борна мазь.
- Діамантовий зелений (зеленка).
- Вишневського мазь.
- Йоду настоянка 5 % спиртна.
- Календули настоянка.
- Калій перманганат (марганцевокислий).
- Стрептоциду лінімент.

*Протитравматичні, ранозагоювальні,
антисептичні засоби*

- Валідол (пігулки, капсули, розчин).
- Нітрогліцерин.
- Корвалол.
- Вата.
- Бинт.
- Лейкопластир.

Рис. 2.54. Комплектація аптечки господаря садиби

Укомплектовуючи аптечку ліками, необхідно подбати про їх правильне зберігання. Таблетки і драже слід тримати у водонепроникній (целофановій, скляній) упаковці, рідкі ліки – герметично закритими. Термін придатності ліків, який зазначається на кожній упаковці (пакеті, коробочці, флаконі, ампулі тощо), варто періодично перевіряти, оскільки після закінчення цього терміну вони стають неефективними, а то й шкідливими. У разі неправильного зберігання ліків під впливом вологи, світла та повітря їх властивості передчасно змінюються. Аптечки повинні зберігатися під замком, у сухому прохолодному місці.

Кожен учасник сільського зеленого туризму, господар чи турист, повинен уміти: спинити кровотечу; накладити пов'язку при відкритому переломі; зафіксувати ушкоджену руку або ногу нерухомою; надати першу допомогу при: порушенні дихання (відновити прохідність дихальних м'язів, провести штучну вентиляцію легень); зупинці серця (зробити непрямий масаж серця); обмороженні; тепловому ударі; укусах отруйних тварин та комах; отруєнні алкоголем; використовуючи підручні засоби, перенести, розмістити та транспортувати потерпілих; правильно орієнтуватися в ситуації: викликати швидку медичну допомогу чи скористатися попутним транспортом. Непідготовлені люди часто розгублюються у разі нещасного випадку і замість того, щоб допомогти потерпілому, прагнуть доставити його в медичний заклад, незважаючи на важкий стан, що може призвести до смерті. Щоб врятувати життя людини, яка одержала важку травму, не можна гаяти жодної хвилини. Одночасно з проведенням реанімаційних дій необхідно негайно повідомити медичних працівників про нещасний випадок або захворювання і якнайшвидше викликати санітарний чи інший транспорт. Номери телефонів найближчих лікувальних закладів мають бути на видному місці біля телефонного апарату. Доцільно тримати і номери контактних телефонів фельдшера та акушерки, лікарів дільничної лікарні, відділень швидкої та невідкладної допомоги, хірургічного відділення центральної районної лікарні.

У випадку, якщо до садиби потрібно добиратися громадським транспортом чи передбачений трансфер, слід зауважити, що сучасний транспорт роблять із заниженою посадкою і без сходинок на вході. Це дозволяє людині з інвалідністю чи тимчасово травмованій вільно зайти в салон, не витрачаючи додаткові сили і без сторонньої допомоги.

У автобусах нового типу розробники встановлюють відкидну платформу для людей на інвалідних візках. Такі платформи можуть бути посередині салону чи на дверях біля водія. Ширина відкидної платформи не менше 800 мм, а нахил на тротуар висотою 150 мм не більше 12 %.

Рекомендований нахил на дорожню поверхню не більше 36 % при використанні системи опускання підлоги. Для зручного орієнтування людей з порушенням зору в салоні елементи виділені контрастно. Також передбачене окреме місце для пасажирів з інвалідністю, де він може стати. Спеціальна зона має бути шириною не менше 750 мм та довжиною не менше 1300 мм для кожного користувача інвалідного візка зі спеціальним кріпленням (рис. 2.55).

Рис. 2.55. Облаштування автобусів для осіб з інвалідністю

У деяких моделях відкидної платформи немає, тому важливо позначати такі машини піктограмою — доступ для людей з інвалідністю, причому як з середини, так і ззовні.

Особливо важливий низькопідлоговий транспорт на міждміських сполученнях. В Україні зараз діє підприємство, яке випускає автобуси міждміського сполучення з низькопідлоговою вставкою. Спеціально відведене і понижене місце розташовується на задніх дверях автобусу (рис. 2.56).

Рис. 2.56. Низькопідлоговий транспорт (автобус)

Мінімальна ширина всіх дверей – 900 мм, що забезпечить доступ до транспортного засобу пасажирів на інвалідних візках.

Якщо таких пасажирів немає, то відкидаються складні сидячі місця, для інших пасажирів. На замовлення спеціалізовані підприємства можуть переобладнати наявні автобуси міжміських маршрутів.

Закордонні аналоги автобусів облаштовують підйомними платформами (рис. 2.57).

Рис. 2.57. Автобуси з підйомними платформами

Платформа підіймача має бути шириною не менше 800 мм, а довжиною – 1200 мм і повинна підіймати вантаж вагою не менше 300 кг.

Для орієнтації слабоворих та незрячих осіб встановлюються мнемосхеми, що дозволяє простіше орієнтуватися в просторі (рис. 2.58). За допомогою азбуки Брайля на карті промальована схема місцевості з зазначенням назви зупинок, адреси, пішохідного переходу. Також мнемосхема дозволяє прослухати аудіоінформацію про місцезнаходження різних установ, про маршрути громадського транспорту, про інтервал руху трамваїв та автобусів. Ця ж інформація дублюється і на інформаційному табло.

Рис. 2.58. Вигляд мнемосхеми для слабозорих та незрячих осіб

Додатковим засобом пересування для людей на інвалідних візках може стати міська служба перевезення, яка працює в режимі попереднього замовлення і приїжджає до самого дому. Кожна людина має отримати можливість вибрати той транспорт, який їй найбільш зручний. До прикладу таксі також можуть бути доступними (рис. 2.59).

Рис. 2.59. Облаштування таксі для осіб з інвалідністю

Нині з'являються нові потяги з сучасним обладнанням і курсують старенькі, зі звичними для нас вагончиками. У цьому розділі ми розкажемо, як бути в різних ситуаціях. Звичайно, прагнемо до ідеалу, тому опишемо умови, які дозволяють особі з інвалідністю подорожувати без сторонньої допомоги або

користуватися мінімальною допомогою зі сторони персоналу. Краї платформи повинні бути позначені тактильною та контрастною розміткою, що має стати попередженням для людей з порушенням зору (рис. 2.60).

Рис. 2.60. Облаштування території на залізничному вокзалі для людей з інвалідністю

На кожній станції мають бути мнемосхеми з планом приміщення, дубльовані шрифтом Брайля та випуклими написами для людей з порушенням зору. На виході та вході у будівлю вокзалу необхідно встановити звукові маячки для орієнтування слабозорих чи незрячих осіб (рис. 2.61).

Рис. 2.61. Мнемосхема з планом приміщення вокзалу

На турнікетах повинна бути жовта тактильна розмітка, яка направляє людину, та один з турнікетів обов'язково з ширшим проходом для зручності осіб на інвалідних візках та з пасажирами,

які мають великий багаж по всій станції має бути вільний доступ: від каси до місця зберігання речей. Квиткова каса повинна мати понижену стійку, це важливо не тільки для того, щоб касир і пасажир бачили один одного, але й для того, щоб пасажир з інвалідністю на моніторі замовлення бачив дані, які вносить касир (рис. 2.62).

Рис. 2.62. Турнікети у приміщенні вокзалу

Щоб потрапити у вагон, використовують додаткове облаштування. Якщо платформа на рівні входу у вагон, роблять відкидний або переносний пандус (рис. 2.63).

Рис. 2.63. Облаштування пандусом вагону потяга

Якщо платформа набагато вище від входу у вагон, то застосовують рухомі підйомні платформи або підйомники у вагонах потягу (рис. 2.64).

Рис. 2.64. Зображення рухомих підйомних платформ у вагонах потягу

У середині вагону поруч зі звичайними місцями має бути місце, відведене для візка або облаштоване спеціальне купе (рис. 2.65).

Рис. 2.65. Облаштування купе для осіб з інвалідністю

РОЗДІЛ 3

ДОСВІД ВЕДЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ

3.1. Особливості створення підприємства сільського туризму в Україні

Якщо ви вирішили розпочати туристичний бізнес у сільській місцевості, то перший крок повинен зробити власник земельної ділянки. Бажання та спроможність задовольнити потреби туристів та їхні очікування від візиту в сільській місцевості є головною передумовою та головною кваліфікацією власника (підприємця), що прагне заробляти на життя через туристичну діяльність у сільській місцевості.

Слід зазначити, що успіх кожного підприємства багато в чому залежить від того, що потенційним відвідувачам притаманна досвідченість, яку вони не можуть отримати в іншому місці, і вони виберуть його за усіма варіантами. Ферми та їхні сільські райони, що їх оточують, мають бути природними і людськими ресурсами, які надають великі можливості для альтернативних підприємств у сфері сільського туризму. Перший крок у розробці нового сільського туристичного бізнесу, тобто інвентаризації особистих і місцевих ресурсів (природних і соціальних), які дозволили б підтримувати туристичну діяльність, допоможе підготувати хороший бізнес і маркетинговий план.

Природні та соціальні ресурси є запорукою початку туристичного бізнесу. Перше питання, яке слід поставити: «Чому б хтось приїхав сюди?» або «Що таке привабливість, або сукупність визначних пам'яток, які б привернули відвідувачів до цього регіону чи спільноти?» Зауважимо: не можна вважати, що територія повинна приваблювати туристів на основі досвіду іншого, можливо, сусіднього села або регіону. Щоб забезпечити залучення території, яка може бути важкодоступною, необхідно створити конкурентоспроможний продукт, який відповідає очікуванням і

потребам. Одним із ключових аспектів успіху, після виявлення переваг у кожному регіоні або селі, є думка про те, як зробити їх привабливими та доступними для відвідувачів. Після завершення інвентаризації ресурсів з'являться багаторазові або додаткові ресурси, а також взаємодія між ними. Як правило, ключем до успіху цих зусиль є підключення цікавих пам'яток до створення повноцінного уніфікованого досвіду. Крім того, необхідна оцінка відсутності або використання місцевих ресурсів.

Природні ресурси як основа сільського туризму. Ідентифікація природних ресурсів, які можуть підтримувати діяльність у сфері сільського туризму, яка може включати особливості ландшафту, природні ландшафтні особливості, такі як мальовничі краєвиди, види, пагорби, ліси, гори, долини та скелі, - повинна бути врахована при прийнятті рішення про створення найкращої форми агротуризму або альтернативних підприємств у сільській місцевості. Ці особливості, у поєднанні з простором більшості сільських районів, можна продати як ідеальне місце для ряду підприємств сільського туризму.

Водно-болотні угіддя. Фільтруючи воду та забезпечуючи місцем проживання багатьох птахів та інших тварин, водно-болотні угіддя можна використовувати для уроків на відкритому повітрі та практики, а також для спостереження за птахами та дикими тваринами (рис. 3.1).

Незаймана природа та місця проживання диких тварин. Корисно оцінити унікальність, якість і красу пейзажу, а також визначити рамки для різноманітних заходів, таких як перегляд дикої природи, спостереження за птахами, перегляд і вивчення квітів, рослин і трав у незайманому середовищі, відвідування первинних озер, річок, узбережжя (рис. 3.2).

Рис. 3.1. Водно-болотні угіддя для людей з обмеженими можливостями

Рис. 3.2. Відпочинок осіб з інвалідністю на «незайманій» природі

З іншого боку, середовище існування дикої природи визначає види дикої природи, які доступні в кожній власності та в околицях. Альтернативне підприємство, яке використовує або підкреслює

особливості дикої природи, має зосередитися на зміцненні середовищ існування, які підтримують їх. Створення середовищ існування для залучення інших видів диких тварин може бути легким і повинно враховуватися.

Альтернативне (агротуристичне) підприємство може забезпечити відвідувачів підтримкою та обладнанням для проведення цілого ряду заходів на свіжому повітрі (рис. 3.3), які включають в себе елемент небезпеки, але не вимагають спеціальної підготовки з боку гостей (походи в гори, каное, рафтинг і плавання тощо, або більш складні та небезпечні види діяльності, такі як альпінізм).

Рис. 3.3. Забезпечення відпочинку осіб з інвалідністю

Культура як основа сільського туризму. Туризм культури або спадщини є однією з форм туризму, яка має великий потенціал в сільській місцевості. Це можна визначити як туризм, спрямований на сприйняття мистецтв, спадщини та особливого характеру сільської місцевості, таких як «матеріальна» культура (традиційні поселення, виробництво традиційних ремесел і артефактів, житло в традиційних збережених будівлях) і «нематеріальна» культура, такі як звички, проведення рідних танців або музичних виступів і демонстрація місцевих традицій харчування.

Рис. 3.4. Відвідування особами з інвалідністю культурної спадщини сільської місцевості

Характеристики та інфраструктура громадських ресурсів. Незважаючи на те, що це очевидно не відразу, громада відіграє невід'ємну роль у розвитку підприємницького бізнесу. Громада - це сусіди, округ або великий об'єкт. Для того, щоб вплинути на рішення та діяльність громади, варто звернутися до муніципалітету, торгової палати або інших рад, організацій, таких як конференція та бюро відвідувачів, або інші установи та бізнес-ліги. Будучи активним членом громади, легше впливати на залучення громадськості до бізнесу, але й більше схилитися до місцевої підтримки.

Оцінка цільових груп споживачів. На певному етапі економічного розвитку, коли потреба в подорожах різко зросла, з'явилася і окрема галузь управління – туризм. У зв'язку з цим туристичний сервіс не є необхідним товаром; тому вона стає нагальною потребою людини лише на певному рівні свого доходу, а також на певному рівні суспільства (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Вимоги до оцінки споживачів певного рівня суспільства

Соціальна група	Вимоги
Діти до 7-10 років, подорожі з батьками	Облаштування території за допомогою дитячих майданчиків, басейнів, розважальних програм, підвищення санітарно-гігієнічних вимог до навколишнього середовища та харчування, наявність медичної допомоги, наявність пральних машин, сушарок, кімнат для гри в приміщенні, можливість залишити дитину під спостереженням.
Діти шкільного віку	Облаштування території спортивними майданчиками, басейнами, розважально-пізнавальними програмами та екскурсіями, спортивними змаганнями, підвищеними санітарно-гігієнічними вимогами до їжі, доступністю медичної допомоги, наявністю тварин у господарстві та безпечним контактом з ними, приміщенням для ігор з набором ігор та іграшок, наявність спортивного та ігрового обладнання, можливість контакту з іншими дітьми.
Молодь (18-25 років)	Розташування території спортивних майданчиків, прокат спортивного спорядження, наявність спеціальних зон відпочинку.
Економічно активні споживачі (25-45 років)	Розташування території спортивних майданчиків, прокат спортивного спорядження, розважально-пізнавальні екскурсії та програми, наявність спеціального місця для приготування їжі на відкритому повітрі.
Економічно активні споживачі (45-60 років)	Розважальні та пізнавальні екскурсії та програми, наявність спеціальних місць для приготування їжі на відкритому повітрі.
Туристи пенсійного віку	Забезпечення спокою, культурно-мистецькі програми, підвищення комфорту і потреб у харчуванні, наявність медичної допомоги, затишних місць відпочинку, зручні меблі, комфортні і безпечні сходи, готовність господарів слухати.

При плануванні бізнесу в сфері сільського туризму необхідно визначити, на який асортимент споживачів він повинен орієнтуватися, потреби якої категорії людей він повинен задовольняти. Оцінка споживчого ринку та його сегментації може здійснюватися за різними ознаками.

За демографічною ознакою розподіл споживачів відбувається за їх віком, статтю та сімейним статусом.

Крім того, слід пам'ятати, що вікові групи (молодь та економічно активні люди), наявність достатніх засобів комунікації (мобільний зв'язок та Інтернет) здатні виступати вирішальним фактором у виборі місця для відпочинку. Особливу увагу потрібно приділити людям з особливими можливостями.

На перший погляд, може скластися враження, що сільські свята організовуються для людей з низькими доходами, які фінансово не дозволяють собі розслабитися в більш престижних, комфортних і доступних місцях. Але сьогодні є підстави стверджувати, що сільський туризм може і повинен більше зосереджуватися на людях із середнім доходом. Враховуючи необхідність зміцнення здоров'я дітей та тривалість шкільних канікул, сільські свята з достатнім рівнем комфорту можуть бути обрані сім'ями міста з дітьми, враховуючи, що вартість місячного відпочинку в селі з усією сім'єю може коштувати менше, ніж тиждень на курорті.

Існує більше ніж одна причина для започаткування агротуристичного бізнесу. Найбільш часто згадуваною мотивацією є бажання збільшити або зберегти свій дохід шляхом поділу фактичного бізнесу. Деякі мотиви можуть не відповідати реальній ситуації; не існує єдиного правильного мотиву, але важливо, щоб усі розуміли свої, щоб вирівняти свої інтереси з іншими і прийняти успішні заходи. Це допоможе визначити їхні дії. Спосіб прийняття рішення – аналіз мотивації.

Всі потенційні підприємці виходять з різних, диференційованих мотивів, таких як:

- ✓ професійна особиста зацікавленість;

- ✓ перехід на нову форму додаткової альтернативної діяльності до первинного виробництва;
- ✓ пошук варіантів виходу на пенсію;
- ✓ вибір для нового способу життя;
- ✓ навчання відвідувачів про сільське господарство або сільські питання.

Інші потенційні мотиви можуть бути збереженням місцевої історії або відкриттям сім'ї інших культур. Загальною мотивацією є «Заробляти гроші».

Це твердження може означати ряд очікувань, наприклад: позитивний грошовий потік; чистий прибуток, достатній для оплати витрат на обладнання, пов'язаних з витратами на проживання; бажання закінчити споруджувати свій будинок або досягти інших фінансових цілей.

Справа в тому, що невелика кількість сільських туристичних підприємств виробляє великі прибутки, але це вимагало десятків років, щоб досягти високої рентабельності. Загальноприйнята думка полягає в тому, що кожному новому бізнесу потрібно три-п'ять років для стабілізації своїх операцій; в іншому разі це цілком може бути збитковим.

Є питання, які можуть допомогти виділити мотивацію та прийняти рішення:

- ✓ Чи є у мене або я готовий отримати детальні знання про новий бізнес?
- ✓ Мені подобається зустрічатися з людьми і спілкуватися з ними?
- ✓ Мені подобається продавати свої послуги і надавати особисті послуги незнайомцям?
- ✓ Чи є у мене навички для роботи з необхідним обладнанням?
- ✓ Чи потрібний мені стійкий, передбачуваний дохід, чи я можу жити з невизначеністю?
- ✓ Чи підтримує мене моя сім'я і чи може вона вносити необхідні зміни в життя?

✓ Чи підтримує мене моя громада; чи вона прийматиме відвідувачів у селі?

✓ Я добре розумію деталі?

✓ Чи подобається мені така робота достатньо добре, щоб робити це з дня у день для майбутнього?

Аналіз сильних сторін та можливостей у порівнянні з викликами та проблемами є корисним інструментом для управління та подолання слабких сторін, які здатні зупинити всі зусилля. Корисно також дивитися на конкурентів і з'ясовувати способи розрізнення свого підприємства від їхнього. Кожен може використовувати таку форму аналізу, оскільки вона не вимагає спеціальної підготовки. Це допомагає продумати питання і відповідати щиро. Ось деякі фактори, які можуть бути включені в аналіз, і вказівка на те, що необхідно розглянути. Питання, що стосуються сильних сторін, пов'язані з корисними відносинами, хорошими можливостями, необхідним обладнанням або наявними можливостями, існуючими вигідними умовами та тенденціями, навичками та компетенціями. До сильних сторін належать:

- добре знання регіону як місцевого жителя;
- друзі, родичі, сусіди, які можуть допомогти;
- наявність відповідного польового та іншого обладнання та обладнання, корисного для нової діяльності;
- багаторічний досвід роботи у сфері первинної діяльності;
- базування розвитку нової діяльності на наявних навичках, уміннях та інтересах.

Можливостями в даному випадку здатні виступати:

- інтерес громадськості до сільського та агротуризму, що зростає;
- ЄС та кожна європейська держава надають кредити, технічну допомогу та рекомендації для малих підприємств сільського туризму;
- туристичні агенти, що працюють у сприйнятливому (пов'язаному) туризмі, шукають нові продукти для продажу.

Питання щодо викликів і проблем можуть бути пов'язані з відсутністю ресурсів і обладнання, а також необхідних навичок.

Проблемою у бізнесі та управлінському досвіді є те, що часто бракує додаткових навиків. Навички управління бізнесом можна одержати за допомогою формального навчання або прикладного досвіду, і багато жителів села повинні мати можливість забезпечити доступ до цих навичок за допомогою навчальних курсів, які існують або локально, або в широкому регіоні. Початковий капітал може бути відсутній. Нові підприємства, як правило, потребують поєднання грошових коштів і кредитів, щоб розпочати і працювати, поки вони не стануть прибутковими. Відсутність достатніх коштів («недостатня капіталізація») може зупинити нову бізнес-операцію.

У багатьох сільських районах жителі, як правило, мають різні погляди на прийняття туристичного підприємництва. Деякі з них вважають її економічною можливістю для мешканців і регіону, натомість інші - вторгненням у їхнє життя і антагоністичним для використання ресурсів.

Туристичний підприємець, який не є чутливим до ставлення громади, може стикнутися з негнучкістю та твердим опором у цьому відношенні. Крім того, щоб бізнес зберігав свій сільський туристичний характер, важливо, щоб він був «доповненням» до існуючого способу життя і не заміняв його. Якщо це станеться, існує ризик, що весь розвиток стане «бездушним» і буде схожий на тематичний парк. Кілька нових підприємств агротуризму складають високу конкуренцію існуючим та новим підприємствам. Плануючи шляхи подолання, мінімізації або принаймні керування цими перешкодами, ви робите важливий крок до розвитку успішного агротуристичного бізнесу.

Встановлення та визначення профілю. Широкий спектр агротуристичних послуг та продуктів може бути запропоновано класифікувати у наступні групи: сільське та агропромислове – проживання, сільський та агро-ресторанний бізнес, «реальний агротуризм», сільський та агропромисловий бізнес, сільські та

агропромислові, сільські та агро-терапії, агро-рекреаційні та розважальні заклади.

Кожна група пропонує свій набір послуг, продуктів і заходів. Однак деякі з них можуть перекриватися.

Послуги з розміщення сільських та агротуристичних послуг передбачають різні види проживання у сільській місцевості. Найбільш поширеними є помешкання у сільській місцевості, сільські будинки та сільські номери. Відмінності між ними дуже незначні. Проживання в сільській місцевості та агротуризмі також може надаватися готелями або гуртожитками сільської місцевості.

Спостерігається контакт туристів, зокрема дітей, з домашніми тваринами, у тому числі птицею, кроликами, козами, вівцями, телятами (рис. 3.5).

Рис. 3.5. Контакт туристів з домашніми тваринами

Туристи можуть також дізнатися про місцеву флору і розпізнати різні види рослин. Цвітіння садів і збирання врожаю здаються найбільш цікавими моментами. Ферма, підготовлена для туристів, повинна мати кімнату з плакатами, наприклад введення історії ландшафтів і систем землекористування, в той час як деякі господарства можуть створювати музеї сільськогосподарської техніки та сільської культури (рис. 3.6).

Все частіше туристи виявляють велику зацікавленість у відвідуванні об'єктів переробки малих підприємств. Це молочні заводи, виноробні, підприємства, що працюють з вершками, оливковою олією, кулінарією та кондитерськими виробами; також готують за старовинними рецептами джеми, тушковані фрукти,

солодощі, домашній хліб, свіжі макаронні вироби, пироги, лікери та інші делікатеси місцевого виробництва.

Рис. 3.6. Етнокультура на селі

Крім того, туристи, які спостерігають або беруть участь у виробничому процесі, більш схильні купувати саме ці продукти.

Прямий продаж є важливою агротуристичною послугою. Тому підприємства агротуризму організовують ринки під відкритим небом або кіоски, які часто рекламуються на дорогах. Іноді фермери пропонують перебування у своїх господарствах, пов'язаних з «вибором» різних продуктів, наприклад фрукти або овочі. У зв'язку з цим сади повинні займати досить широку площу, де трава добре збережена для відвідувачів, щоб забрати свої плоди. Цей вид продукції агротуризму користується великою популярністю в більшості європейських країн, і такі ферми, як правило, пропонують приміщення для розміщення або харчування та дитячі майданчики.

Підприємства сільського туризму зазвичай мають відповідні умови для різних видів спорту, особливо коли спортивна дисципліна пов'язана з тваринами, природними та ландшафтними ресурсами та вільним простором для занять спортом. Верховна їзда є типовим продуктом агротуризму (рис. 3.7).

Альпінізм, гірськолижні та пішохідні походи також поєднуються з агротуризмом (рис. 3.8). Залучення агротуризму до надання спортивних послуг захищає від високої конкуренції, яка може виникнути між надавачами житла та послуг харчування.

Рис. 3.7. Верховна їзда для людей з обмеженими можливостями

Рис. 3.8. Пішохідні та гірськолижні походи для осіб з інвалідністю

Деякі садиби сільського туризму, розташовані поблизу міських територій, можуть включати в свої пропозиції тенісні поля або поля для гольфу, які є в сусідніх міських районах (рис. 3.9).

Рис. 3.9. Тенісні поля та поля для гольфу для осіб з інвалідністю

Для деяких уже зазначених видів та екстремальних видів спорту часто потрібні додаткові витрати для того, щоб розпоряджатися спеціальним обладнанням для туристів, а також залучати експертних гідів.

Можливості, які побачать та в яких візьмуть участь, дозволяють включати фестивалі, вечірки та спеціальні заходи, що проводяться приватно або публічно, наприклад щорічний місцевий фестиваль або тематичний захід, організований мережею фермерських господарств або місцевою адміністрацією.

Засобами для висвітлення туристичних і культурних сегментів туристам, а також покращення досвіду туризму щодо «нематеріальної» культури або спадщини, а також життєдіяльності сільської місцевості можуть бути:

- організація культурних турів та культурних інтерпретацій;
- уроки місцевої кухні та традиційної гастрономії;
- виробництво та демонстрація традиційних ремесел;
- проведення традиційного танцю або музики як засобу переживання «нематеріальної» культури;
- маркетинг і продаж артефактів туристам; це може поліпшити взаємодію з іншими фермерами і покращити стан мистецтва і ремесел.

Вищезазначене у будь-якому випадку є частковим списком, який може бути збагачений відповідно до конкретних особливостей кожної області. Важливо, щоб кожен майбутній підприємець поставив себе в положення туристів, які, ймовірно, захочуть відвідати конкретний регіон, щоб відібрати характерні продукти та послуги, приємно провести час і отримати диференційовані, можливо незабутні враження. Важливо також, аби майбутній підприємець розумів: те, що для нього є «нормальним» і «не важливим», для відвідувача може бути незвичайним і дуже цікавим місцевим звичаєм. Природно, вищезгадані категорії не є взаємовиключними. Дуже часто окремих агротурист може бути пов'язаний з об'єднанням декількох різних видів послуг та активів.

Бізнес-планування. Незалежно від того, чи людина керує бізнесом з однією особою або підприємством з багатьма співробітниками, необхідно визначити структуру бізнесу та розробити хоча би простий бізнес-план. Він не повинен бути великого обсягу з деталями і писатися бізнес-консультантами. Документ може бути коротким, і його підбирає підприємець, описуючи свою мету, цільові ринкові ресурси та активи, маркетингові та операційні плани і показуючи, як збирається все це об'єднати.

Основними складовими, що формують бізнес-план, є:

- Створення місії та набору цілей, що відображають основну мету бізнесу та визначення основних цінностей та цілей.
- Створення маркетингового слогану, що складається з короткого, розумного, навіть гумористичного перекладу місії, що передає єдину, просту думку про конкретний бізнес на конкретний профіль клієнта.
- Набір цілей. Цілі – це те, що необхідно виконати протягом наступного року. Цілі повинні бути досягнуті через 3-5 років.

Розробка цінової політики. Ціна є єдиним елементом маркетингу, який приносить дохід. Всі інші представляють витрати. Простіше кажучи, ціна - це сума грошей, сплачених за продукт або послугу.

Той, хто ставить високу ціну, втрачає потенційних клієнтів. Той, хто бере дуже мало, може залишитися без достатнього часу, щоб належним чином реалізувати свій бізнес. Обладнання зношене, килими знищені, забруднені, а пофарбована поверхня затемнена. Підприємство, яке не отримує достатнього доходу для належного провадження свого бізнесу, зрештою має залишити бізнес.

Найбільший попит спостерігається на гостьові будинки, що розташовані в центрі населених пунктів поблизу транспортних вузлів (вокзали, автобусні зупинки). Крім того, безпосередня близькість до торгових центрів, місць масових спортивних і культурно-розважальних заходів також підвищує вартість проживання в гостьових будинках.

Слід зазначити, що чим вища якість гостьового будинку і чим більше вона відповідає як нормативним архітектурно-планувальним вимогам, так і санітарно-гігієнічним вимогам, тим вищою буде вартість пакета послуг.

В свою чергу, вартість гостьового будинку, що надається кваліфікованим та досвідченим персоналом, зазвичай також вища. Персонал повинен звернути особливу увагу на якість обслуговування гостей. Чим краще він розуміє їх потреби і побажання, тим більше задоволення від поїздки і перебування в цьому гостьовому будинку отримує клієнт, а отже, і більше грошей він може витратити на оплату наданих послуг.

Привабливі туристичні зони відрізняються сезонністю відвідувань туристів. Наприклад, в агротуристичних господарствах, розташованих біля моря, найвищий пік туристичного перебування спостерігається влітку. У свою чергу, взимку і в міжсезоння ціни на житло знижуються. Тому взимку і навесні деякі господарства туристичної індустрії прагнуть збалансувати попит, запровадивши гнучку систему тарифів для підтримки щонайменше мінімальної кількості обслуговуваних туристів.

Слід пам'ятати, що ціна послуг при розміщенні гостей у сільському туризмі повинна включати:

- вартість сировини (продуктів для приготування їжі, миючих засобів);
- поточні витрати виробництва (житлово-комунальні послуги);
- здійснення та просування послуг;
- заробітна плата персоналу;
- прибуток;
- податки та обов'язкові платежі.

Фінансування. Важко отримати кредит без затвердженого бізнес-плану. Кредитори хочуть бачити історію успіху в подібній операції, перш ніж вони готові надати шанс. Земля, будівлі та подібні активи можуть бути використані для забезпечення кредиту туристичного бізнесу.

При здійсненні фінансування слід звернути пильну увагу на такі чинники, як: графік погашення; процентна ставка; штрафи за несвоєчасну оплату; страхування та інші умови кредиту.

У деяких випадках кредитні картки з низькою процентною ставкою можуть бути корисними в короткостроковій перспективі.

Основними інструментами для підвищення успішності бізнесу є:

а) Інституційна допомога

Це стосується координації, підтримки та іншої допомоги, що дозволяє розвивати агротуризм. Це може включати урядові, промислові чи громадські ініціативи, які забезпечують стратегічне спрямування та підтримку агротуризму за межами індивідуального масштабу бізнесу.

Основними інструментами та драйверами є: ринки фермерів; неформальна співпраця; ланцюги постачання (продовольчі та винні маршрути, гостьові будинки та готелі, різні сільські підприємства); спілкування з споживачами; зв'язок з керівниками та новаторами.

б) Туристичні мережі, кластери та зв'язки

Мережі туризму визнані та активно підтримуються європейською політикою та фондами як ключовий елемент у малому та середньому бізнесі, особливо в секторі агротуризму. Успішний агротуризм і сільський туристичний бізнес часто покладаються на кластери, які забезпечують інтегрований продукт і різноманітний спектр досвіду, який може відповідати очікуванням відвідувачів і покращує їхню думку про місце. Продукт, що надається кластерами та тематичними мережами, включає послуги та діяльність різних підприємств агротуризму та сільського туризму, а також справжній регіональний досвід туризму.

в) Навчання та розвиток

Агротуризм і сільський туризм - це в основному сфера послуг, і одна важлива послуга – надання хорошої інформації. Клієнти очікують, що приймаюча спільнота та особи, з якими вони контактують, знають про це місце і можуть допомогти безпечно та правильно їм керуватися діями, які вони збираються виконати. Особливо, якщо відвідувачі зацікавлені в залученні до

альтернативних, пригодницьких заходів з пригодницького туризму, їм потрібні гіді з особливими навичками, і це є визначним активом для туризму природи та дикої природи. Гості очікують, що гіді знають загальні і часто наукові назви диких тварин і рослин, які вони бачать, а також багато про звички, історії життя, міграцію та екологічне середовище проживання. Подібним чином географія, геологія, історія, антропологія чи інші науки допомагають у розвитку геотуризму, м'яких пригод і культурного туризму. Пташині гіді повинні «дійсно знати птахів». Незважаючи на те, що їм не вистачає вищої освіти, вони можуть з цією метою записуватися на курси, читати книги і підвищувати свої знання іншими способами.

г) Навички, особисті якості та досвід.

Конкретні навички та особисті риси, необхідні для успішного ведення сільського туристичного бізнесу, в тій чи іншій мірі відрізняються від виду операції. Але є деякі якості, які важливі для кожного туристичного бізнесу, такі як:

- Зв'язок: здатність спілкуватися з клієнтами, ефективно передавати інформацію та користуватися інтерактивними засобами з усіма гостями. Здатність змінювати очікування клієнта перед лицем негараздів є важливим вмінням.
- Судження та прийняття рішень: здатність швидко передбачати або сприймати загрози безпеці, комфорту, задоволення і вирішувати, як виправити ситуацію.
- Ситуаційна обізнаність: ще один спосіб сказати про здатність бачити небезпеку або дискомфорт і уникати його.
- Управління поведінкою: здатність виявляти кращих учасників поїздки та зупиняти неприйнятну поведінку.
- Бачення: здатність розпізнавати можливості для поліпшення досвіду відвідувачів і реалізації цих можливостей.
- Терпіння: здатність миритися з недоліками клієнтів, слухати їхні історії, миритися з поганою погодою та іншими видами нещастя, не показуючи власного нещастя або гніву.

- Навички управління бізнесом: все вищезазначене є вторинним до здатності керувати бізнесом для отримання прибутку. Деякі люди, здається, від народження володіють усім перерахованим. Більшість, однак, змушені навчатися і розвивати ці навички і риси з часом. Деякі з них можуть бути вивчені в школі або через тренування. У деяких випадках стажування або працевлаштування під керівництвом є найкращим методом. У всіх випадках значення освіти, навичок та особистих якостей значно посилюється досвідом. Проте люди, які беруть участь у агротуризмі, володіють певними навичками. Багато з них мають значні бізнес-навички в інших сферах, багато зв'язків, знань для доступу до фондів, програм і грантів, які інші не обов'язково враховуватимуть. Значна частина зосередження на вдосконаленні навичок пов'язана з наданням допомоги людям у створенні свого бізнесу. У випадках існуючих операторів агротуризму можна визначити низку галузевих потреб у навчанні: базове навчання безпеці харчових продуктів і гігієни праці; обслуговування клієнтів, в тому числі забезпечення «рівномірності досвіду» та забезпечення розуміння оператором потреб клієнта; культурна обізнаність з туристами з-за кордону, зокрема пов'язаними з залученням до різних культур; розуміння того, як працює ціноутворення в сфері туризму; впровадження галузевих стандартів та варіантів сертифікації; удосконалення навичок маркетингових досліджень; розуміння засобів співпраці та створення мереж.

д) Системи сертифікації.

Деякі підприємства для того, щоб стати більш екологічно впізнаваними, можуть йти ще далі і проводити програми, які засвідчують туристичний бізнес як екологічно стійкий або той, що відповідає встановленим вимогам. У цьому відношенні існують програми, які присвоюють заковані логотипи компаніям, які відповідають стандартам еко чи сталого управління. Ці логотипи, надруковані на сертифікатах або включені до брошур і веб-сайтів компанії, можуть бути використані в маркетингу та рекламі. Багато операторів вважають: потенційні клієнти вибирають їх частково тому, що вони сертифіковані, екологічно чисті.

Для багатьох туристичних підприємств найважча праця приваблює достатню кількість клієнтів, щоб зробити бізнес прибутковим. «Будуйте його, і вони прийдуть», як правило, не працює у конкурентній туристичній галузі, особливо у віддалених місцях, що зазвичай відвідують мало людей.

Маркетинговий процес має кілька компонентів:

- ситуаційний аналіз – прийняти рішення щодо характеру та ідентичності бізнесу, визначити його масштаб, а потім з'ясувати, як зробити його впізнаваним на ринку;
- дослідження ринку – важливий інструмент для розуміння того, хто купує продукти і чому; хто купує конкуруючі продукти і чому; що шукають споживачі; як вони приймають рішення про покупку; скільки вони готові платити.

Невід'ємною частиною дослідження ринку є конкурентний аналіз – тобто розуміння того, хто саме конкуренти, що вони пропонують, чому люди йдуть до них і що можна зробити, щоб отримати доступ до певного сегмента ринку. Важливо зрозуміти, як залучити клієнтів, що альтернативно можуть перейти до іншого бізнесу.

Дослідження ринку допоможуть визначити розміщення продукту, що означає отримання конкретного продукту перед потрібною аудиторією. Продаж може здійснюватися безпосередньо споживачеві, тобто мандрівнику, або посередникам подорожей, таким як туристичні агенти або навіть клуби, організації або корпорації, члени яких можуть стати клієнтами. Існують переваги і недоліки як прямих продажів, так і посередників. Найбільш очевидним мінусом використання агентів є те, що вони беруть плату або комісію. У перший рік може бути тільки бажання, щоб хтось приїхав. Після цього цілі можуть полягати в збільшенні продажів на певний відсоток, збільшенні кількості клієнтів у низький сезон, зміні від непрямих до прямих продажів або просто для отримання певної мінімальної суми доходу. Ціноутворення як частина маркетингового дослідження просто означає вирішення питання про стягнення плати за послуги та продукт. Але продукт

може мати декілька компонентів (транспортування, проживання, харчування), і кожен з них може мати свої власні ціни, або всі вони можуть бути упаковані в єдину ціну.

Існує два підходи до ціноутворення: вирішіть, скільки хоче зробити кожен клієнт, обчисливши витрати; дізнайтеся, що інші платять за подібні продукти, а потім пропонуйте ті ж, більше або менше, залежно від прийнятої політики. Загалом ціноутворення не є хорошим способом конкурувати в туристичному бізнесі з двох причин. По-перше, якщо плата нижча, ніж у конкурента, вона може створити враження, що продукт не такий хороший. По-друге, якщо конкуруючі підприємства почнуть знижувати ціни, щоб отримати більшу частку клієнтів, це може швидко знизити ціну до того, що ніхто не отримує прибутку. Більшість досвідчених туристичних операторів радять встановлювати ціни на рівні, на якому можна отримати прибуток, а потім конкурувати переважно на основі якісного обслуговування.

Завдяки бізнес-плану вже визначені клієнтура, бізнес-профіль та пропозиція, а також план поширення інформації про підприємство щодо потенційних фінансових установ та майбутніх клієнтів. Коли розробляється маркетинговий план, також ідентифікуються дві або три сильні точки продажу послуг або операцій. Це може бути: рівень успішності конкретного досвіду, винятковість та самотність, зручності, місцезонаштування та доступ до атракцій, ціни або інші послуги, які ви надаєте. Визначення аудиторії спочатку допоможе вибрати ключові точки продажу для маркетингової стратегії. Маркетинг може бути настільки ж простим, як безпосередньо адресовані комусь слова, або включати інтенсивне просування, спрямоване на ідентифіковану аудиторію. Якщо, наприклад, проводиться заняття верхової їзди, маркетинг може підкреслити досвід катання на конях та активного відпочинку. Будь-що підкреслене має відображати ці точки продажу в акуратній, високій якості та витонченому викладі.

Сільський туризм як туристичний продукт ще остаточно не визначений, не окреслений його імідж. Велика частина населення

України не знає про сільський туризм та усі можливості цього виду відпочинку або має уривчасті і суперечливі відомості. Типовим продуктом такого туризму, який пропонується на даному етапі туристові в Україні, є 2-4 кімнати в сільському будинку без особливих вигод, з простими меблями і без високого рівня послуг. Перевагами продукту є невисока ціна і гостинність господарів, найчастіше недороге та якісне харчування. Паралельно, однак, розвивається інший вид продукту сільського зеленого туризму, який можна назвати елітним відпочинком, – у сільській місцевості у добре обладнаних будинках з усіма послугами і дуже високими цінами. Таких садиб небагато і вони розміщені, як правило, у добре розвинутих відпочинкових районах.

Для сільського туризму характерна сезонність: літо – це сезон для агроосель біля моря та деяких агроосель у Карпатах, зима – сезон для карпатських агроосель. Дуже мало агроосель розробляють послуги для міжсезоння, які могли би приваблювати туристів цілий рік. Перші роки становлення сільського зеленого туризму були окреслені тим, що цей процес почали фінансувати міжнародні організації-донори, такі як Фонд розвитку Карпатського регіону, „Євразія”, „Відродження”, фонд PAUCI, програма TACIS та інші. Їх внесок був необхідним поштовхом для активної діяльності. Зараз багато програм розвитку сільського туризму також діють за допомогою донорських коштів.

Реклама і пропаганда сільського туризму покладається головним чином на Спілку сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні та заснований нею науково-популярний журнал “Туризм сільський”. Цією всеукраїнською неприбутковою організацією проведено виставки-ярмарки з сільського туризму “Українське село запрошує”. Разом з тим, агрооселі також презентуються на туристичних та сільськогосподарських виставках та ярмарках (хоча це переважно лише найрозвинутіші агрооселі). Поряд із всеукраїнським каталогом (на базі журналу “Туризм сільський”) виходять розрізнені і часто нескоординовані каталоги за регіонами. Потребує удосконалення реклама сільського зеленого

туризму в Інтернеті. Органи влади проявляють зацікавленість до розвитку сільського туризму, особливо у регіонах, які є традиційно туристичними, але чіткої програми підтримки та стимулювання розвитку сільського зеленого туризму не розроблено. Кошти на підтримку саме цього виду діяльності майже не виділяються. Власники садиб зацікавлені у співпраці з неурядовими організаціями, які можуть надати їм реальну підтримку та рекламу.

Слід зазначити і позитивні моменти розвитку сільського туризму в Україні. Він насамперед створює робочі місця і приносить прибуток сільському населенню, якому важко заробити іншим чином. Розвиток цього виду туризму спонукає до покращання благоустрою сільських садиб, вулиць, загалом сіл, стимулює розвиток соціальної інфраструктури. Зрозуміло, на перших порах приймання й обслуговування відпочиваючих відбувається на базі існуючого житлового фонду з використанням місцевих рекреаційних та інфраструктурних ресурсів. Але з певним надходженням коштів від цієї діяльності ті, хто нею займається, починають робити вкладення у поліпшення комунального облаштування житла, вулиць; об'єднаними зусиллями добиваються зміни на краще сфери обслуговування. А це одночасно й вагомий внесок у розвиток села. Прикладом може бути створення місцевих осередків Спілки розвитку сільського зеленого туризму в Чернівецькій області або районних об'єднань громадян, зацікавлених в розвитку інфраструктури для сільського туризму.

Сільський туризм в Україні почав розвиватися в сучасній формі лише в останні 10-15 років, і відповідно, стикається з багатьма перешкодами у своєму розвитку і навіть визначенні. Організації, що займаються розвитком сільського туризму в Україні, називають такі його основні проблеми:

- недостатній розвиток інституцій сільського туризму (тобто несформованість понять сільського туризму, визначення його місця та діяльності діячів у цій галузі);

- фінансові проблеми розвитку, недостатній інтерес з боку професійних туроператорів (оскільки сільський туризм за своєю суттю заперечує масовому прибутковому туризму);

- відсутність організаційних, психологічних і т. ін. навичок у сільського населення, яке приймає туристів.

Головною проблемою розвитку сільського туризму в Україні є і залишається правовий статус цього виду туризму. У законодавстві України поняття сільського туризму як діяльності досі не визначено. Відповідно, всі питання, пов'язані з таким туризмом (наприклад, оподаткування, ліцензії і т.п.), фактично не регулюються законодавством і є суперечливими та нечіткими. Це все спричиняє величезну частину чорного ринку послуг сільського туризму.

Часто у селі розвивається система типових готелів чи котеджів з відповідною інфраструктурою і послугами, а не традиційних агроосель. Це може до якогось рівня сприяти розвитку сільської території, але загалом часто погіршує природу села та сільський образ. Часто у такі села приїжджають надто багато туристів, що також шкодить природній екосистемі. Фінансовий аспект розвитку сільського туризму також не досить добре розглядається державою. Важко отримати першопочаткові кошти (навіть невеликі) для започаткування бізнесу, побудови чи модернізації садиби. Кредити від комерційних банків є дуже дорогими, отримання пільгового кредиту від держави є майже нереальним для простого селянина.

Проблема іміджу. Якщо говорити про прості традиційні села (без розвинутої інфраструктури розваг, спорту чи красивої природи), то постає проблема, як привабити у них туристів. Українське населення часто не сприймає село як місце для відпочинку чи відпустки, оскільки багато людей з міста мають родичів у селі або просто хату, куди вони періодично приїжджають і часто займаються там сільськогосподарською діяльністю.

Отже, такі люди аж ніяк не зацікавлені приїхати відпочивати саме у таке село. Традиційне село може привабити лише інші, відносно невеликі сегменти відпочиваючих. Слід також зазначити,

що велика частина населення України взагалі не має коштів для відпочинку будь-де і може зацікавитися лише дешевими послугами. Також часто сільський відпочинок асоціюється з чимось дещо нудним і ненасиченим. Іноземні туристи, які можуть принести найбільший прибуток території, також зацікавлені у відпочинку лише в привабливих природних територіях (часто гірськолижні курорти) і оминають такі села. Тобто проблема покращання іміджу також ще відкрита. Всі основні проблеми розвитку сільського туризму ми поділили на три великі групи і узагальнили у таблиці. Всі ці проблеми, отже, утворюють єдиний взаємопов'язаний комплекс (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Основні проблеми і перешкоди
розвитку сільського туризму в Україні**

Законодавча невизначеність	Недостатнє фінансування	Недосконалий менеджмент
Відсутні чіткі визначення сільського туризму	Недостатність інвестицій та недосконала система кредитів	Немає ефективної співпраці між урядовими, неурядовими організаціями та господарями садиб
Не розроблено систему податків і пільг	Недостатня державна підтримка	Немає жодного адміністративного органу влади, який би займався питаннями сільського туризму і надавав би допомогу власникам садиб
Для іноземних туристів потрібні спеціальні дозволи, що знижує їх зацікавленість відвідати Україну	Брак інфраструктури для розвитку сільського туризму	Брак інформації, реклами та професійного досвіду власників садиб

Можна визначити два основних типи організацій, які займаються розвитком сільського зеленого туризму в Україні:

державні і недержавні. Державні – це переважно організації або відділи, які опікуються розвитком різних форм туризму. Одним з напрямків їх роботи і є сільський туризм. На найвищому державному рівні це Державна туристична асоціація України. На рівні областей найчастіше це відділи курортів і туризму при обласних державних адміністраціях, на рівні великих міст – відділи туризму у міській раді. Також певною мірою це можуть бути центри зайнятості і центри праці на різних рівнях (області, міста, району), оскільки сільський зелений туризм виступає як напрям зайнятості населення. На рівні районів області це відділи туризму при районній державній адміністрації чи управління економіки. На рівні окремих сіл можуть бути залучені сільради.

Діяльність всіх цих вищеназваних організацій у сфері сільського зеленого туризму є досить обмеженою, оскільки, крім цього напрямку роботи, вони мають ще багато інших і не мають жодних окремо виділених коштів чи ресурсів саме на розвиток сільського зеленого туризму. Тому більш-менш активно такі організації допомагають у розвитку сільського зеленого туризму лише в тих регіонах, де такий туризм вже досить розвинутий і його не потрібно започатковувати „з нуля”.

Найчастіше всі ці організації працюють лише з найактивнішими і найрозвинутішими агрооселями у певному регіоні (районі), висвітлюючи їх діяльність, або беруть участь у різноманітних виставках / ярмарках, пов'язаних із сільським зеленим туризмом. Дуже мало подібних організацій мають чітке усвідомлення і план роботи саме у напрямі сільського туризму. Вони часто проводять певні акції чи реалізують проекти в галузі СЗТ досить випадково, отримавши грант або долучившись до певного проекту, але не дотримуються постійної політики в цій сфері. Часто найактивніша їх діяльність у сфері сільського зеленого туризму пов'язана зі співпрацею з неурядовими організаціями (НУО). Існує досить велика кількість НУО, що пропагує і підтримує розвиток сільського зеленого туризму. Це можуть бути НУО екологічного, туристичного спрямування, навіть юридичного чи молодіжного.

Слід зазначити, що досить мала кількість НУО створюється і діє виключно для розвитку сільського зеленого туризму. Найвідоміша з таких НУО – Спілка розвитку сприяння сільського зеленого туризму в Україні, яку було засновано у 1996 р. Наведемо інформацію про організацію, яку Спілка розмістила на офіційному сайті <http://greentour.com.ua/>. У квітні 1996 року в Києві відбувалася установча конференція, на якій було засновано всеукраїнську неприбуткову громадську організацію – Спілку сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Головні цілі: популяризація відпочинку в українському селі, сприяння розвитку сільської інфраструктури, самозайнятості сільського населення, виховання поваги до краси рідного краю, гостинних мешканців сільської місцевості, існуючого культурного та історичного надбання українського народу, сприяння збереженню навколишнього середовища. У серпні 1996 року Міністерство юстиції України зареєструвало статут організації. Таким чином у правовому полі з'явився новий термін “сільський зелений туризм”. Першим колективним членом Спілки та спонсором стала редакція журналу “Дім, сад, город”.

Насамперед можна поділити агрооселі на два умовні типи:

1. Традиційні агрооселі, які, крім прийому туристів, провадять ще й сільськогосподарську діяльність і є типово сільськими.

2. Агрооселі, що лише приймають туристів, своєрідні сільські готелі, які надто часто мають покращені послуги і підвищений комфорт, або просто агрооселі, де декілька кімнат час від часу здаються туристам. Перший тип агроосель можна поділити на групи, пов'язані з сільськогосподарською діяльністю, що там відбувається. Деколи це важливо для туристів, які хотіли би познайомитися саме з таким сільським життям.

Отже, це приблизно такі агрооселі (в Україні):

- типовий сільський двір (1-2 корови, свиня, домашня птиця, город, сад);
- кінні ферми;
- великі ферми (які мають багато худоби і велику площі землі);

- овеча ферма;
- пасіки;
- двори без худоби і птиці (лише сад і город);
- особливі двори (де, наприклад, утримують кролів, видр, є ставки з рибою і т.п.).

Часто важко визначити спеціалізацію сільського двору, але в характеристиці агрооселі ця інформація є завжди цікавою для туристів, тому варто її подавати. Пропозиції і послуги агрооселі можна аналізувати за такою приблизною схемою:

- пропозиція житла;
- послуги агрооселі;
- спеціальні послуги (що може особливо привабити туристів).

Пропозиція житла. Тут можуть бути запропоновані кімнати для туристів, або окремий будиночок, або комбінація цих пропозицій. В Україні найчастіше пропонують лише кімнати для гостей, водночас особливою популярністю у західних країнах користуються саме окремі невеликі будиночки, де туристи мають відносну незалежність від господарів агрооселі (близько 70% усього житла). Хоча ці будиночки є дорожчими, але їх часто наймає група приїжджих, яким у сумі це не обходиться надто дорого. Дуже часто у господарів діють групові знижки. Основні послуги агрооселі можуть бути різними, залежно від її типу, але базовими є харчування, яке є важливим майже для всіх туристів, та обслуговування (чиста постіль, прибирання і т. ін.), що часто теж хотіли б мати туристи. Важливою послугою тут може бути іноземна мова, якою володіють господарі, що є зручним для іноземних туристів. Особливі послуги та атракції можуть бути дуже різноманітними. Їх основні групи: - атракції, пов'язані з самою агрооселею (приготування національних страв, власні домашні продукти, особливі послуги для дітей, наприклад ігровий майданчик, можливість брати участь у житті агрооселі, наприклад годувати тварин і т.д.); атракції, що пов'язані з навколишньою природою та життям села (прокат або надання для гостей

велосипедів, лиж, розповіді про село, влаштування традиційних свят чи розваг і т. ін.).

Прибуток від сільського туризму визначається багатьма чинниками, але насамперед господар агрооселі повинен визначити, який рівень прибутку він очікує і для чого саме і відповідно планувати свою діяльність. Тут є дві крайності, між якими зазвичай є багато переходів:

1. Сільський туризм може бути основним заняттям певного господаря чи його сім'ї. Крім того, він не має інших занять і відповідно очікує значний прибуток від цієї діяльності. Такий господар повинен ретельно планувати свою діяльність і вкладати в її розвиток значні кошти та зусилля.

2. Багато хто з господарів займається прийомом туристів випадково і рідко, тобто прибуток від сільського туризму для них скоріше не надто значний вклад у бюджет, а „кишенькові гроші”, тобто діяльність особливо не планується і не розвивається. Чинники, які впливають на прибуток агрооселі, ми можемо побачити на загальній схемі (рис. 3.10).

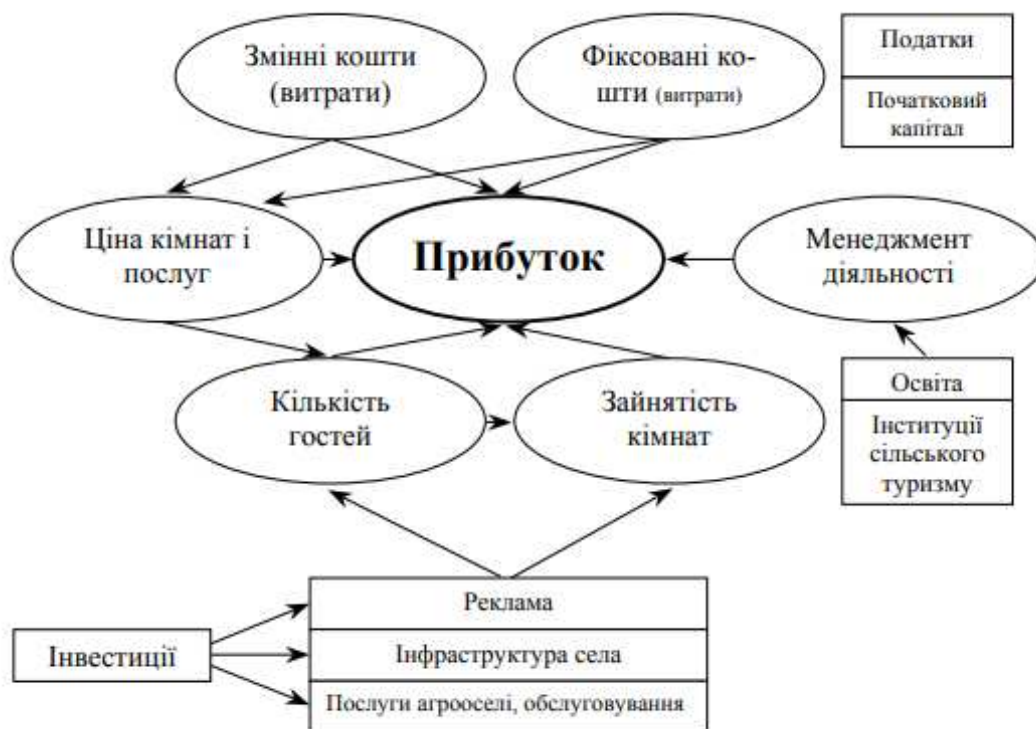

Рис. 3.10. Основні чинники, що впливають на отримання прибутку для садиб у сільській місцевості

З рисунку видно зв'язки між факторами, що впливають на прибуток. За межі кіл винесені головні чинники, які можуть визначати ці фактори, тобто, від чого в першу чергу основні фактори залежать.

Існує багато методик розрахунку чистого прибутку конкретної агрооселі, найпростіші з них побудовані на простій арифметичній різниці всього доходу та затрат. Весь дохід визначається множенням кількості зайнятих ліжок у період на ціну ліжка. Затрати приблизно складаються з витрат на обслуговування кожного туриста плюс комунальні витрати, зарплатня працівникам. Також до затрат часто додають загальні витрати на оренду будинку або реорганізацію (інновації).

У харчуванні для туристів у садибі найважливішими питаннями є якість продуктів та приготовленої їжі, їх безпечність для здоров'я та харчова цінність, оскільки набагато важливішим є запропонувати гостям безпечну їжу, якою неможливо отруїтися, ніж вразити їх смаком.

Найчастіше господарі садиби пропонують харчування для туристів (одно- чи багаторазове), особливо, якщо господиня не працює на іншій роботі і присвячує багато часу обслуговуванню гостей. Така послуга є дуже важливою майже для всіх груп туристів, які не бажають витратити свій час на готування їжі під час відпочинку. Деякі задоволені цілком простим набором страв – наприклад, молодь, деякі ж потребують особливих або навіть дієтичних страв та продуктів. Все це варто обговорювати заздалегідь, так само, як й ціни та розпорядок харчування. Для гостей деколи є цікавим спостереження за приготуванням різноманітних страв чи навіть участь у цьому, особливо, якщо готують страви національної кухні або випікають хліб, що може стати додатковою атракцією для туристів. Українська національна кухня має багато специфічних страв, деякі з яких дуже відомі (вареники, борщ), деякі ж реально зробити лише за описами у кулінарних книгах окремих авторів. Приготування таких страв може стати окремою послугою для туристів.

3.2. Організація підприємницької діяльності у різних країнах світу

Класичну європейську традицію та цінності сільського відпочинку підтримувала Велика Британія. Ставлення нації до її сільської спадщини оголошується в місії Британської національної організації сільського туризму, в якій сказано: «Наша сільськогосподарська спадщина допомогла створити британську сільську місцевість, як ви бачите її сьогодні, з усією її різноманітністю, і чудові пейзажі, наші сільські будинки зберегли кращі архітектурні традиції, від респектабельних будівель, а не солом'яних будинків».

Особливості організації сільського зеленого туризму у різних країнах світу подано на рис. 3.11.

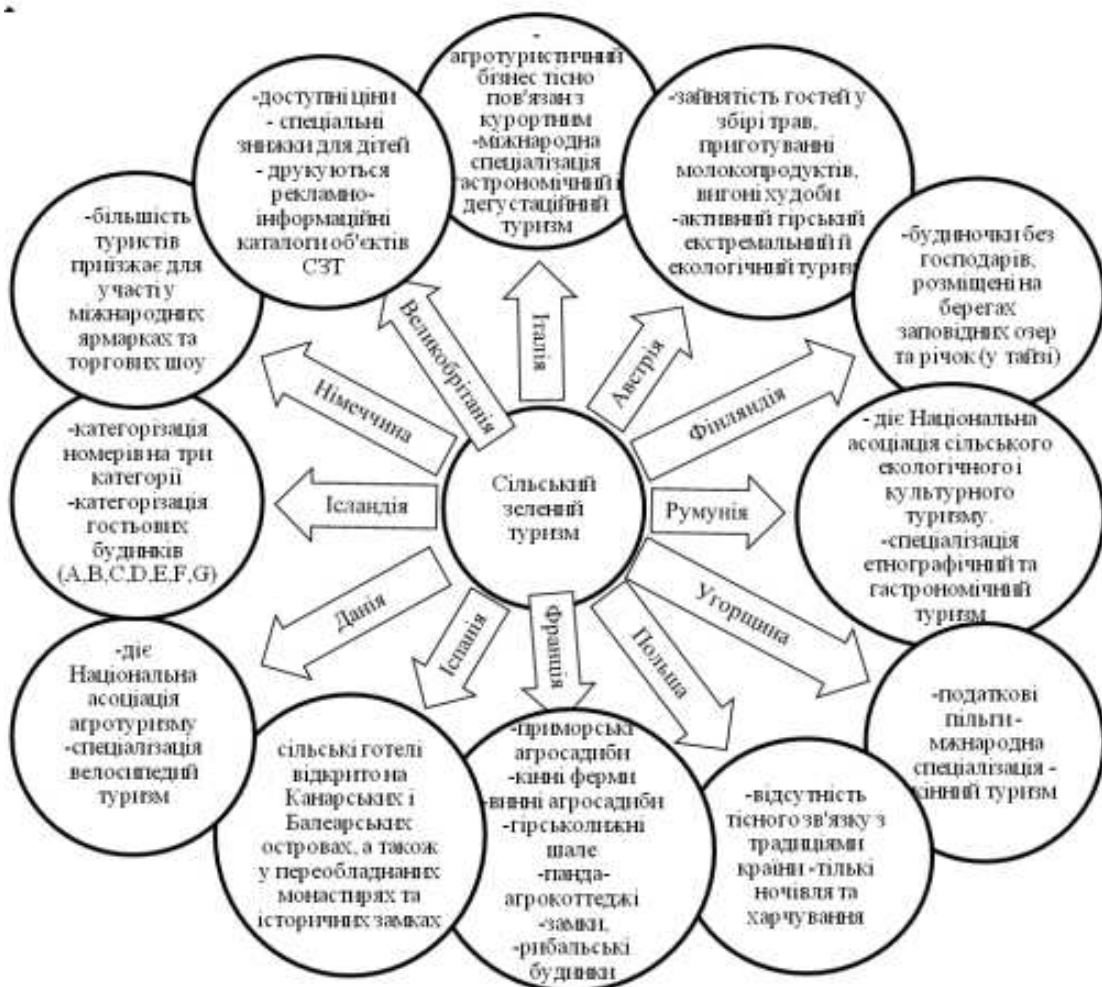

Рис. 3.11. Особливості організації сільського зеленого туризму у різних країнах світу

Щорічно в Англії у кількості 50 тис. примірників друкуються рекламні та інформаційні каталоги сільських зелених туристичних об'єктів із сертифікованими характеристиками спектра їх послуг. Кожен з них відкривається вибором рекламних слоганів, які розкривають різноманітність сільського туризму у Великобританії.

Зокрема:

- «Відчуйте себе господарем країни»,
- «Насолоджуйтеся величчю світань»,
- «Відчуйте незабутній смак свіжого сніданку, приготовленого в сільській місцевості»,
- «Вдихайте чисте повітря вашої країни на повні груди»,
- «Відкрийте для себе красу, різноманітність і світ британських сільських територій»
- «Підніміться на гору для пікніка, форелі, насолоджуйтеся традиційним чаєм з домашнім кремом або нагодуйте улюбленого ягня».
- «Ферма пропонує Вам поділитися просторим сільським будинком з родиною сільського господаря – хоча у Вас буде своя спальня, ванна кімната і гостьова кімната – і сільська сім'я буде піклуватися про Вас в цьому будинку і на фермі».

Розвиток сільського туризму в Англії підпорядкований Міністерству сільського господарства ADAS. Це агентство надає консультаційні послуги в галузі сільського господарства та виробництва товарів народного споживання. Робота агентства фінансується структурованим фондом, на який припадає 70 % Європейського фонду регіонального розвитку, 15 % Європейського соціального фонду та 15 % гарантійного фонду. За якістю наданих послуг наглядають місцеві групи, перевірка здійснюється представниками туристичних рад, які складаються з обраних директорів місцевих груп.

Членство в місцевій групі та бюро надає можливість брати участь у щорічному національному каталозі, який продається по всій країні в Туристичному інформаційному центрі, яких в Англії

600. Маркування будівель відбувається шляхом надання їм певної кількості «корони».

За масштабами розвитку сільського туризму у Великобританії намагаються не відставати від східних сусідів - Данії та країн Скандинавії.

У Данії Національна асоціація аграрного туризму (Національна асоціація агротуризму) була заснована відносно недавно - у 1988 році (за матеріальної підтримки Союзу данських фермерів). В даний час об'єднання має 209 членів з 1268 ліжками / місцями в сільській місцевості.

У Фінляндії нині найбільш затребуваними гостями є будинки без власників, розташовані в тайзі на берегах захищених озер і річки. Умови оренди цих лісових будинків дають право на їх повне використання (меблі, посуд, білизна, електроенергія, дрова), використання сауни або моторного човна. Більшість будинків мають телевізор (4-5-зіркові будинки обладнані сучасною побутовою технікою). Умови оренди включають ліцензію для спортивної риболовлі через сайт www.lomarengas.fi (рис. 3.12).

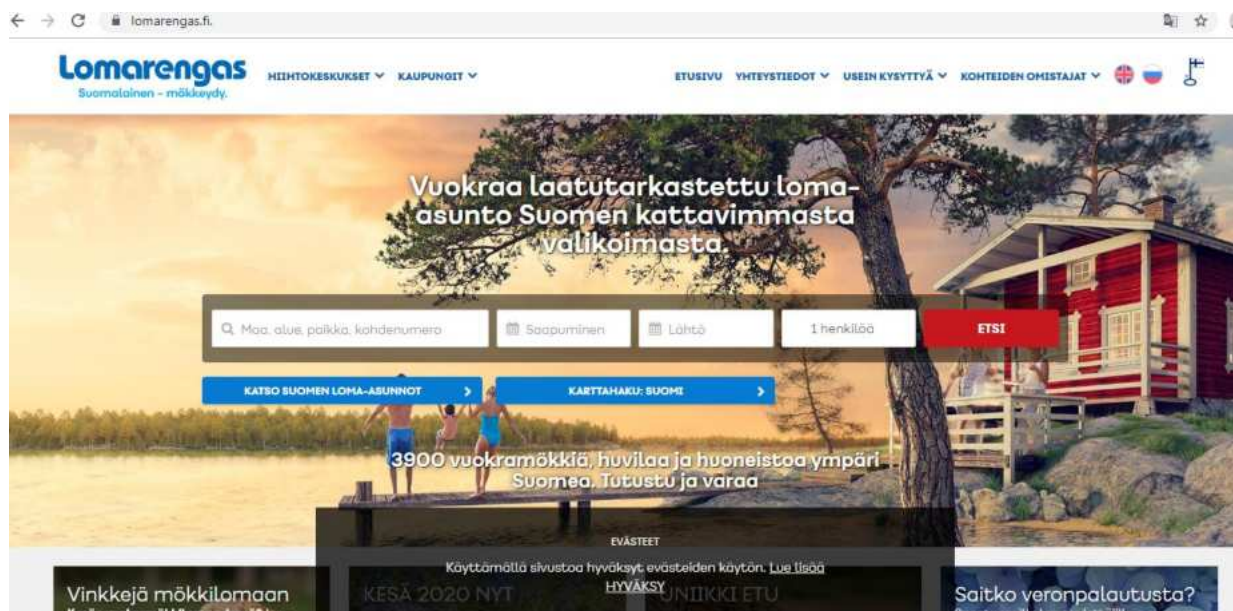

Рис. 3.12. Вигляд сайту www.lomarengas.fi

Сільський туризм в Ісландії – це ланцюг з близько 140 агроосель з чотирма тисячами ліжок по всій країні. Існує Асоціація сільського туризму, фермери якої пропонують послуги туристам у

своїх будинках, гостьових будинках, котеджах. Асоціація була заснована в 1980 році. Ісландські ферми не тільки надають послуги поселення, але й мають можливість придбати всі послуги та вибрати будь-яку діяльність та розважальні заходи, які можна знайти в Ісландії. У пакеті послуг агротуризму в Ісландії - розваги на будь-який смак. Передбачається проживання по всій країні в затишних будинках, котеджах і фермах, доброзичливе та якісне обслуговування, місцеве харчування, місцеве сільське господарство. Серед природної діяльності під девізом "дивись і вивчай" пропонують: спостерігати місцеві колонії рідкісних птахів, а також за китами, фотографувати, походи, досліджувати геологію і флору Ісландії. Серед культурних пам'яток під девізом "візит і знайомство" пропонують: відвідування господарств, екологічних будинків, музеїв, вивчення ісландської кухні та кулінарії, нічного життя. Серед розваг для активного відпочинку пропонуються: поїздки на джипі 4x4, рафтинг, катання на конях, сніговий атракціон, риболовля, їзда на велосипеді, гольф.

Ісландські медові будинки поділяються на:

1. Ферми (заміські будинки) – туристи перебувають у будинку як гості, номери прості, але затишні, а деякі з них можуть мати окремі ванні кімнати.
2. Ферми для гостей – вони можуть бути як окремим будинком, так і відокремленими від частини будинку власника. У кожному номері є власна ванна кімната та інші послуги.
3. Котеджі – всі вони мають власну кухню, посуд, пухові ковдри, але гості орендують постільну білизну. В Естонії експерти дійшли висновку, що сільський туризм пропонує найкращі перспективи для естонського села як нового виду економічної діяльності. Вони запропонували створити централізовану, єдину, професійну та автономну організацію для ретельного та успішного просування продукції сільського туризму в Естонії як усередині країни, так і за її межами. У січні 2000 року 19 підприємців створили некомерційну естонську організацію сільського туризму (ЕКО). Члени ОЕС отримують послуги з навчання, консультацій та

маркетингу. Сьогодні ЕКО має 266 членів з усієї Естонії, 210 з яких надають послуги розміщення туристів, що становить 30% таких підприємств в Естонії.

У Західній Європі, де розміщення в готелі є відносно дорогим, поширені недорогі пансіонати та будинки для гостей, які користуються популярністю у подорожуючих молоді та ділових людей. У багатьох європейських країнах V & V відіграє ключову роль у розширенні розміщення готелів у великих спортивних та культурних заходах. Наприклад, було встановлено, що понад 60% любителів футболу в Західній Європі розміщуються в недорогих приватних пансіонатах. Розвинена транспортна інфраструктура країн Західної Європи та умови Шенгенської угоди (безвізовий режим в'їзду-виїзду до Європейського Союзу) дозволяють значній кількості європейських футбольних уболівальників вільно подорожувати з однієї країни до іншої. Крім того, в Європі більше 70% туристів під час подорожей розміщуються не в готельних комплексах, а просто у приватних садибах.

У впровадженні сільського туризму як складової міжнародного туризму пріоритетними є Франція та Швейцарія.

Сільський туризм Франції представлений Національною організацією відпочинку та зеленим туризмом (Maison des Gites de France et du du TourismeVert). Ця організація пропонує агрожитло на будь-який смак і тип відпочинку, сертифіковане за високими національними стандартами обслуговування. Загалом агропідприємства у Франції виглядають набагато зручніше, ніж будинки Північної Європи, з особливим національним шармом і багатими гастрономічними традиціями.

Поселення французьких аграрних районів відрізняються не тільки від сільської місцевості (від простих сільських будинків до вілл і приватних історичних замків (chateaux), але й етнографічно географічних: села Шампань, Прованс, Гасконі, Нормандія, Савойя мають свій особливий шарм, якого ви не знайдете ні в якій іншій провінції чи регіоні Європи.

У вартість входить сніданок, де, залежно від багатства кулінарних традицій, можна спробувати свіжоприготований хліб з молоком, круасани з домашніми джемами, пироги та печиво, а також різні сири і, звичайно, вишукані сири, місцеві вина. Частина ферм різних категорій спеціалізується на прийомі гостей з домашніми улюбленцями: кішками, собаками, морськими свинками і т.д., для них є спеціальна інфраструктура.

У Франції спеціальна програма для відпочинку на селі була розроблена під час шкільних канікул. Діти віком від 3 до 13 років можуть приїхати в сім'ю, піклуватися про домашніх тварин (ягнята, свині, кролики), долучатися до активних ігор на природі зі своїми однолітками, цікавих походів та пригод. Також у селі є можливість вивчати народні танці та художні ремесла, фольклор регіону, іноземні мови. Якість такого відпочинку контролюється і сертифікується DDASS - Міністерством охорони здоров'я та соціальних служб Франції, а також Міністерством молоді та спорту.

У Франції паралельно реалізуються різні концепції агротуризму: приморське сільське житло; кінні ферми; винна аграрна нерухомість; гірськолижні курорти; пандо-еко-котеджі в національних парках; замки на селі; рибальські будинки.

Альтернативою є так звані «курортні поселення», що виникають у ландшафтах з мальовничою природою (в (або поблизу) національних і регіональних ландшафтних парках. У Франції існує спеціальна інвестиційна програма "Goste de France program, chalets-loisirs" для розвитку інфраструктури "курортних поселень"; ці селища складаються з 3-25 дерев'яних шале, розрахованих на 4-6 гостей.

Крім того, з метою сприяння агро-екотуризму створена мережа так званих «національних» природних парків у Франції «Panda-hotel» (Panda-Gotes), які сертифіковані WWF і відповідають наступним вимогам:

- вписатися в природний ландшафт і мати помірний рівень сервісу, що не вимагає значних ресурсів;

- дотримуватися охорони навколишнього середовища (використання екотехнологій);

- запропонувати гостям програми підтримки екотуризму, біноклі, довідники, ідентифікатори фауни, топ-карти з екотуристичними маршрутами, брошури з екотуризму тощо.

Відповідно до домовленості між власниками "панди-готелів" та WWF Франції вчені та експерти організації проводять регулярні перевірки цієї категорії закладів про приведення у відповідність до їхніх правил екологічного режиму.

Міністерство сільського господарства та Міністерство туризму здійснюють нагляд за функціонуванням туристичних об'єктів. Є Державна федерація резиденцій і організація Гейтс-де-Франс. Окремо існує мережа ферм "Ласкаво просимо в господарство", знак якості, який визнає Постійну асоціацію фермерських будинків (L'ARCA), створено карту кваліфікацій сільських місць і сільського туристичного обладнання. У Франції видаються два державні путівники: "Вітаємо в сільському господарстві" і "Домо-господарства – пропозиції", діють районні відділення "Gites de France". Система оцінювання створюється і обов'язкова для всіх, а наданий знак гарантує якість послуг. Асоціація "Gites de France" також створила "Правила готування їжі" - для такої діяльності необхідно мати ліцензію на "малу гастрономію".

Селянин сплачує членські внески, а також за інспекцію, щоб класифікувати свою сім'ю (житло / кімнати / послуги). Кімнати, які були класифіковані, позначені еталонною таблицею і отримали знак якості – від одного до чотирьох вух. Тільки після визначення стандарту пропозиція розміщується в національному і міжнародному щорічнику, поширюється по всій Франції. Місцеве самоврядування може призначити субсидію для створення одного місця проживання в розмірі 10 % від загальної необхідної кількості (до 20 % в регіоні річки Луари), якщо об'єкт відповідає вимогам Європейського Союзу, він отримує додаткові кошти 30% необхідної суми, при цьому передбачається 12-денне навчання. Існує також ряд спеціальних програм, які допомагають розвивати сільський туризм

через створення інфраструктури, часто ці програми об'єднують кілька сільських рад. Також підтримується реалізація проектів на території національних парків, які, наприклад, передбачають перетворення сільських будинків у використовувані для туристичних цілей, проведення семінарів з ремесел або створення екомузеїв, точок продажу місцевої продукції. Для сприяння розвитку сільського туризму пропонуються найсучасніші технічні засоби, функціонує централізована система бронювання. Французи підкреслюють особливий характер сільського туризму.

Такий туризм отримав сильну державну підтримку. В межах державної програми розвитку маркетингової концепції сільського туризму почали діяти проекти пільгового кредитування для власників сільськогосподарських земель. Сільський туризм починає змінюватися в різних формах – від відпочинку в старих господарствах, античних стилів до відпочинку в сучасних, обладнаних за останнім словом техніки, будинках.

Селяни в Німеччині поділяються на такі категорії:

1. «Відпочинок в сільському дворі» – повинен мати сільське господарство, пропонувати ознайомлення з тваринами і сільським способом життя.

2. «Туризм у сільському господарстві» – без сільського дворику з тваринами, але має природу дружнього середовища.

3. «Сільські пансіонати» – поділяються на категорії, які використовуються для готелів.

У пропозиціях сільського туризму виділяється кілька категорій:

- 1 – розміщення з можливістю верхової їзди,
- 2 – місце для дітей,
- 3 – селища для відпочинку,
- 4 – кемпінги у дворі.

У системі категоризації існують вимоги, які повинні бути виконані беззаперечно, але є вимоги, які виконуються необов'язково і які, по суті, дозволяють визначити категорію. Членські внески поповнюють бюджети місцевого сільського туризму, членами якого є 8 % селян, які надають туристичні послуги.

Найбільш популярними для відпочинку зараз є не кімнати в сільських будинках, а індивідуальні будинки (бунгало), де гості проживають окремо від власників. З'являються нові послуги та форми сільського туризму, наприклад відпочинок для дітей, які прибувають без батьків, або індивідуальні будинки та послуги для осіб з інвалідністю (<https://handbookgermany.de/en/rights-laws/special-needs.html>) – тобто пропозиція сільського туризму надзвичайно різноманітна, що також пояснюється великою конкуренцією (рис. 3.13).

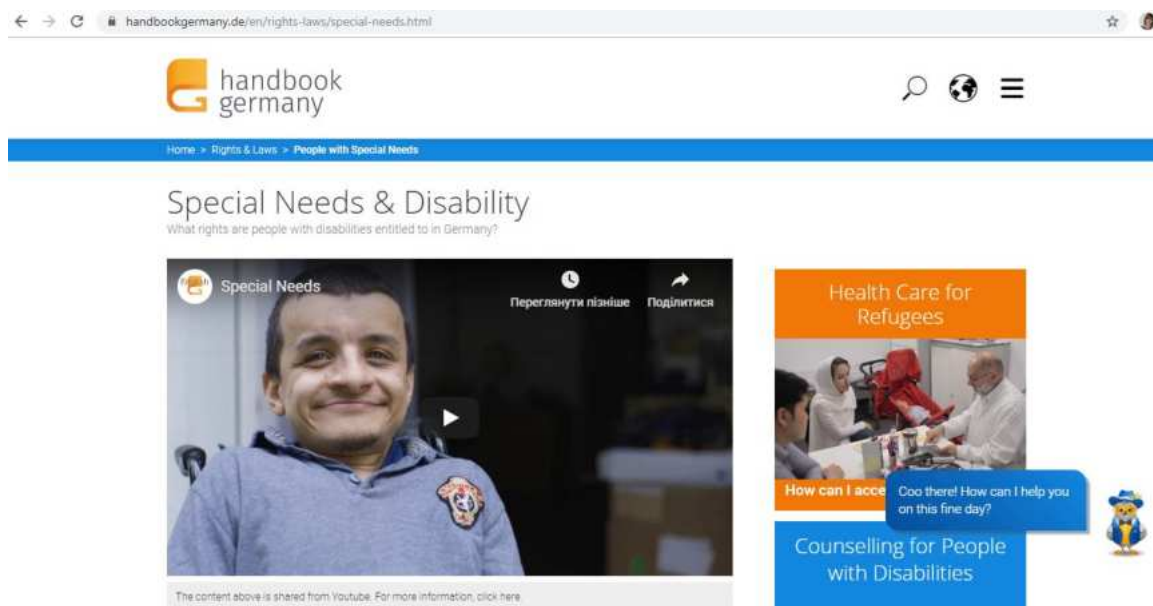

Рис. 3.13. Інформаційний сайт про кімнати в сільських будинках (бунгало) для осіб з інвалідністю

Розвиток Інтернету значною мірою сприяв поширенню та популяризації сільського туризму – зараз майже половина потенційних туристів у Німеччині отримує інформацію про відпочинок та місця бронювання таким шляхом. Є багато фірм і організацій, які просувають сільський туризм через Інтернет, тобто без мережі офісів.

У 2017 році 48 % агросадиб мали більш високу віддачу від сільського туризму, ніж інших видів діяльності, 10% агробізнесу мали однаковий дохід від сільського туризму та інших видів діяльності, а 42 % агроосель мали менше доходів від сільського туризму, ніж від інших видів діяльності.

Цікавий досвід сільського туризму в Австрії. Ця невелика альпійська країна наразі налічує понад 15 тис. Зареєстровано агротуристичних ферм загальною місткістю 170 тис. ліжок. Станом на 2017 рік кожне п'яте туристичне ліжко країни знаходиться в агротуристичному секторі.

Особливістю відпочинку в австрійських Альпах є безпосереднє залучення гостей до традиційного господарства: велика рогата худоба на альпійських луках, молочні продукти, лісові ягоди і т.д., а також різні програми активного гірського, екстремального та екологічного туризму (рис. 3.14).

Рис. 3.14. Фермерські господарства в Альпах

Фермери, які надають послуги сільським господарствам, є членами Державного союзу "Відпочинок в селі". Вони можуть отримати поради від радників у селах, а також використовувати поради та матеріали в обласних будинках села. В Австрії створюється система оцінки сільських територій від одного до трьох "квітів", які надають окремим господарствам. Ця система диференційована – включає обов'язкові для виконання пункти і додаткові. Сума цих точок є визначальною для забезпечення певної кількості "квітів" додому. Послуги до 10 місць звільняються від сплати внесків і податків. Якщо кількість місць на фермі перевищує 10, то обов'язково доводиться сплачувати внески. Цим пояснюється той факт, що 80 % господарств не перевищували 10 місць. Державний союз видав спеціалізовані каталоги з окремими пропозиціями для дітей, людей з обмеженими можливостями, про екологічно чисті страви, коні, виноградні лози. Асоціація проводить конкурси та надає нагороди переможцям у різних номінаціях.

Створено багато рекламних оголошень, розміщених на сторінках Інтернету, а також існує комп'ютерна система вибору бази даних за спеціалізацією. Профспілки створили і рекламували загальний логотип, видали спеціалізований підручник для домовласників і внутрішній щоквартальний маркетинговий бюлетень. Члени регіональних асоціацій становлять близько 10 % всіх селян, які надають туристичні послуги у своїх господарствах.

Крім того, у Швейцарії розвивається сільський туризм. Для того, щоб отримати знак якості Асоціації "Відпочинок на території країни", необхідно виконати певні критерії. Об'єкт повинен надавати послуги не менше двох років, пропонувати принаймні три продукти власного виробництва, а послуги повинні бути тісно пов'язані з сільським господарством. Клієнти детально інформували про умови в кожній фермі.

У Іспанії сільський туризм вважається одним з процвітаючих секторів туристичної індустрії, причому в останні роки спостерігається значне зростання. Підтримка цього туристичного продукту Генеральним секретаріатом з туризму та адміністраціями автономії призвела до того, що лише в період 1999-2000 років цей сектор ринку збільшився на 20 %. "Turismo rural" в Іспанії в даний час знаходиться на стадії розвитку, коли кількість іноземних гостей в сільських господарствах країни рівна і навіть перевищує внутрішні агротуристичні потоки. Сільський туризм в Іспанії передбачає розміщення на фермах, у сільських будинках і невеликих сільських готелях. Власники таких будинків в країні об'єдналися в асоціацію, завданням якої є категоризація об'єктів сільського туризму залежно від рівня послуг, що надаються, та контролю за їх дотриманням вимог асоціацій.

95 % туристів, які віддають перевагу відпочинку на природі, - це молоді іспанці, які живуть у великому місті. 50% з них віком до 35 років. 84 % - відвідувачі з міст з населенням більше 100 тис. осіб, у тому числі 50 % - жителі великих міст з населенням 1 млн жителів. Соціологічні дослідження показують, що 31,5 % мандрівників віддають перевагу такому типу відпочинку через

природу. 46 % – просто відпочивають і насолоджуються неробством, 33 % – крім того, практикують різні прогулянки і 25 % – замовлення екскурсій. 15 % туристів подорожують з друзями або з родиною, 13 % відвідують культурні та історичні пам'ятки, 12 % займаються спортом. Іспанія організовує «пальмовий чемпіонат» для просування сільського зеленого туризму серед європейських країн. З 1993 року в країні щорічно проводиться престижна міжнародна виставка «Туризм, спорт і розвиток сільської місцевості» («Сіляда», Галичина). У 2003 році проходив Перший Європейський конгрес сільського туризму, організований Європейською федерацією фермерів і сільського туризму (EuroGites), що відбувся в іспанському місті Хаен. Близько 1,5 мільйона людей щороку користуються послугами сільського туризму в Іспанії.

В Італії агротуризм набуває популярності. Він почав розвиватися у 70-х роках минулого століття як додаток до основної сільськогосподарської діяльності. Сучасний агротуризм в Італії – це вже не скромні номери з 3-4 ліжками в заміських будинках, а міні-готелі 3-4 зірок з антикварними меблями, добре обладнані ванні кімнати, басейни і тенісні корти. Дуже часто в такій ролі використовуються реконструйовані будинки XVI-XVIII століть, або невеликі старі монастирі.

Туристичні комплекси «Агро» пропонують своїм клієнтам можливість займатися різними видами спорту, кінними та гірськими прогулянками, організовувати екскурсії для вивчення місцевих визначних пам'яток та прилеглих територій, де туристи з радістю відвідують сільські ярмарки та одягаються у середньовічні костюми. Крім того, нарешті, все більшу роль відіграє кухня. Агротуризм дає можливість не тільки посмакувати їжу гарної якості, а й принести дорогі і рідкісні вина зі спеціальними продуктами: трюфелями, спеціальними сортами сиру та оливковою олією, які не надходять у міські магазини. Тому в Італії зараз розробляється більше 70 виноробних і гастрономічних маршрутів, які в основному пов'язані з агротуризмом. У середньому хороший

двомісний номер зі сніданком коштує принаймні \$ 60-80 на день. Причому слід додати за додаткові послуги: харчування, спортивні майданчики, екскурсії, а також оздоровчі та косметичні програми так званих "ферм краси". Тепер власники агрокотеджів пропонують свої винні підвали (а також сири, м'ясні продукти) за умови, що у вартість оренди цього котеджу входить безкоштовне харчування.

Ще однією особливістю сільського туризму в цій країні є те, що майже половина власників агрофірм «не поспішають» виходити з «тіні», хоча проходять державну сертифікацію, отримують ліцензії на діяльність, платять податки. Незважаючи на те, що послуги сільського туризму в Італії в середньому майже вдвічі вищі порівняно з Іспанією та Францією, ними користаються до 2 млн. осіб щорічно (78 % з них італійці). Натомість річний прибуток від сільського туризму становить близько 350 мільйонів доларів.

Агротуристична діяльність на Кіпрі координована Кіпрською компанією агротуризму, яка займається виключно рекреаційною діяльністю в сільській місцевості країни.

Факторами успіху сільського туризму були:

1. Політична підтримка держави: розроблена державна програма – сільський туризм отримує пряму фінансову підтримку (пільгове кредитування агротуристичних ферм).

2. Ландшафтно-природні умови.

3. Клімат.

4. Історико-культурна спадщина (туристичні об'єкти археологічного, релігійного, історичного характеру).

5. Традиція прийому туристів, помножена на кваліфіковану кадрову підтримку.

6. Добре розвинена система автомобільних доріг, що є ключовим фактором розвитку сільського туризму.

7. Розроблена система прокату автомобілів.

8. Добре розвинена система харчування.

9. Помірні ціни.

Громадські або спеціальні програми розвитку сільського туризму стають істотним елементом зростання агротуризму -

наприклад, Програма сільського туризму Кіпру, підготовлена Кіпрською туристичною організацією, або інші інтегровані програми (наприклад, у Німеччині в межах Програми сталого розвитку) сільських територій, якими керує Міністерство сільського господарства). Державна програма надає фінансову підтримку фермерським господарствам для реконструкції, реставрації та обладнання традиційних будинків у сільській місцевості з метою підготовки їх до прийому туристів. Схема організації проста: маючи намір взяти туристів, власник сільського будинку звертається до кіпрської туристичної організації за бажання влаштувати пансіонат і отримує або кредит, або навіть безкоштовний кредит. Інформація про аграрне господарство включена до бази даних спеціально створеної кіпрської агротуристичної компанії. Туристичні фірми доставляють туристів безпосередньо в місця відпочинку. Під час перебування турист, як правило, здає в оренду автомобіль, який вже може чекати в аеропорту. Крім того, практика приватних путівників – перекладачів з власними автомобілями – досить поширена.

Сільський туризм в Латвії є однією з форм туризму, що відбувається в сільській місцевості, забезпечує доходи місцевому населенню і пропонує індивідуальний відпочинок для туристів. Сільський туризм ґрунтується на наданні житлових послуг, доповнених додатковими послугами на основі соціальних, культурних, природних ресурсів, які використовуються відповідно до принципів сталого розвитку.

Розміщення – це будинки в сільській місцевості, котеджі для відпочинку до 20 ліжок. Організація банкетів та участь у заходах масового туризму не є головним завданням цих установ. Додаткові послуги включають харчування, сауну, екскурсії, місцеві страви з місцевих продуктів та багато іншого.

Серед додаткових послуг розрізняють:

- рекомендовані заходи (відповідно до принципів сталого розвитку) – верхова їзда, прокат човнів, велосипеди, риболовля, катання на ковзанах тощо;

– не рекомендовані заходи (заперечують принципи сталого розвитку) – це масовий туризм і всі види діяльності, що негативно впливають на навколишнє середовище (організація спорту, пейнтбол і т.д.).

У 1993 році з'явилася Асоціація сільського туризму "Laukucelotajs", яка наразі налічує 300 операторів сільського туризму та 10 працівників робочої групи.

Найважливіший політичний документ для туризму - нормативно-правова база для розвитку галузі в будь-якій країні, де вона була прийнята. Закон про туризм був прийнятий у Латвії в 1998 році. Метою документа є створення правової основи для розвитку туристичної галузі в країні, визначення процедур, за допомогою яких органи державної адміністрації, органи місцевого самоврядування та підприємства працюють у сфері туризму, а також для захисту інтересів туристів: <https://likumi.lv/doc.php?id=50026> (рис. 3.15).

Рис. 3.15. Відомості про сільський туризм в Латвії

"Сільський мандрівник" підготував посібник, який узагальнює інформацію про аспекти безпеки у сільській місцевості в Латвії. Питання безпеки були розглянуті з точки зору законодавства, з точки зору бізнесу, а також з точки зору безпеки гостей і власників.

Масовий сільський туризм виник у Польщі на початку 1990-х років внаслідок масштабних соціально-політичних перетворень в Європі.

Зараз у Польщі, в контексті регіонів, агротуризм розвивається дуже нерівномірно. Серед причин цього є: природна диференціація країни; економічний нерівномірний розвиток регіонів; історичне минуле; географічне розташування (показник відстані від основних транспортних комунікацій); святкові традиції.

Згідно з польськими законами надання сільських зелених туристичних послуг не належить до бізнесу. Таким чином, прибуток ферм для таких послуг не підлягає оподаткуванню на додану вартість. Крім того, законодавство також передбачає звільнення від оподаткування доходів, отриманих від надання житлових послуг для агротуристів, за таких умов:

- житловий будинок, в якому здаються приміщення, належить господарству;
- приміщення надані туристам, а не сезонним робітникам або третім особам;
- приміщення для туристів розташовані в житловому будинку сільської родини, а не в іншому спеціально пристосованому будинку для туристів;
- кількість номерів, що пропонуються туристам, не перевищує п'яти.

З 1997 року Польська федерація сільського туризму «Гостинні господарства» запровадила нові принципи класифікації та категоризації об'єктів сільської бази проживання. У 1999 році Польська федерація сільського туризму «Господарська ферма» розробила проект ліцензії, що дозволяє інспекторам класифікувати житло, а також розробила процедуру присвоєння категорії. Система категоризації сільської бази проживання є добровільною. Агropідприємство, якому було присвоєно відповідну категорію, має право використовувати знак Польської федерації сільського туризму «Гостинні ферми» протягом двох років. Асиміляційні категорії відрізняються кількістю сонечок на федеральному знаку –

чим вище категорія, тим більше ознак. В даний час можна отримати максимум третю категорію, тобто 3 сонця. Загальним недоліком польського агротуризму є недостатнє підключення його матеріальної бази до сільської місцевості, сільського господарства, традиційної архітектури та традиційного обладнання інтер'єрів. Селяни намагаються, щоб їхнє житло нагадувало будинки міського типу, що знижує їх екзотичне сприйняття туристів. Власники агротуристичних ферм здебільшого не приділяють достатньої уваги турботі про те, щоб їх будинки мали якомога більше оригінальної архітектури та етнорегіональної стилістики.

На жаль, агротуристичний продукт, пропонований польськими господарствами, часто споруджується тільки на ніч і для харчування. Однак загальновідомо, що прибутковість об'єктів на ніч зростає, якщо є й інші надані послуги.

Система імітації польських агротуристичних ферм також гідна наслідування. На сьогодні країна щорічно публікує каталоги та рекламні брошури для агротуристичних послуг, розроблені для всіх територіальних рівнів: групи воєводств, окремих воєводств, гмін і навіть окремих сіл (рис. 3.16). Перевагою публікацій є їх практична інформація: ціни, адреси, категорії та типи житла.

Рис. 3.16. Зображення агротуристичної ферми Польщі

Закон Правове регулювання в агротуризмі та сільському туризмі в Польщі наведено в Інтернеті <http://www.pit.org.pl/?lng=uk> (рис. 3.17).

Польська туристична палата є найбільшою організацією, що заснована туристичною галуззю та що діє по всій країні. Діяльність Палати охоплює широкий спектр інтересів. Основні заходи

спрямовані на виконання статутних цілей, представляють членів і туристичний бізнес. Серед інших питань: розвиток туристичної індустрії, її конкурентоспроможність на зовнішніх ринках, доступ до нових технологій і встановлення ділових стандартів серед членів.

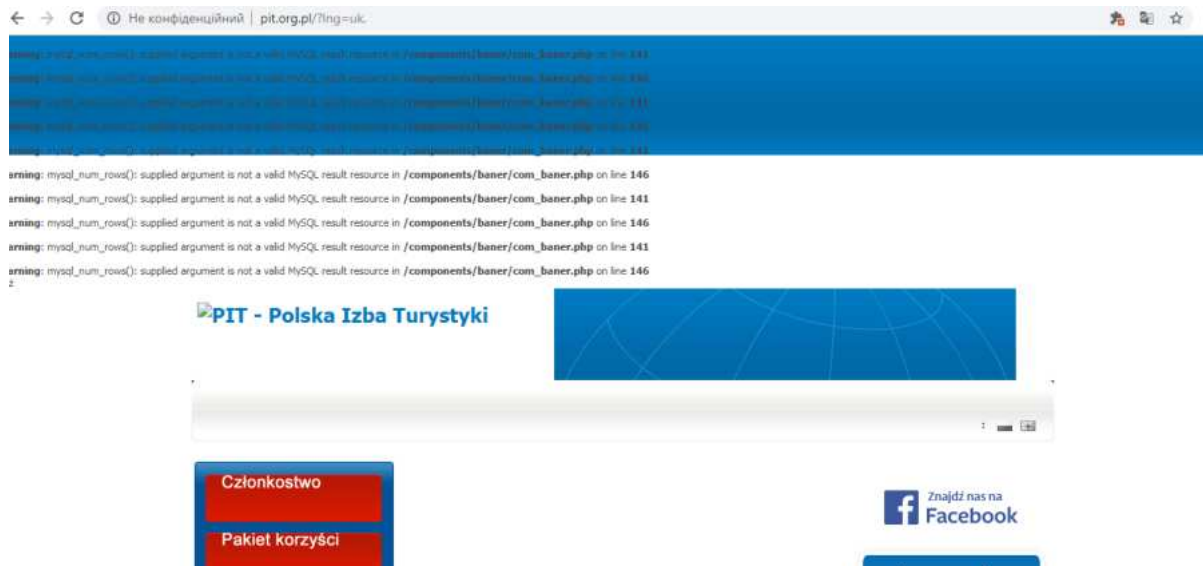

Рис. 3.17. Інформація про правове регулювання в агротуризмі та сільському туризмі в Польщі

Угорщина. Законодавство країни стосується сільського туризму відносно сфери приватного сільського господарства та формує відповідні преференційні податкові інструменти.

"Родзинкою" сільського туризму в цій країні є поєднання його з національними традиціями конярства.

В останні роки сільський туризм в Угорщині швидко розвивається. У західній частині Угорщини відкрилися два нових готелі: готель Kolping в Альсопахок (округ Зала) і клуб Dombogomajor у місті Cserszegtomaj (біля кордону з Австрією). У комплексі Kolping всі вісім «натуральних» будинків обладнані меблями з натуральної сосни, у всіх будинках є келянс (угорська глиняна піч у вигляді сіна). Тільки у ванній кімнаті є сучасне обладнання. Готель дуже популярний серед німецьких туристів. Планується побудувати ще чотири будинки, організувати оздоровчі тури, велосипедні маршрути, безкоштовний дитячий садок.

В Румунії інтереси власників ферм представлені національною асоціацією сільського, екологічного та культурного туризму

ANTREC (член EUROGITES з Румунії). В 1994 році була створена громадська організація ANTREC, і в тому ж році вона приєдналася до EuroGites.

Сільський туризм у цій країні розвивається насамперед в Південних Карпатах і зосереджується на: збереженні природного середовища та етнокультурних традицій (обряди, звичаї, народні промисли, розведення овець в Карпатських гірських регіонах, унікальні гастрономічні традиції, народна архітектура, гірські замки, гірськолижні курорти, мережа природних заповідних територій).

Аналізуючи структуру маєтків, можна навести наступні дані: 85 % садиб, побудованих до того, як господарі почали приймати туристів, 15 % – це будинки, побудовані спеціально для надання послуг сільського туризму.

Якість розміщення гарантується системою стандартів, яка складається з п'яти рівнів. Ромашка була обрана як знак якості. Сертифікація садиб здійснювалася Національним агентством з туризму та охоплювала всі садиби організації. Цікаво, що відмінностей між поняттями «заміський будинок» і «В & В» в Румунії немає.

У окремих регіонах країни створено ряд програм, що складаються з серії тренінгів, візитів до будинків народних майстрів, екскурсій до сільських музеїв, які зберігають традиційний спосіб життя, архітектуру та культуру румунського села. Це такі програми, як: "Курси ткацтва", "Стани майстрів", "Село Чокенешті – спадщина минулого". Таким чином, організація приділяє велику увагу розвитку такого явища, як "культурний туризм", який є важливою складовою сільського. Також розроблені та впроваджені унікальні тематичні маршрути: "Винна дорога", "Керамічний шлях", маршрут до дельти Дунаю.

Організація надає рекламу і просування послуг сільського туризму через свій сайт <http://www.antrec.ro>, беручи участь у ярмарках і виставках, а також проведення його діяльності: ярмарки народного мистецтва і туризму в Марамуреші, фестиваль національного фестивалю в Чокенешті (рис. 3.18).

Рис. 3.18. Реклама і просування послуг сільського туризму на власному сайті

День сільського туризму. ANTREC публікує свій щомісячний журнал "Відпочинок в селі", що включає опис місць проживання, свят і екскурсій.

Незважаючи на те, що Білорусь – єдина країна в Європі, яка не має ні моря, ні гір, вона володіє значним потенціалом для розвитку сільського туризму.

Більше 70 білоруських сільських садиб вже приймають туристів. Ферми дуже різні – старі, сучасні, зручні й аскетичні. Всі вони розташовані в дуже мальовничих місцях.

Ідея розвитку сільського туризму сподобалася всім. Для селян це додатковий дохід і можливість поліпшити своє житло. Для місцевої влади та регіону в цілому – додаткові кошти, розвиток інфраструктури та створення робочих місць. Для країни в цілому – можливість розвитку туризму за межами міст, де немає готелів, вирівнювання контрастів між містом і селом. А для туристів це можливість недорогого відпочинку в екологічно чистому середовищі.

У 2005 році Білорусь стала членом Європейського центру екологічного та сільського туризму: <http://www.eceat.org>. Країна наближається до світових стандартів у сфері сільського та

екологічного туризму, бере участь у міжнародних проектах і подає свої пропозиції до міжнародних туристичних каталогів.

Молдова. Метою регулювання «Соціальне підприємництво» є вирішення деяких соціальних проблем шляхом активного залучення всіх соціальних суб'єктів та економічного підходу до соціальних питань та шляхів їх вирішення. Цільові групи не називаються окремо, але це особливо: особи з інвалідністю, люди похилого віку, молодь, діти та всі інші люди з уразливих груп. Крім того, закон також застосовується до галузей екології, захисту тварин і охорони національної спадщини та ін. <http://www.moldova-tourism.md>.

Португалія. В Міністерство економіки Португалії інтегровано національний орган з туризму, відповідальний за просування, оцінку та стійкість туристичної діяльності, додаючи в єдиний орган всі інституційні компетенції, пов'язані з просуванням туризму, від пропозиції до попиту. Доступний португальською мовою (рис. 3.19).

Рис. 3.19. Інформація про сільський туризм в Португалії

Керівництво з належної практики у сільському туризмі та житловому туризмі (виключно агротуризм та котеджі) охоплює набір рекомендацій та кращих практик для адекватного надання послуг, враховуючи національну модель, що стосується цих типів туристичних підприємств, та їх специфіку, з метою забезпечення, збереження та оцінки характеристик, які роблять їх унікальними та диференційованими.

3.3. Міжнародний досвід та підтримка підприємницької діяльності для осіб з інвалідністю у сфері сільського туризму

Слід зазначити, що державне сприяння розвитку малого підприємництва в зарубіжних економічно розвинutih країнах світу спочатку розвивалося як захід боротьби з безробіттям і загостренням соціальної напруженості. Для цього в багатьох країнах затверджувалися спеціальні цільові державні програми підтримки та розвитку підприємництва. Вони у першу чергу були орієнтовані на найменш конкурентоспроможних на ринку праці суб'єктів: громадян, які тривалий час були безробітними, людей з інвалідністю, молодь тощо.

Вперше такі програми розвитку та підтримки індивідуального підприємництва з'явилися в Європі в 1970-1980 рр. У середині 1980-х рр. вони вже діяли у 17 країнах світу: Австралії, Бельгії, Канаді, Данії, Фінляндії, Франції, Німеччині, Великій Британії, Греції, Ірландії, Італії, Люксембурзі, Нідерландах, Норвегії, Португалії, Іспанії та Швеції.

Основною метою таких програм була ініціація створення малих підприємств силами самих безробітних шляхом надання їм технічної та консультативної допомоги, кредитів, грантів та різноманітних пільг для створення та розвитку їхніх підприємств. Так, у Франції ще в 1979 р. було реалізовано програму розвитку самозайнятості для безробітних громадян, яка передбачала формування «стартового капіталу» для організації індивідуальної підприємницької діяльності шляхом одноразової виплати всієї суми допомоги з безробіття. При цьому за цією програмою надавалася можливість об'єднання декількох індивідуальних допомог з безробіття з метою формування суми, достатньої для створення нового малого підприємства. Крім того, у Республіці Білорусь діє законодавча норма, згідно з якою безробітним, які мешкають у населених пунктах із стійко високим рівнем безробіття (сільські, гірські поселення, депресивні шахтарські регіони тощо), одноразова допомога з безробіття для організації підприємницької діяльності видається в п'ятнадцятикратному її розмірі. На жаль, українським

законодавством можливості об'єднання декількох індивідуальних допомог з безробіття для відкриття власної справи не передбачено. Починаючи з 1987 р., у Франції від безробітних суб'єктів, які виявили бажання відкрити власну справу шляхом отримання одноразової допомоги на випадок безробіття, почали вимагати розроблення бізнес-планів. Цей захід став ефективним при обмеженні чисельності бажаючих взяти участь у програмі, бо виявився так званим «фільтром», який сприяв відбору лише тих претендентів, що дійсно мали намір зайнятися підприємницькою діяльністю. Крім того, важливо наголосити на тому, що описана вище французька модель підтримки підприємництва була практично єдиною, яка передбачала не лише надання фінансової допомоги безробітним для створення власного бізнесу, так би мовити, «з нуля», але й придбання вже діючого бізнесу, а також створювала умови для участі особи з інвалідністю в малому підприємстві як партнера.

Характерною рисою багатьох державних програм підтримки розвитку підприємництва, які реалізуються в зарубіжних країнах світу, є те, що ці програми передбачають обов'язкову наявність у суб'єктів, які бажають розпочати бізнес, певної суми власних заощаджень. Наприклад, за британською моделлю розвитку самозайнятості – EAS – охочі відкрити власний бізнес повинні мати не менше 1000 євро особистих заощаджень для інвестування цих коштів у свій бізнес. Згідно з бельгійською програмою особисті заощадження суб'єкта, який виявив бажання відкрити власну справу, повинні складати не менше 50,0 % від розміру кредиту, який йому може бути наданий для цих цілей.

Вивчення зарубіжного досвіду свідчить про те, що за кордоном державна підтримка підприємницьких ініціатив здійснюється майже за тими ж самими напрямками, що і в Україні. Однак, на відміну від України, така підтримка не лише теоретично, але й практично поширюється на всі категорії громадян, у тому числі й на людей з інвалідністю, які вже є суб'єктами підприємницької діяльності або на тих, хто тільки що вирішили відкрити власну справу.

Практично в усіх зарубіжних економічно розвинутих країнах реєстрація малого підприємства є простою та швидкою процедурою. Наприклад, в Іспанії підприємець отримує підтвердження своєї реєстрації вже через добу після подання документів. Сама реєстрація відбувається в режимі «одного вікна». Необхідно також зауважити, що в зарубіжних економічно розвинутих країнах контролюючі функції держави після початку роботи малих підприємств зведено до мінімуму. Податкові пільги, пільгове кредитування та інші види гарантованої державної фінансової допомоги за кордоном є дуже різноманітними.

Наприклад, в Іспанії у перші п'ять років (а в Німеччині – у перші два роки) свого існування малі підприємства звільняються від сплати всіх податків. З початку світової фінансово-економічної кризи (кінець 2008 р.) для всіх малих підприємств Німеччини було зменшено відрахування до фондів соціального страхування, а для малих підприємств Італії було введено річний мораторій на іпотечні виплати. У Франції підприємства, які нещодавно створилися, звільнялися не лише від сплати відрахувань до фондів соціального страхування, але й взагалі від усіх податків, якщо такі підприємства створювалися на територіях, визнаних депресивними.

У Канаді підприємствам та організаціям дозволяється перераховувати кошти, які вони повинні сплачувати як податок з прибутку, у фонди сприяння малому та середньому бізнесу. Таким чином, будь-яка канадська фірма може або сплачувати податки з прибутків, або спрямовувати ці кошти у фонд підтримки підприємців.

В економічно розвинутих зарубіжних країнах світу дуже поширеною є практика надання малим підприємствам державних замовлень на вироблення та постачання певної продукції (послуг). Так, у США вже тривалий час 23,0 % усіх замовлень держбюджету обов'язково надаються малим підприємствам, а з початку світової фінансово-економічної кризи (кінець 2008 р.) частка цих замовлень зросла до 26,0 %. Крім того, великі підприємства в США мають зобов'язання щодо розміщення на виробничій базі малих підприємств до 20,0 % замовлень для вироблення продукції військово-оборонного комплексу.

Дуже поширеною практикою підтримки малого бізнесу в економічно розвинутих країнах є надання підприємствам малого бізнесу дешевих кредитів. У Німеччині пільгові кредити для малого бізнесу надаються під 4,0-6,0 % річних, а у США — під 9,0 % річних. Це у два і навіть три рази нижче, ніж зазвичай становить відсоток банківської ставки при отриманні кредиту.

У Південній Кореї нещодавно керівництвом банків було прийняте рішення, що не менше 35,0 % усіх кредитів мають надаватися саме малим підприємствам. Натомість в Україні відсоткові ставки по кредиту є вкрай високими (в середньому від 22,5 до 29,0 % річних у гривні), при цьому банківські установи майже завжди вимагають заставу, вартість якої суттєво перевищує суму кредиту. Більшість вітчизняних комерційних банків надають малим підприємствам лише короткострокові кредити, які не можна вважати джерелом розвитку для малого бізнесу. Такі умови кредитування не стимулюють попит підприємців на кредитний продукт і фактично унеможливають доступність кредитних ресурсів для осіб з інвалідністю, які бажають започаткувати власну справу.

Слід також зазначити, що в зарубіжних країнах світу поширеною є практика підтримки підприємницьких ініціатив місцевими органами влади та некомерційними структурами. Ця підтримка найчастіше здійснюється шляхом надання грантів та іншої фінансової допомоги підприємцям-початківцям.

У всьому світі налічується понад 650 мільйонів людей з обмеженими можливостями, що становить близько 10-15 % світового населення. За даними ПРООН, 80 % осіб з інвалідністю проживають у країнах, що розвиваються.

Отже, проблеми людей з обмеженими можливостями належать до міжнародного кола, а міжнародна спільнота виробила загальні норми та принципи формування політики щодо осіб з інвалідністю. Проблема осіб з інвалідністю вже більше півстоліття є предметом турботи Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних організацій.

РОЗДІЛ 4

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРИЙОМУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ

4.1. Надання послуг незрячим, слабозорим та особам з порушенням слуху і мовлення

Основна вимога – дотримання безпеки гостя під час перебування на відпочинку. Під час ознайомлення з територією садиби і житлового приміщення не намагайтеся вести за руку. Основна вимога полягає в забезпеченні безпеки особи, яка перебуває під вашою опікою під час перебування у відпустці. Представтеся. Поінформуйте незрячу людину про вашу присутність і від'їзд. Якщо необхідно, вона візьме вас за лікоть. Перед цим ви повинні запитати: "Чи хотіли б ви взяти мене за руку?".

Під час супроводження особи необхідно чітко надавати інформацію. Ви не можете показувати напрямок вручну, але пояснюйте це лише усно, працюючи з термінами: "лівий", "правий", "вперед", "назад" і т.д. Крім того, ви не повинні забувати, що ці інструкції повинні бути надані у відношенні до положення людини. Описуючи об'єкт або те, що відбувається навколо, ви повинні використовувати барвисту описову мову, щоб зробити опис якомога зрозумілішим для людини з порушенням зору. Намагайтеся мінімізувати навколишній шум, оскільки він значно впливає на людей, які покладаються тільки на акустичне сприйняття навколишнього середовища. Тримайте руку зігнутою в лікті. Незряча людина йде за вами, відстаючи на півкроку, трохи тримаючи руку за лікоть. Людина змушена обирати найбільш безпечний район вашого пансіонату. Наприклад, якщо він розташований ліворуч від проїзної частини, то незрячий повинен йти праворуч від вас, і навпаки. Слідкуйте за найбільш зручною швидкістю ходьби.

Слід попереджати людину про всі перешкоди, що виникають на шляху. Найкращий спосіб зробити це – за допомогою сигналів. Наприклад, якщо на дорозі є бордюр або сходи, то достатньо зробити будь-який рух ліктем (який утримує людина) (рухаючись назад, вгору або вбік). Якщо ви супроводжуєте когось вперше, ви повинні пояснити природу бар'єру: поріг, що йде вгору і т.д. У цьому випадку краще зупинитися на секунду перед бар'єром. Ні в якому разі не дозволяйте людині потрапляти в калюжі, ями, люки тощо. Якщо ви не можете уникнути таких речей на своєму шляху, то ви повинні попередити про них (рис. 4.1).

Рис. 4.1. Супровід незрячої особи

У разі потреби підстрахуйте свого гостя: вільною рукою скеровуйте у потрібний кут нахилу. При цьому не нахиляйте голову людини, а зовнішнім боком долоні блокуйте можливу ділянку від травми. При тому тильний бік долоні слугує орієнтиром. Якщо незрячий гість бажає контролювати маршрут, коментуйте рух. Якщо пройти удвох у стандартному положенні неможливо, наприклад, коли вузький прохід чи тротуар, то господар садиби повинен випрямити руку. Це є сигналом того, що гість має зайти за спину господаря й у такий спосіб іти далі, поки перешкоди не закінчаться. Якщо під час руху треба, щоб супроводжений перейшов з одного боку на інший, випряміть провідну руку, заведіть її за свою спину й візьміться пальцями цієї руки за лікоть іншої (вільної) руки. Людина, орієнтуючись по зігнутій руці,

перейде на інший бік, не зупиняючись. Огляд триватиме, як і раніше. Супроводжений ковзне своєю рукою по вашій і в такий спосіб визначить, де поручень. Другою рукою супроводжений торкнеться вашої спини. У такому разі вкажіть потрібний напрям руху, водночас блокуючи перешкоди так, як при перешкодах зверху (описано вище).

Ширина дверей має велике значення для людини з порушенням зору, і вона також повинна бути проінформована про це. Проходячи через двері, намагайтеся завжди бути з боку дверних петель. Відкрийте дверцята рукою. Зробіть крок, вказуючи напрям руху тіла. Незряча людина, керуючись вашою рукою, закриє двері. Увійшовши в ліфт, завжди йдіть першим. При виході – навпаки, незрячий йде першим, і ви робите коментарі щодо безпечного напрямку його руху. Входячи в незнайомі приміщення, в яких ви будете перебувати певний час, детально опишіть розташування меблів і будову приміщення. Потім пропонують людині гуляти по кімнаті, торкаючись зовнішньою частиною пальців стіни і меблів. У той же час контролюють безпеку руху, блокуючи небезпечні об'єкти, як зазначено вище, і пояснюючи природу перешкод. Після цього ведуть людину вздовж і поперек кімнати.

Щоб допомогти сидіти, покладіть руку на спинку стільця, стоячи з боку її спини. Якщо стілець потрібно відсунути, повідомте про це. Під час їжі, за бажанням сліпої людини, або розкажіть про розміщення столових приладів і посуду на столі, або заповніть тарілку самостійно. Повідомте незрячу людину про будь-які зміни в приміщенні, якщо вони відбуваються. При вході забезпечте максимально комфортне місце. Найкращий варіант – допомогти зручно сидіти. Робіть це наступним чином: покладіть вільну руку на поруччя сидіння, повідомивши незрячій людині про його місцезнаходження. Незряча людина, керована цією рукою, знайде поруччя і сяде. Ви не можете змусити сісти, взявши за плечі. Незряча людина повинна залишатися в такому місці і в такому положенні, щоб у разі надзвичайної ситуації ризик травми був зведений до мінімуму.

Перед тим, як незрячій особі щось читати, спочатку потрібно попередити її про це. Варто говорити нормальним голосом. Не слід пропускати інформацію, якщо вас про це не попросять. Якщо це важливий лист або документ, не треба для переконливості давати його потримати. Не замінюйте читання переказом. Коли незрячий має підписати документ, неодмінно прочитайте його. Інвалідність не звільняє незрячої особи від відповідальності, зумовленої у документі. Навпаки, сліпі прагнуть, щоб інші люди не помічали їхнього фізичного недоліку, не акцентували на ньому увагу. Особливо у дружньому колі чи у транспорті. Сліпі хочуть, щоб до них ставилися так, як до здорових людей. Тому й слово «бачити» вони вживають у загальноприйнятому значенні, а слово «мацати» часто навіть може образити їх.

Коли незрячий проходить повз вас, попереджайте його про свою присутність. Якщо ви з кимось розмовляли, то при наближенні незрячого не замовкайте, тому що, коли ви стоятимете мовчки, сліпий може зіткнутися з вами або подумати, що в розмові йшлося про нього. Не треба уважно дивитися на незрячих (йдеться про людину із залишковим зором), адже під поглядом деякі ніяковіють, що на них звертають увагу, як на сліпого. Якщо ви стоїте перед незрячим і він може з вами зіткнутися, то краще дайте йому дорогу, якщо це можливо, а не намагайтеся допомогти оминути вас. Так буде набагато краще.

У музеях незрячій людині дозволяється, під контролем супроводжуючої особи і музейного працівника, дбайливо торкатися експонатів, які не захищені склом. Деякі музейні працівники не знають про спеціальне регулювання, що дозволяє незрячій людині це робити, тому вони можуть зробити вам зауваження. У такому випадку вам слід пояснити, що особа, яку ви супроводжуєте, є незрячою і що вона буде дуже обережною під час вивчення експонатів. Зазвичай музеї не схожі один на одного, тому знайомство з експозицією має починатися з орієнтації в приміщенні музею.

Небажано супроводжувати більше однієї незрячої особи. У цьому випадку важче контролювати безпеку, а також маневрувати. Але, якщо іншого виходу немає, необхідно вжити певних запобіжних заходів. Якщо вам доводиться супроводжувати двох-чотирьох осіб, то третій і четвертий тримають руки першого, другий – першого, а друга особа тримає вас. Тоді перша і друга особи подають ваші сигнали так само, як і ви. Якщо вам доводиться супроводжувати більше чотирьох осіб, то перша особа тримається за гідом, згідно зі стандартом. Всі інші тримають один одного за плече з однієї сторони і однією рукою, якою ви ведете. У цьому випадку подача будь-яких сигналів набагато складніша і швидкість руху дуже низька.

Якість зору найчастіше визначається гостротою та полем зору. Однак існує таке порушення, яке не може бути описане цими двома характеристиками. Наприклад, це сприйняття кольорів і яскравого або інтенсивного світла. Людина з ідеальним зором здатна сприймати речі близько 90° в усіх напрямках, дивлячись безпосередньо на об'єкт і утворюючи поле зору 180° . Люди з звуженим полем зору через деякі порушення можуть бачити тільки прямо, але не з боків.

Вони не мають периферійного зору, тільки центральний. Більше того, деякі люди, навпаки, здатні бачити з боків, але не прямо. Вони не мають центрального, а тільки периферійний зір. Слабозорі люди – ті, у кого є певне обмеження гостроти зору і вони не визнаються повністю незрячими.

Абсолютно незрячі люди – ті, які повністю втратили зір і, отже, сприйняття світла. Більшість цих людей (які не народжуються незрячими) пам'ятають форму або вагу речей та пов'язані з цим відчуття тощо.

Важливо розуміти, що сліпота або часткове бачення не означають наявності інших фізичних, психічних або фізіологічних розладів.

Найбільш поширеними типами порушень зору є катаракта, глаукома, пігментна епітеліопатія сітківки, ретропелентна фіброплазія.

Люди з порушеннями зору можуть отримувати обмежену кількість візуальної інформації про своє середовище. Однак важливо зрозуміти: незважаючи на те, що бачення надає людині величезну кількість інформації про навколишнє середовище, це не єдине джерело інформації.

Щоб пристосувати територію гостьового будинку (двір, ворота, огорожі та інші об'єкти) для людини з порушенням зору, бажано обирати яскраво-жовті та оранжеві кольори. Якщо у дворі трав'яний газон і немає стежок, необхідно використовувати інші додаткові знаки рельєфу. Для кращої орієнтації у дворі можна розтягнути канат на рівні руки, завдяки чому незрячій людині вдасться перейти в інші приміщення гостьового будинку – обладнані подібним чином.

Коридори і переходи повинні регулярно прибиратися, а сторонні перешкоди – видалятися. Верхня і нижня сходинка чітко позначаються і, по можливості, бажано змінити їх поверхню та структуру, так, щоб їх можна було відрізнити, торкнувшись ногою або палицею. Більшість людей з порушеннями зору незалежно від їх зорової недостатності не потребують надмірного захисту. Але в разі терміновості (деяких аварій і т.д.) відповідні заходи повинні продумуватися і передбачатися заздалегідь, щоби допомогти людям з порушеннями зору евакуюватися з приміщення.

Коли власники гостьового будинку практикують деякі види ручної роботи чи ремісництва (продукти харчування, культурні цінності і т.д.), рекомендується підготувати принаймні один зразок такого продукту, щоби запропонувати його людині з порушеннями зору для огляду (на дотик).

Порушення мови можуть мати як центральний, так і периферійний характер. Якщо хвороба торкнулася одного або іншого відділу центральної нервової системи і викликала

порушення мовлення, вона вважається центральною. До таких складних порушень мови можна віднести:

- *alalia* – порушення мовлення, яке розвивається внаслідок органічного ураження головного мозку у дітей з нормальним слухом і розумом протягом перших трьох років життя. Системне недорозвинення мови в алалії характеризується порушеннями в фонетичній, фонематичній, лексичній і граматичній структурі. Пацієнти з алалією також можуть мати порушення, пов'язані з мовою, включаючи рухове (порушення руху та координації), сенсорні (порушення чутливості та сприйняття) і психопатологічний розлад. Існують три типи алалій: моторний, сенсорний і змішаний. Діти з руховою алалією мають експресивні порушення мови, мовленнєву практику, слабкість мовлення, порушення артикуляції та інші вогнищеві неврологічні симптоми; однак вони розуміють, що мова спрямована до них. Пацієнти з руховою алалією часто є лівшами. Регіональне уповільнення і епілептична активність форми часто виявляються на їх електроенцефалограмі. Діти з сенсорною алалією характеризуються поганим розумінням мови (незважаючи на нормальний слух), що призводить до вторинного недорозвинення власної мови.

Ці пацієнти мають проблеми з аналізом звуків, включаючи звуки мови (порушення мовного гнозису), що перешкоджає розвитку зв'язку між звуковим зображенням і об'єктом. Тому дитина чує, але не розуміє мови, спрямованої до неї (слухова агнозія). Диференціальна діагностика алалії є складною і може вимагати декількох місяців спостереження. Це також передбачає виключення втрати слуху та психічних розладів;

- *афазія* – це порушення мови, що впливає на вимову слів або розуміння мови і здатність читати чи писати. Афазія завжди пов'язана з травмою головного мозку, найчастіше від інсульту, особливо у літніх людей. Але травми головного мозку, що призводять до афазії, також можуть виникати внаслідок травми голови, пухлин головного мозку або від інфекцій. Афазія буває настільки тяжкою, щоб зробити спілкування з пацієнтом практично

неможливим, або може бути дуже м'якою. Це може вплинути головним чином на один аспект використання мови, наприклад на можливість назвати об'єкти, або здатність поєднувати слова в речення, або здатність читати. Проте частіше багато аспектів комунікації погіршуються, тоді як деякі канали залишаються доступними для обмеженого обміну інформацією.

При спілкуванні з людьми, які страждають від заїкання, слід пам'ятати, що процес спілкування особливо ускладнюється надмірною тривожністю, публічністю і стресовою ситуацією. Ні в якому разі не слід показувати (наприклад, виразом обличчя тощо), що ускладнена мова вашого співрозмовника змушує вас відчувати роздратування; це допоможе йому миритися з емоційним стресом і краще контролювати свою мову через зменшення спастичної артикуляції і симптоми спазму не будуть настільки видимі.

Коли людина червоніє або перетворюється на бліду, що супроводжується надмірним потовиділенням, метушливістю в рухах, перерваним голосом, це типові ознаки для тих, хто страждають цим розладом на перших хвилинах спілкування з незнайомими людьми в незнайомій ситуації. Однак слід пам'ятати, що з часом все повертається до норми.

Такий тип порушення мовлення, як дизартрія, також може мати негативний психологічний вплив на людину. Це стан, при якому м'язи, які ви використовуєте для мовлення, слабкі, або ви маєте труднощі з ними. Дизартрія часто характеризується невиразною або повільною мовою, що важко зрозуміти.

Найчастіші причини виникнення дизартрій пов'язані з нервовими системами (неврологічні), це інсульт, черепно-мозкова травма, пухлини головного мозку й умови, що викликають параліч обличчя або слабкість м'язів мови або горла. Деякі препарати також можуть викликати дизартрію.

При деяких порушеннях мовлення існують різні протези, які необхідно обслуговувати протягом дня. Деякі люди можуть мати протези твердого піднебіння (обтуратора), які слід мити після їжі. Особи, які мають проблеми з голосом, використовують хронічну

канюлю, яка закриває просвіт гортані, і іноді можуть змінювати пов'язку навколо шиї. Те ж саме стосується людей, які мають надмірне мимовільне слиновиділення або проблеми з ковтанням. Необхідно запобігти незручності під час їжі, забезпечити приміщення, що відповідає всім особливим гігієнічним умовам.

Порушення слуху, глухота або втрата слуху є загальноприйнятими термінами, що стосуються повної або часткової неможливості чути звуки.

Залежно від ступеня пошкодження слуху та часу втрати слуху (повна або часткова) особи з порушеннями слуху поділяються на кілька категорій.

Вроджені нечуючі люди. Це стосується людей, які народилися глухими або втратили слух, перш ніж мова розвивалася. Набута глухота або люди, що пізніше оглохли. Ці терміни відносяться до людей, які колись мали нормальний слух, але які втратили частину або весь свій слух. Їх також називають постлінгвально глухими, тому що вони втратили слух після того, як розвинули мову.

Частково чуючі: це схоже на "важкий слух", тобто людина має якийсь слух і може користуватися слуховими апаратами.

Глухоніми - це термін, який відноситься до людини з важким комплексом слухових і мовних порушень. Загалом серед людей з вадами слуху є надзвичайно невеликий відсоток глухонімих.

Особи з порушеннями слуху можуть відчувати проблеми з вимовою, оскільки вони не в змозі виправити свої фонетичні помилки. Ті люди, які втратили слух до 7-річного віку, зазвичай мають нормальну мову і хороший словник.

Існують чотири основні типи втрати слуху, які класифікуються за місцем порушення слухової системи. Ці порушення можуть бути викликані генетичними чи спадковими факторами, інфекціями, порушеннями розвитку або екологічними / травматичними факторами.

Провідна втрата слуху викликана пошкодженням або обструкцією зовнішнього або середнього вуха, що порушує ефективне проходження або провідність звуку через ці камери.

Більшість провідних втрат можна лікувати медично; однак повторні кондуктивні втрати можуть вплинути на розвиток мови дітей.

Сенсорна нейронна втрата слуху викликана пошкодженням внутрішнього вуха (равлики) або слухового нерва, що передає імпульси в мозок. Вона має тенденцію бути більш важкою, постійною і зазвичай впливає на розвиток мови в ротовій порожнині.

Змішана втрата слуху являє собою комбінацію як провідної, так і сенсорної нейронної втрати слуху.

Центральні порушення слуху є результатом порушення або дисфункції в центральній слуховій системі між стовбуром мозку і слуховою корою головного мозку.

Корисно знати, що звук вимірюється його гучністю або інтенсивністю (вимірюється в одиницях, що називаються децибелами, дБ), і його частотою або висотою (вимірюється в одиницях, що називаються герцами, Гц). Порушення слуху можуть виникати в одній або обох зонах і існувати лише в одному вусі або в обох вухах. Втрата слуху зазвичай описується як легка, помірна, тяжка або глибока, залежно від того, наскільки добре людина здатна почути інтенсивності або частоти, які найбільше пов'язані з мовою.

При легких порушеннях слуху мінімальний звук, який можна почути, становить від 25 до 40 дБ. Люди на цьому рівні не можуть почути.

З іншого боку, ті люди, які втратили слух у ранньому віці, можуть мати певні проблеми з мовою та словником. Дорослі з порушеннями слуху, як правило, спілкуються один з одним за допомогою знакової (жестикулярної) мови, яка доповнюється дактильним (пальцевим) алфавітом. Вони здатні спілкуватися з іншими за допомогою письмової мови, залишків слуху та протезування зі слуховими апаратами, а також читання губ і міміки.

При помірному порушенні слуху мінімальний звук, який можна почути, становить від 40 до 70 дБ. Люди на цьому рівні не чують м'яких або помірно гучних звуків і є ризик виникнення проблем зі слухом, якщо вони не використовують слуховий апарат.

При важкому порушенні слуху мінімальний звук, який можна почути, становить від 70 до 95 дБ. Люди цього рівня не в змозі почути більшість шумів і можуть покладатися на читання губ та / або мову жестів, навіть з використанням слухового апарату.

При глибокому погіршенні слуху мінімальний звук – 95 дБ і більше. Люди на цьому рівні можуть чути дуже гучні звуки і покладатися виключно на читання губ та / або мову жестів. Слухові апарати не ефективні.

Найбільш важливу роль у слуху для людини відіграє розвиток мови. У відсутності слуху або у разі його значного скорочення людина спонтанно (тобто незалежно від інших, без особливого зовнішнього впливу) не в змозі поліпшити мову, тому що вона позбавлена можливості сприймати словесну мову людей з навколишнього середовища як необхідну передумову для мовного наслідування. Крім того, ця людина не в змозі контролювати вимову різних звуків. Як наслідок, можливості спілкування з людьми обмежені, оскільки одним з найважливіших засобів передачі інформації є розмовна мова. Відсутність або недорозвинення мови, у свою чергу, призводить до погіршення розвитку інших когнітивних процесів і в першу чергу вербального і логічного мислення.

В оточенні однолітків, які не мають проблем зі слухом або мовою, людина з важким порушенням слуху потрапляє в певну соціальну ізоляцію, оскільки її повна участь у різних видах спільної діяльності є досить складною.

Порушення слуху не завжди розглядається як інвалідність у тих видах діяльності, які не обов'язково вимагають хорошого слуху. Цей факт особливо застосовується при професійному відборі працівників і під час організації трудової діяльності, що не вимагає добре розвиненого слухового сприйняття або активного мовлення людини з порушенням слуху.

Іноді важко зрозуміти мову людей з порушеннями слуху через помилки вимови і навіть незвичайну інтонацію. Однак для кращого розуміння потрібні лише деякий час, терпіння і практика.

Особи з порушенням слуху можуть відчувати незручність при спілкуванні з новими людьми, особливо з нечіткою дикцією. Це також стосується ситуацій, коли люди з вадами слуху займаються тими видами діяльності, які вимагають концентрації слуху: відповідати на телефонні дзвінки, записувати усні тексти, особливо, коли не передбачені певні умови для них. Співробітники також повинні дотримуватися деяких правил під час спілкування з людьми з вадами слуху, зокрема: завжди повертайте голову до співрозмовника, щоб допомогти йому легко читати по губах; мова повинна бути зрозумілою, трохи уповільненою, з повторенням, якщо це необхідно, а також з простими мовними конструкціями.

Слід зауважити, що звук є одним з регуляторів поведінки та діяльності. Регулювання поведінки, пов'язане з орієнтацією людини в просторі, характеризується як візуальним сприйняттям інформації про об'єкти, так і їх локалізацією на основі просторового слуху.

Віддзеркалення навколишнього середовища за допомогою звуків є набагато більш повним, ніж просто візуальне його сприйняття. Відсутність або скорочення слуху внаслідок вродженої глухоти або набутого в ранньому дитинстві позбавляє людину одного з найважливіших джерел інформації і змінює пізнавальну діяльність!

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, майже один відсоток населення земної кулі є слабочуючим або повністю глухим. А це означає: такі люди сприймають навколишній світ зовсім інакше, ніж більшість населення. Через глухоту вони позбавлені можливості нормально спілкуватися з іншими, ділитися досвідом та своїми думками.

Одним із способів допомоги людям з порушеннями слуху ознайомитися з навколишнім світом є залучення до сільського туризму. Власники пансіонату повинні знати, що глухі люди спілкуються один з одним, використовуючи мову жестів, звертаючи увагу на рух рук і міміку, і в той же час вони можуть не помічати, що відбувається навколо. Це дуже небезпечно, коли вони знаходяться на вулиці, перетинають дороги тощо. Тому обов'язково

надавати всі обов'язкові інструкції з правил поведінки на вулицях. У групі людей з порушеннями слуху під час прогулянки не повинно бути більше 15-17 осіб.

Особі, яка має порушення слуху, досить складно сприймати інформацію протягом 2-3 годин, наприклад стосовно історичних дат, подій, спеціальних термінів. Через 10-15 хвилин від початку ознайомлення з територією гостьового будинку глухі зазвичай починають запитувати один одного про те, що вони не зрозуміли, залучаючи інших до їх розмови, внаслідок чого їхня увага втрачена. Тому при описі особливостей пансіону, пов'язаних з історичними фактами тощо та іншою відповідною інформацією, власник повинен використовувати короткі речення, чіткі і лаконічні фрази та описи.

Перед тим, як спілкуватися з групою людей з порушенням слуху, необхідно підготувати деякі паперові картки і записати на них ключові слова, історичні імена та іншу інформацію, яку важко запам'ятати, а також ілюстрації, діаграми, карти.

Велика кількість матеріалу дає негативний результат. Але, можливо, в групі буде кілька людей, які хочуть отримати більш детальну інформацію про деякі факти і т.д.

Робота з людьми з порушенням слуху досить складна. Ви повинні мати відмінне знання дактильного алфавіту та мови жестів. Власник пансіонату, який не має необхідних навичок та досвіду, повинен супроводжуватися перекладачем мови жестів. Якщо в групі є люди, які втратили лише частину або слух і можуть сприймати словесну мову, ви можете обійтися без допомоги перекладачів, але забезпечити розмову більш повільним темпом і збільшити гучність голосу. Якщо карти з ключовими словами не підготовлені, люди легко відволікаються через невідомі слова і незрозумілі фрази, а увагу на сприйняття інформації можна втратити. Часто єдине, що потрібно зробити, - це переконатися, що екскурсійний маршрут надає необхідні візуальні індикації, інструкції, які компенсують потребу в оповіщеннях і відповідях.

Співрозмовник завжди повинен звернути своє обличчя до групи учасників-осіб з інвалідністю, щоб полегшити читання на губах.

Якщо ви хочете допомогти - просто запитайте! Якщо ви думаєте, що людині з вадами слуху потрібна допомога, - надайте свою допомогу.

Перш ніж розпочати розмову з особою, яка має порушення слуху, переконайтеся, що він / вона чує від вас. Ви можете привернути увагу, торкаючись рукою або жестом.

Говоріть чітко, використовуючи звичайний спосіб (темп і тон). Не підвищуйте свій тон і темп мовлення, якщо вас не запитують про це. Не збільшуйте рух губ. Під час розмови намагайтеся не їсти, не жувати і не палити, що робить вашу вимову важкою для розуміння. Переконайтеся, що вас розуміють, перш ніж почати говорити про щось інше. Повторіть стільки разів, скільки потрібно, можливо, вам доведеться перефразувати речення, оскільки ви можете використовувати слово, яке важко зрозуміти.

Запобігайте відволіканням. Коли співрозмовник щось пояснює, спробуйте мінімізувати фоновий шум, щоб запобігти відволіканню. Будьте зрозумілі у своїх виразах. Використовуйте міміку, жести і мову тіла, щоб підкреслити свою мову. Ледве помітні зміни в тоні або звуках, які використовуються для вираження почуттів тощо, можуть бути неясними для деяких людей, які нечують. Чим більше візуальних знаків ви використовуєте, тим легше зрозуміє вас інша людина.

Ваше місцезнаходження. Коли говорите, поверніть своє обличчя до людей, які мають порушення слуху. Вони не зможуть почути вас, якщо ви відвернетесь від них. Переконайтеся, що ваше обличчя і верхня частина тіла добре видні. Тому станьте якомога ближче, намагайтеся уникати тіней на обличчі, наприклад від капелюха або сонцезахисних окулярів. Не стійте навпроти яскравого світла.

Не вимикайте світло! Пам'ятайте, що з великою кількістю співрозмовників діяльність, яка передбачає прослуховування аудіозаписів, вимкнення світла або закриття очей, автоматично обмежує участь людей з вадами слуху. Намагайтеся не створювати такі умови.

Звернення до співрозмовника. Майте на увазі, що ви розмовляєте безпосередньо з людиною, яка має втрату слуху, а не з перекладачем. Зверніться безпосередньо до особи, з якою ви розмовляєте. Нижче наведено кілька порад щодо спілкування за допомогою інтерпретатора мови жестів. Якщо вам важко зрозуміти, що говорить людина, або навпаки – спробуйте повторити сказане. Якщо це не спрацює, використайте олівець і папір. Чітке розуміння важливіше, ніж методи його досягнення. Візуальна допомога, письмові інструкції, малюнки або засоби масової інформації, крім усної інструкції, мають велике значення для людей з вадами слуху та сприяють кращому розумінню цих інструкцій.

При необхідності налаштуйте себе! Якщо комунікація є важливим компонентом вашої діяльності, необхідні деякі корективи та зміни, щоб зробити діяльність доступною для людей із вадами слуху. Застосовуйте візуальні сигнали, що дають інструкції. Деякі коригування включають використання прапорів або ліхтарів, які є сигналами початку або кінця діяльності, або використовують сигнали рук.

Пристрої для осіб з порушеннями слуху. Труднощі в комунікації можуть бути зменшені за допомогою слухових апаратів або інших допоміжних пристроїв, а також шляхом практичних візуальних демонстрацій з використанням простих слів і пропозицій. Подорож або знайомство з навколишнім середовищем може зайняти менше часу, але лише тоді, коли людина з втратою слуху отримає відповідні навички. Читання губ може бути дуже корисним для розуміння і кращого спілкування. Власники пансіонату можуть скористатися наведеними нижче порадами для покращення спілкування.

Залежно від ступеня втрати слуху людина може не сприймати голосову мову, мати власне мовлення чи спілкуватися за допомогою жестів. Люди з досить тяжкими ураженнями слуху можуть бути здатні говорити зрозуміло, в окремих випадках вони мають сформоване якісне усне мовлення (за умови раннього протезування й ефективного навчання).

Люди з важкими порушеннями слуху можуть бути здатні чути підсилену мову з допомогою слухового апарата чи іншого пристрою.

Вимова деяких людей з тяжкими вадами слуху може бути трохи нечітка, з порушеним тембром голосу (часто люди з цим типом інвалідності мають високий голос – фальцет, або, навпаки, жорсткий, той, що дозволяє їм контролювати власну вимову).

Зчитування по губах – це властивість, засвоєна більшістю нечуючих для кращого розуміння зверненої мови. Під час спілкування вони спостерігають за рухомістю органів артикуляції співрозмовника і розрізняють слова за формою та положенням губ і язика. Цим умінням важко оволодіти, позаяк менше ніж 35% слів розпізнаються за мімічними рухами. Вловлювання контексту та невербальної інформації є суттєвим доповненням до цього вміння.

Глухі, в якій би мірі вони не володіли словесною мовою, користуються в більшості випадків у спілкуванні один з одним так званою мовою жестів – міміко-жестикулярною мовою (рис. 4.2).

Рис. 4.2. Мова жестів у осіб з порушенням слуху та мовлення

У процесі її застосування як засобу спілкування вона розвивається і збагачується. Мова жестів – це рідна мова глухих осіб зі своєю власною граматиною і синтаксисом. Мови жестів у різних країнах суттєво відрізняються одна від одної. Додатком до мови жестів є зображення літер пальцями – дактильна абетка. Вона використовується при називанні власних назв, слів, для яких ще не придумали загальноприйнятих жестів.

Мова знаків полягає у зображенні долонями певного символу для кожної літери абетки. Слова зображуються літера за літерою,

згідно з правописом. Мова жестів охоплює позиції і рухи рук, а також інші мови тіла, для зображення поняття за допомогою стандартних символів. Усі жестові знаки об'єднані в окремі групи. В основу цього розподілу покладені спільні для багатьох жестів і жестових знаків положення пальців кисті, що є основними елементами. Жестові знаки уточнюються дактильною (пальцевою) абеткою і за допомогою артикуляції. Сьогодні ознайомитися з базовими основами мови жестів можна в товаристві нечуючих, в культурному центрі, де безкоштовно проводять курси для початківців з усіма бажаючими: рідними осіб з порушеннями слуху, фахівцями різних структур, де навчаються чи працюють особи з порушенням слуху.

Деякі глухі використовують мову знаків, яка ґрунтується на фонетичній системі. Для зображення мови застосовують вісім комбінацій руками і чотири жести навколо лиця. Для деяких нечуючих єдиним засобом спілкування є письмова мова. Декого з них не задовольняє писати, позаяк їхня мова не відповідає стандартам синтаксису мови. Деякі нечуючі користуються пристроєм із клавіатурою, що називається «Текстофон», або ТТУ, який дає їм змогу спілкуватися з іншими особами, котрі мають такі самі пристрої. Інші люди з ураженням слуху обирають телефони із звукопідсилювачем, які збільшують гучність вхідного звуку. Такий телефон може використовуватися будь-ким, позаяк звук можна регулювати. Найчастіше єдине, що треба зробити, – це переконатися, що в ході діяльності передбачені необхідні візуальні позначення, інструкції, які компенсували б необхідність усних повідомлень і відповідей.

Потрібно бути виразними та використовувати міміку, жестикуляцію і мову тіла, щоб підкреслити ваші висловлювання. Чим більше візуальних жестів ви використовуєте, тим легше зрозуміти (рис. 4.3).

Рис. 4.3. Спілкування за допомогою жестів міміки і мови тіла

Якщо спілкування є суттєвим компонентом вашої діяльності, потрібні деякі пристосування і зміни, щоб зробити діяльність доступною для немовних осіб. Варто також використовувати жести, як і при спілкуванні із особами з порушенням слуху.

4.2. Прийом осіб із ментальними порушеннями та порушенням опорно-рухового апарату

Під час діяльності з особами з інвалідністю власник садиби може постати перед низкою проблем, які будуть пов'язані з поняттям «усування перешкод». Тому на початку з'ясуйте, чи замовлений транспорт пристосований для перевезення таких осіб та їх пристосувань (інвалідних візків, милиць). Якщо виникає потреба допомогти інваліду на візку, не треба цього боятися, тому що хвилювання передається особам з інвалідністю. Навпаки, треба попросити в нього допомоги в управлінні візком, адже він, напевно, знає це краще за вас.

Власник садиби повинен розуміти, що особа на інвалідному візку – така ж людина, як і інші. Відповідно, ставлення і подання інформації не повинні відрізнитись від манери поводження з іншими.

Коли ви вперше допомагаєте особі на інвалідному візку, не потрібно виявляти надмірне хвилювання, адже ваші страхи передадуться супроводжуваному. Краще залишатися природним і вести невимушену бесіду, що сприятиме порозумінню між вами. Водночас не слід брати на себе всю ініціативу, адже ваша необізнаність у даній ситуації може призвести до неприємних

наслідків. Не треба боятися спитати у супроводжуваного, як правильно і краще це можна зробити.

Особи з інвалідністю, як правило, залежні від свого обладнання тому, що вони з його допомогою розширюють коло своїх функціональних можливостей. Їхнє обладнання може дуже відрізнятися: від звичайного, стандартного інвалідного візка до дуже персонального, зробленого під окреме замовлення обладнання, такого, як індивідуальної форми ремінець, що допомагає тримати ручку під час писання. Часто обладнання стає таким же особистим та незамінним, як для деяких людей одяг. Виходячи з того, будь-яку допомогу чи підтримку, що стосується обладнання, треба надавати обережно й виважено.

Деякі люди з проблемами опорно-рухового апарату матимуть повну рухливість рук, тому їм не знадобиться якась додаткова підтримка. Деякі використовуватимуть інвалідні візки для пересування і їм потрібні будуть пристосування до висоти зон активності, настільних ігор. Люди, які потерпають від нестачі відчуттів у нижніх кінцівках, можуть потребувати захисту під час деяких вправ – скажімо, одягати шкарпетки під час плавання. Основним бар'єром для участі в рекреації осіб в інвалідних візках часто є недоступність приміщень і території.

Господарі садиб у сільській місцевості не повинні відмовляти в обслуговуванні особам з інвалідністю осіб чи пропонувати послугу нижчого рівня якості, тільки тому що це клієнти з інвалідністю. Зауважимо, що обслуговування осіб з інвалідністю та врахування їх потреб у туристичних програмах є достатньо вартісним, але більшість можливих змін не потребує значних капіталовкладень. Багато людей із особливими потребами забезпечені власним устаткуванням на щодень і потребують мінімальної допомоги від оточуючих.

Власникам садиб слід покращувати надання туристичних послуг для осіб з інвалідністю. Для цього їм потрібно наступне:

- оголошення та інформація для гостей, що позначають великими літерами;

- наявність хоча б одного примірника меню у версії Брайля;
- телефонний апарат з великими кнопками;
- для осіб з вадами слуху є портативні пристрої пожежної тривоги, що працюють у віброрежимі;

- для обслуговування людей у інвалідних візках є низька стійка, спеціально облаштовані місця (пандуси, бажана відсутність порогів);

- для персоналу проводяться спеціальні навчання та тренінги з питань обслуговування клієнтів з особливими потребами;

- столики для осіб з інвалідністю у зоні харчування стоять недалеко від входу, й підходи до нього не можна чимось перекривати. Ці столики не повинні стояти в окремому приміщенні.

Не існує правил на всі випадки, які можуть трапитися у житті, але наведемо деякі пропозиції та поради з етикету поведінки осіб з інвалідністю:

- при запропонуванні допомоги потрібно чекати на згоду, при цьому допомагати потрібно в такий спосіб, в який бажає собі того особа з інвалідністю;

- при розмові з особою з інвалідністю звертайтеся до неї, а не до її асистента чи колеги, який стоїть поряд;

- не потрібно ставити особистих питань, що торкаються інвалідності, але і не удавати, що нічого не помічаєш;

- не уникати в штучний спосіб та відходити від розмов на теми, пов'язані із здоров'ям;

- не потрібно приділяти надмірної уваги особам з інвалідністю;

- потрібно намагатися зрозуміти те, що хоче передати тобі особа з інвалідністю, навіть якщо це вимагатиме більшої кількості часу і зусиль;

- не потрібно боятися помилятись. Якщо не знаєш, як поводитися, запитай особу з інвалідністю, в який спосіб хоче, щоб її сприймали.

Особам, які надають послуги для осіб з інвалідністю й у сільській місцевості, слід звернути увагу на такі особливості:

- розуміння концепції та особливостей сільського туризму;
- знання, практичні уміння, наявність мотивації;
- знання мов (регіональних особливостей, мова жестів);
- знання і практикування етики, культури, гігієни;
- адаптація ведення бізнесу до потреб осіб з інвалідністю;
- розуміння та сприйняття особи з інвалідністю;
- пропозиція якісного харчування (з натуральних продуктів), при цьому повинні враховуватися дієтичні обмеження;
- якісний сервіс, задоволення специфічних потреб;
- пропонування помірної ціни за надані послуги;
- дотримання вимог конфіденційності, приватність у наданні послуг;
- узгодження побажань;
- не потрібно ставитись із жалістю до осіб з обмеженими можливостями, натомість завжди коректно поводитись та підтримувати.

В свою чергу, особам з обмеженими можливостями при отриманні послуг потрібні:

- чітке формулювання вимог до туристичного продукту, який вони планують отримати;
- дотримання правил поведінки, встановлених в оселі, розпорядку дня (прийому їжі, відходу до сну);
- бережливе ставлення до майна, навколишнього середовища, економії електроенергії, води.

Для кожного господаря є важливим наступне:

1. Не очікуйте високих прибутків у перший рік своєї діяльності. Потрібні щонайменше 2-3 роки роботи та добрі відгуки гостей, щоб ваше господарство досягло бажаного результату.

2. Стартові умови мають у сільському туризмі певне значення, оскільки, володіючи вільними умебльованими приміщеннями, можна одразу ж приймати гостей, а в іншій ситуації треба буде ще створити ці приміщення. В останньому випадку радимо складати

так званий бізнес-план. Якщо ви хочете отримати кредит у банку або допомогу у будь-якій фінансовій установі, без представлення бізнес-плану не відбудеться навіть вступна розмова.

3. Якщо інвестуєте, мусите детально порахувати витрачені кошти на: будівельні матеріали; транспорт; оплату робочої сили найманих працівників; благоустрій (підведення газу, води, каналізації, електропостачання тощо); облаштування об'єкта.

До того ж, треба скласти калькуляцію поточних витрат, пов'язаних з використанням приміщень гостями. Найважливіші позиції такі: обігрів, світло, газ, вода; прання; миючі засоби; поточний ремонт; амортизація інвентарю; страхування; реклама; телефон; транспорт, вивезення сміття, чищення вигрібної ями; інші матеріали і послуги.

4. Не пропонуйте усього разом, виділіть одну чи декілька особливих послуг, і кожна з них має бути представлена на належному рівні. Знайдіть «родзинку» вашої послуги.

5. Працюйте в команді. Залучайте сусідів та об'єднуйтеся в осередки або кластери сільського туризму.

6. Збирайте інформацію і розширюйте світогляд, читайте фахові журнали і статті.

7. Прислуховуйтеся до відгуків і зауважень своїх гостей, їхню критику трактуйте як добру підказку.

Необхідною стає освіта в рамках природи і середовища для осіб з ментальними проблемами:

1) садівництво (пристосоване), праця на впорядкування (рис. 4.4);

Рис. 4.4. Праця на впорядкування для осіб з ментальними порушеннями

- 2) ознайомлення з тваринами;
- 3) екскурсії – відпочинок, орієнтований на природу (рис. 4.5).

Рис. 4.5. Сплави, екскурсії орієнтовані на природу, для осіб з інвалідністю

Виокремлюють також і екскурсії з фотографіями для розпізнавання: під керівництвом екскурсорова відбувається прогулянка, під час якої фотографії насправді мають бути розпізнавальними (рис. 4.6).

Рис. 4.6. Фотоекскурсії для осіб з інвалідністю

Прогулянка зорієнтована на пошук напрямку: кожна фотографія стосується перехрестя доріг або розпізнавальних пунктів території, на фотографіях визначено, як потрібно йти та орієнтуватись у сільській місцевості.

Особливу увагу слід приділити дітям із затримкою психічного розвитку та розумовими розладами (ЗПР). Потрібно детально розпланувати рекреаційне заняття. Для таких дітей характерним є те, що в більшості з них можуть переважати процеси збудження

нервової системи над процесами гальмування. Як наслідок того - велика рухливість, часте «перемикання» уваги з одного виду діяльності на інший. Такі діти перебувають у постійному русі. Вони поверхнево сприймають навколишній світ, не слухають пояснень, а відразу приступають до дій.

Отож, для таких дітей рекреаційні заняття є важливим фактором розрядки і виплескування емоцій.

Так само, як і для дітей із синдромом Дауна, на рекреаційних заняттях із дітьми із ЗПР треба використовувати безпечний і цікавий інвентар. Інструктор для таких дітей має неодмінно стати авторитетом, інакше вони не слухатимуть ніяких пояснень чи вказівок з вашого боку. Про значення руху треба пам'ятати під час усіх занять з дітьми, що мають тяжкі розумові вади.

Для людей, котрі мають тетраплегію, слід організувати дозвілля з використанням таких видів спорту, як регбі, настільний теніс, бочія, дартс, кеглі.

При плануванні занять належить враховувати: кількість учасників; фізичні можливості; вік; тривалість перебування на візку (час травми); мотивацію до занять. Кожен із видів рекреаційного спорту має переваги для розвитку тієї чи іншої якості чи того або іншого навичку. Наприклад, баскетбол поліпшує координацію, збільшує можливості пересування у візку, посилює загальну витривалість. Настільний теніс покращує відчуття рівноваги у візку, збільшує точність і концентрацію.

4.3. Рекомендації для персоналу садиби щодо обслуговування осіб з інвалідністю

Персонал, який надає послуги, має бути підготовлений теоретично й повинен уміти працювати з особами з особливими потребами. Обслуговуючий персонал не повинен боятися запропонувати особам з інвалідністю у свою допомогу та має бути готовий до ведення розмови і ставитися до осіб з інвалідністю, як до будь-якої іншої особи.

Слід зауважити, що немає правил на всі випадки, які можуть трапитися у житті, але наведемо деякі поради з етикету поведінки із особами з інвалідністю.

Контактуючи з особою з інвалідністю, слід пам'ятати про такий принцип: «із особою з інвалідністю поведься так само, як з кожною іншою людиною, з якою малознайомий».

Інвалідність не є найважливішою властивістю людини, з якою зустрівся, так само, як колір шкіри чи мова, якою вона спілкується. Коли пропонуєш допомогу, чекай на згоду її прийняття і не почувайся винним, якщо тобі відмовлять. Не слід ставити особистих питань, що торкаються інвалідності, але і не слід удавати, що нічого не помічаєш. Або будь настільки відкритий в розмові на тему інвалідності, наскільки відкрита особа з інвалідністю. Потрібно просто зрозуміти те, що хоче передати особа з інвалідністю, навіть якщо це вимагатиме більшої кількості часу і зусиль. Якщо персонал вперше допомагає людині на візку, не потрібно виявляти надмірне хвилювання, адже побоювання можуть передаватися супроводжуваному. Краще вести невимушену бесіду, що сприятиме взаєморозумінню. Не слід брати ініціативу, адже деяка необізнаність у даній ситуації може призвести до неприємних наслідків. Загалом існує два способи перевезення: на повній основі коляски та на балансі (рис. 4.7).

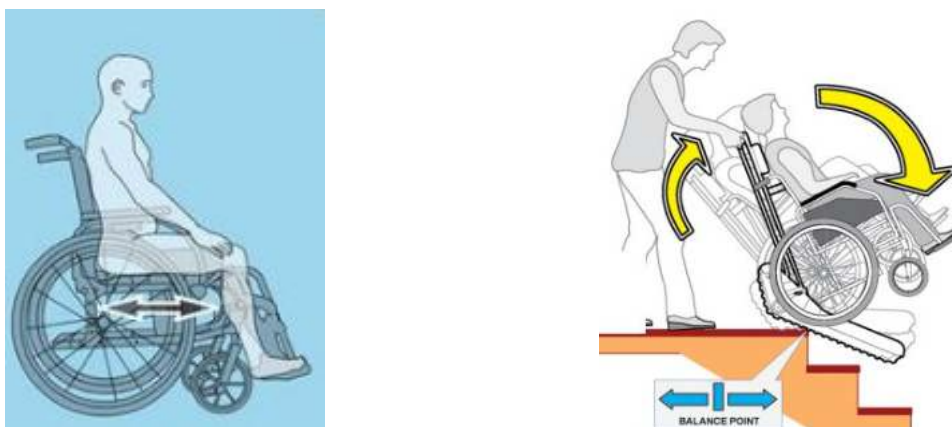

Рис. 4.7. Способи перевезення особи в інвалідному візку

Якщо це сходи, бордюри чи схил, найкраще це зробити, піднявши її на баланс, спустити її передом до перешкоди, або обернувши її задом до перешкоди (рис. 4.8).

Рис. 4.8. Спуск сходами особи на інвалідному візку за допомогою електричного підйомника

У будь-якому випадку опускати потрібно повільно, не завдаючи зайвих поштовхів, які можуть призвести до надмірного навантаження.

Якщо це сходи або бордюр, найкраще це зробити, повернувши візок лицем до перешкоди і, так би мовити, піднявши його, заїхати на перешкоду, або повернувши візок задом до перешкоди, поставивши його на баланс, потягти на себе (рис. 4.9).

Рис. 4.9. Піднімання сходами особи на інвалідному візку за допомогою електричного підйомника

Піднімати треба теж повільно. Щоб уникнути зайвого навантаження на спину супроводжуваного, при подоланні сходів рекомендується перенести візок разом з супроводжуваним. Відсутність певного досвіду може призвести до не завжди добрих наслідків.

Способи, якими повинен користуватися персонал садиби для вирішення складних ситуацій, свідчать про професіоналізм та

вміння будувати взаємовідносини з людьми. Особливо, якщо проблема є результатом обставин, а не помилок сільського бізнесу. Саме тому потрібно вислухати всі скарги.

Більшість гостей апріорі приємні, життєрадісні люди, з якими легко спілкуватися. Але обов'язково знайдуться і такі, які випробовуватимуть ваше терпіння. Сприймайте «незручних гостей» як випробування вашого професіоналізму. Кожна скарга – це сигнал про негаразди у садибі. Кожен виправлений до від'їзду клієнта недолік перетворює людину зі скаржника у бажаного гостя. Якщо цього не зробити своєчасно, то людина більше не приїде до садиби і, до того ж, матимете погану репутацію. Робіть компліменти гостям та дізнайтеся, що найбільше їм сподобалося, і заохочуйте приїхати вдруге.

Якщо на території садиби є заклад харчування і незрячий гість без супроводу, то потрібно: – чемно привітатися з ним; - провести в гардероб (якщо такий є), при тому вчасно попереджаючи про всі перешкоди на його шляху (стійка для телефону, яка виступає скульптура, та ін.). У гардеробі допоможіть незрячому роздягнутися і чітко (якщо не видаються номерки) поясніть і покажіть, де ви залишаєте його одяг. У разі необхідності проведіть до санвузла й детально опишіть його обстановку. Запропонуйте незрячому столик і проведіть його туди. Саджаючи людину, потрібно покласти її руку на спинку стільця. Звичайно люди з вадами зору сідають самі. Перш ніж запропонувати незрячому сісти, перевірте місце: воно може бути брудне. Слід повідомити незрячого про те, що є на столі – серветки, фрукти, солонки, столові прибори – і де саме вони. Прочитайте йому меню й при цьому не забувайте сказати ціни. Коли принесуть замовлення, неодмінно попередьте про це незрячого й з якого боку ви будете подавати їжу. Потрібно чітко назвати страви на тарілці за напрямком годинникової стрілки (12 – картопля, перша – котлета і ін.). При цьому слід уникати розпливчастих визначень та інструкцій, які звичайно супроводжуються жестами. Якщо незрячий забруднив одяг під час їжі, потрібно тактовно сказати йому про це й допомогти видалити

забруднення. Якщо незрячий прийшов із супровідником, то, коли пропонуєте меню, звертайтеся як до зрячого, так і до незрячого.

Якщо до послуг садиби входить надання екскурсії, то доцільно описати кілька рекомендацій та прикладів застосування їх на практиці:

1. Природничі екскурсії для осіб з візуальною неповносправністю:

- забезпечення екскурсоводами (один на чотирьох / п'ятьох гостей), визначення дати і часу тривалості прогулянки з особами, відповідальними за контакти; на вимогу групи спеціально вимагають багатьох опікунів;

- встановлення даних про групу:

- чи група є великою, скільки екскурсоводів буде треба;

- який рівень інвалідності;

- чого очікує група.

Прогулянка (пункти для роздумів) повинна супроводжуватись наступними діями:

- приготуйте трасу, яка не буде надто довга; багато часу треба на пояснення і спостереження (кажучи мовою практичною, часто це має проводитися індивідуально);

- розкажіть на початку дещо про трасу, подайте також обмеження (одна попереджена особа – це те само, як дві);

- оскільки найчастіше подача інформації з допомогою міміки або жестикуляції є досить важка для такої групи, то виявляється, що іноді важко зосередити й утримати її увагу; утримання цієї уваги є можливим завдяки використанню модуляції голосу;

- для таких груп прогулянка має також часто функцію соціальну (можливість «взаємного діалогу»);

- порівняно з нами особи з інвалідністю мають значно інтенсивніший досвід, пов'язаний із переживаннями.

Особи зі слабким зором дуже цінують, коли екскурсовод багато говорить про кольори, форми, а також, коли дозволяють торкатися, нюхати і смакувати. Для осіб з інвалідністю також доброю формою

проведення прогулянки є супроводження за руку на плечі (рис. 4.10).

Рис. 4.10. Прогулянка для осіб з інвалідністю

Використання природи без візуального відбору інформації для незрячих людей (рис. 4.11):

- тополя, осика, «шелестіння» і типова форма торкання чи відчування паростків листя;
- кущі ожини: обережно торкатися; звертання уваги на ожину як індикатора багатства відчуттів;
- дуби / берези / сосни - пні: коли вони не дуже далеко, можна прекрасно ознайомитися з їх відмінною структурою (почуття);
- мох звичайний і пухові кульки, які належать до нього: також можна торкатися; вказати на різний спосіб розсіювання насіння;
- вінчиковий дрік: якщо в цей час він квітне, то особи, які погано бачать жовтий колір, можуть певною мірою його побачити; типовий запах «вразливої» рослини є досвідом (не тільки для осіб незрячих);
- сосна (звичайна): можна відчути, наскільки дерево виростає протягом одного року (молоді паростки);
- приготування у «Брайлі» карт найпопулярніших птахів: з допомогою цих карт, які зібрані в одному великому конверті, птахів, що їх вдається почути, можна визначити.

Рис. 4.11. Прогулянка на природі без візуального відбору інформації для слабоворих та незрячих осіб

2. Виставка для торкання (дотикова). Предмети, які підходять для використання: макети звірів; гнізда птахів; гриби; пластина бджолиного меду (доторки, нюхання); молінія синя; мохи.

3. Ігри в лісі. Можливості для осіб з різними видами інвалідності:

- опис технічних аспектів, комунікаційних аспектів та освітніх;
- обладнання для осіб з інвалідністю;
- зміцнення індуктофонійних петель в аудіовізуальному просторі: не надто ускладнене обладнання, яке без спеціального устаткування можна під'єднати;
- написи на візуальних засобах;
- переклад брошур на мову Брайля, аудіозаписи;
- сурдоперекладач;
- рухова інвалідність: проблеми переважно технічного характеру.

Існує ряд важливих порад у наступних ситуаціях:

До «здорового» гостя, який проживає в господаря з інвалідністю:

- дотримування прописаних правил оселі;
- бути самодостатнім, вчасно оплачувати послуги;
- не «жаліти» господаря;
- готовність до самообслуговування та допомоги в господарстві;

- толерантність, порядність, з розумінням ставитись до господаря.

До господаря з інвалідністю:

- інформування клієнта про господаря з інвалідністю або членів родини садиби з інвалідністю;

- встановлення правил і розміщення їх на видному місці;

- господар не повинен тиснути (не жалітися);

- відповідність запропонованих умов попередній рекламі;

- створення адекватних, необхідних умов для самообслуговування клієнта;

- готовність до незвичної, необачної поведінки клієнта.

Пропозиції, як діяти в ситуації, коли є чуючий господар і нечуючий гість.

Спілкування слід здійснювати писемною мовою, вживати загальнозрозумілі побутові жести. Використовувати можливість розуміти зчитування з губ, володіти чіткою артикуляцією, використовувати повільний темп, диспозиція – навпроти співрозмовника, потрібно передбачувати хороше освітлення території, уточнення інформації, застосовувати голосне мовлення, низький тембр голосу.

Зворотний зв'язок – комплексне спілкування (усне мовлення з використанням жестової мови) та писемного мовлення.

Пропозиції, як діяти в ситуації, коли господар – незрячий, а гість – нечуючий. Залучати до спілкування найманого працівника (сурдоперекладача) чи волонтера із спеціальними знаннями володіння дактильною абеткою і жестовою мовою, шрифтом Брайля чи іншими спеціальними навичками.

Пропозиції, як діяти в ситуації, коли господар – з порушенням опорно-рухового апарату та гість – з порушенням опорно-рухового апарату. Цей випадок є ідеальним варіантом, оскільки садиба є максимально пристосованою для життєдіяльності осіб з даною нозологією, а родина господаря має навички обслуговування осіб на візках.

Пропозиції, як діяти в ситуації, коли господар – з мовленнєвими порушеннями і хорошим слухом (немовний), а гість – з порушенням слуху. Слід вживати писемне мовлення, побутові жести, піктограми (картинки із зображенням певних послуг), sms-повідомлень, спілкування з допомогою комп'ютера.

РЕСУРСИ, ЯКІ ДОПОМОЖУТЬ ВАМ СПЛАНУВАТИ ПОЇЗДКУ

- Американське товариство туристичних агентств (ASTA), **www.asta.org** Пошук туристичних агентств за фахом, включаючи інвалідність та доступні подорожі.
- Доступна Європа, **www.accessibleurope.com** Група туристичних агентств зі штаб-квартирою в Італії, які спеціалізуються на доступному туризмі.
- **www.guidedtour.com** з 1972 року ця компанія організовує поїздки і екскурсії, для дорослих з фізичними та розвиненими проблемами. Медсестра часто супроводжує тури.
- Flying Wheels Travel, **http://www.disabledholidays4u.com** Туристичне агентство з повним обслуговуванням пропонує екскурсійні тури та індивідуальні незалежні програми по всьому світу для людей з інвалідністю.
- Доступні подорожі, **www.disabilitytravel.com** Забезпечує уповільнення ходьби та інвалідних візків, пропонуючи круїзи, екскурсії та незалежні поїздки. Напрямки включають Африку, Азію та Європу.
- Дорожній науковий співробітник, **www.roadscholar.org** Заснований у 1975 році як Elderhostel, постачальник освітньо-туристичних послуг пропонує поїздки на різних рівнях активності, включаючи «легкий», який вимагає мінімальної ходьби та обмежених сходів.
- Національний центр з питань охорони здоров'я, фізичної активності та інвалідності **www.ncpad.org** Університет штату Алабама організовує рекреаційні ресурси для активного відпочинку та подорожей по всій країні та за кордоном.
- Суспільство доступних подорожей та гостинності, **www.sath.org** Неприбуткова організація-членство, що надає базу даних компаній та ресурсів, які допомагають людям з інвалідністю у всіх аспектах подорожей, таких як оренда скутерів, туроператори тощо.

САЙТИ ТА РЕСУРСИ ДЛЯ МАНДРІВНИКІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Для отримання додаткової інформації про подорожі з усіма типами інвалідності ознайомтеся з веб-сайтами та іншими ресурсами нижче.

- Доступні подорожі: **<https://www.accessiblejourneys.com/>** Туроператор для повільних пішоходів, мандрівників з інвалідними візками та їхніх супутників;
- Доступний консьєрж подорожей: **<https://accessibletravelconcierge.com/>** Консьєрж, який допоможе вам вивчити доступні варіанти та спланувати свою подорож;
- Доступні рішення про подорожі: **<https://www.accessibletravelsolutions.com/>** Компанія надає доступні тури та інші послуги для мандрівників з інвалідністю;
- ClubMates Travel: **<https://www.clubmatestravel.com/>** Компанія, яка планує поїздки для мандрівників з фізичною та / або розумовою інвалідністю;
- Критичний круїз: **<https://www.cruisecritic.co.uk/cruisestyles/area.cfm?area=30>** Інформація про круїз з інвалідністю;
- Disabled Holidays.com: **<https://www.disabledholidays.com/>** туристичне агентство на базі Великобританії для доступних канікул і круїзів;
- DisabledTravelers.com: **<http://www.executiveclasstravelers.com/1/>** Комплексний список доступних спеціалістів з подорожей по всьому світу;
- Інструкція для мандрівників з інвалідністю у світі: **<http://www.disabledtravelersguide.com/>** Поради подорожей і призначення керівництва для мандрівників з інвалідністю;
- Нові горизонти: **<http://emerginghorizons.com/>** Новини та інформація для мандрівників з порушеннями мобільності;
- Gimp on the Go: **<http://www.gimponthego.com/>** Напрямки, туристичні поради, фотогалерея та ресурси для мандрівників з інвалідністю;

- Безмежні подорожі: <http://www.limitlesstravel.org/>
Компанія, що базується на американському ринку, пропонує доступні тури до Європи;

- Sage Traveling: <https://www.sagetraveling.com/> Інформація для мандрівників з інвалідністю про доступні тури / готелі / круїзи по Європі.

Більше від Smarter Подорожі:

- 7 порад щодо безпеки для старших мандрівників
<https://www.smartertravel.com/7-safety-tips-senior-travelers/>
- Подорож з інвалідністю: які ваші права?
<https://www.smartertravel.com/traveling-with-a-disability-what-are-your-rights/>
- Подорожі з обмеженнями харчування
<https://www.smartertravel.com/traveling-dietary-restrictions/>
- Забезпечення туристичної діяльності для людей з інвалідністю, їхніх друзів і сім'ї <https://gowheeltheworld.com/>

ХТО Є ХТО В ТУРИЗМІ ДЛЯ ВСІХ В ЄВРОПІ

Є кілька організацій, які спеціалізувалися лише на туризмі для всіх і які ми повинні виділити в цьому розділі.

Серед них:

В Європі:

ENAT – є Європейською мережею доступного туризму. Заснована в 2006 році 9 організаціями, які хотіли створити мережу для всіх, хто «підтримує або хоче знати більше про доступний туризм у Європі». Його велике досягнення полягає в управлінні всією інформацією, що стосується передового досвіду в доступному туризмі в Європі, і великою базою даних всіх осіб, компаній або організацій, які зацікавлені і роблять справи в галузі доступного туризму в Європі. Для подальшої інформації: **www.accessibletourism.org**

EDF – це Європейський форум осіб з інвалідністю. EDF є незалежною та неприбутковою європейською організацією, яка представляє інтереси 50 мільйонів людей з інвалідністю в Європейському Союзі та яка бореться за їх права. Для подальшої інформації: **www.edf-feeph.org**

EUCAN – це Європейська концепція «Мережі доступності» (мережа експертів Європейської концепції доступності). Для подальшої інформації: **www.eca.lu**

EIDD – це Європейський інститут дизайну та інвалідності, тепер називається Design for All Europe (Європейський інститут дизайну для всіх в Європі). Мета цього інституту полягає в забезпеченні якості життя через дизайн для всіх. Додаткова інформація на **<http://dfaeurope.eu/>**

EDeAN – Європейська мережа електронної доступності та дизайну для всіх. Це мережа з 160 організацій держав-членів Європейського Союзу та Норвегії, і її метою є забезпечення доступу до Інформаційного Суспільства для всіх громадян. Додаткова інформація на **www.edean.org**

OSSATE - це «Єдиний магазин доступного туризму в Європі», який надає інформацію про доступність туристичних місць у 6 країнах: **Австрії, Бельгії, Данії, Греції, Норвегії, Швеції та Великобританії**. Веб-сайт, який доступний як послуга для власників та постачальників даних у Європі, управляється EWORX S.A., Греція **www.eworx.gr**

В Австрії: ÖHTB (Австрійська організація допомоги людям, які є глухими та сліпими та людьми зі значними порушеннями слуху та / або зору). Більше інформації: **www.oehbt.at**

Європейська мережа по доступному туризму **41 Atempo** - це організація, яка бореться за рівність людей. Більше інформації: **www.atempo.at**

В Бельгії: Toegankelijkheidsbureau - TGB – є центром з доступності Фламандії. Більше інформації: **www.toegankelijkheidsbureau.be**

Assoc. Nat. pour le Logement des Personnes Handicapées (ANLH) – Національна асоціація з розміщення людей з інвалідністю. Вони створили різні онлайн-бази даних. Більше інформації: **www.anlh.be**

Автономія – Більше інформації: **www.autonomia.org**

Inforunt Toegankelijk Reizen – є інформаційною службою про доступний туризм, що належить Туристичному уряду Фландрії. Більше інформації: **www.toegankelijkreizen.be**

У ДАНИЇ: Foreningen Tilgængelighed for Alle: це організація, яка розробила ярлик доступності з датськими стандартами якості, і вона надає інформацію про доступність громадських місць у Данії та Швеції. Організація була партнером Європейського проекту OSSATE. Більше інформації: **www.godadgang.dk**

У ФІНЛЯНДІ: RullatenRu - організація, яка сприяє доступному туризму у Фінляндії та розробляє туристичні путівники з доступною туристичною інформацією Фінляндії. Більше інформації: **www.esteetontamatkailua.fi**

В НІМЕЧЧИНІ: NATKO – це Національний координатор з туризму для всіх. Для подальшої інформації: **www.natko.de**

В ІРЛАНДІЇ: Failte Ireland - це туристична і торгово-консультативна організація для осіб з інвалідністю. Більше інформації: www.failteireland.ie/

Національний орган з питань інвалідності - Додаткова інформація: www.nda.ie

В ІТАЛІЇ: перші італійські туристичні послуги та допомога людям з інвалідністю <http://www.accessibleitalianholiday.com/>

В ЛЮКСЕМБУРЗІ: Office National du Tourisme - це туристичний інформаційний офіс у Люксембурзі та має послугу HELP для надання інформації та надання послуг людям, які потребують допомоги в Люксембурзі. Більше інформації: www.ont.lu

Info-Handicap - це некомерційна організація, яка брала участь у багатьох європейських проектах. Вони опублікували низку посібників з доступних туристичних ресурсів та туристичних послуг у Люксембурзі. Більше інформації: www.info-handicap.lu.

У НОРВЕГІЇ: Відвідайте Осло - громадська організація, відповідальна за туризм і туристичну інформацію міста Осло. З 2004 року вона розробляє інформацію про доступність туристичних ресурсів міста для людей з різними типами інвалідності, включених до загальних брошур. Для подальшої Європейської мережі доступного туризму інформація: www.visitoslo.com

В ПОРТУГАЛІЇ: Національний секретаріат з реабілітації осіб з інвалідністю (SNRIPD).

Більше інформації: <http://www.inr.pt/category/1/1/acessibilidades>

Доступний туризм для всіх в Португалії: www.aptta.com
<http://accessibleportugal.com/> http://apn.pt/apn/turismo_acessivel/

І ІСПАНІЇ: ONCE Foundation - це фонд, який належить до (Національної організації сліпих іспанців). Організація була створена в 1988 році для співпраці і солідарності суспільства сліпих в Іспанії з іншими спільнотами осіб з інвалідністю. Організація допомагає інвалідам вдосконалювати та покращувати свої умови життя – www.fundaciononce.es

POLIBEA TURISMO – це цифровий журнал іспанською та англійською мовами, який публікує інформацію про доступний туризм для всіх в Іспанії - <https://polibea.com/>

PREDIF – є конфедерацією неприбуткових об'єднань на державному масштабі, яка представляє більше 30 000 людей з великою фізичною непрацездатністю. Серед його найвідоміших проектів, пов'язаних з доступним туризмом для всіх в Іспанії, є: путівник 100 доступних готелів в Іспанії - паперовий і цифровий формат www.predif.org

FUNDACIÓN SIDAR – є постійною та добровільною робочою групою, що складається з експертів з нових технологій та їх доступності. Їх членами є представники основних інституцій та асоціацій, пов'язаних з інвалідністю, компаній з сектору нових технологій, з державного сектору та, загалом, людей, зацікавлених керувати інформаційним суспільством, доступним для всіх. Для отримання додаткової інформації: http://www.sidar.org/#goto_a11yhoy

Design for All Foundation – є фондом, який має на меті об'єднати керівників компаній, організацій та адміністрацій, які відчувають необхідність покращити ставлення своєї організації до сталого розвитку та людського різноманіття: www.designforall.org

В ШВЕЙЦАРІЇ: *Mobility International Schweiz (MIS)* – Організація подорожуючих консультантів для людей з інвалідністю, для асоціацій осіб з інвалідністю та для туристичної індустрії Швейцарії. Її головним завданням є збір інформації про доступний туризм по всьому світу і поширення цієї. Більше інформації: www.mis-ch.ch

В АНГЛІЇ: Туризм для всіх - консорціум Сполученого Королівства серед добровільних та урядових бізнес-організацій у сфері туризму для всіх - Додаткова інформація: www.tourismforall.org.uk

Visit Britain – рекламний офіс з туризму у Великобританії. Організація розробила систему сертифікації доступності для розміщення туристів (Національна доступна схема) в рамках своєї

програми дій «Якість». Більше інформації:
www.visitbritain.com/en/accommodation

КОРИСНІ САЙТИ І СТОРІНКИ

<https://www.rt4all.net/>
<https://www.farmstayplanet.com/>
<http://www.agritour.com>
<http://www.agritourism.net>
<http://www.agritours.com>
<https://ecoclub.com/ecotourism>
<http://www.ekoturism.org>
<https://www.agriturismo.net>
<http://www.organicholidays.com/>

ЛІНКИ ВІД ПАРТНЕРІВ ПРОЕКТУ “ERTSYD”

ГРУЗІЯ

<https://matsne.gov.ge/en/document/view/4001171?publication=0>
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30316?publication=9#>
<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3176389?publication=0>
<http://disability.ge/index.php?lang=en>
http://taxinfo.ge/images/stories/sxva/tax_code_of_georgia.pdf
<https://www.temi-community.org/en>
<http://segeorgia.org/cmored.php?PID=139?PID=139&ln=en>

ЛАТВІЯ

<http://www.videspieejamiba.lv/>
http://www.videspieejamiba.lv/lat/pieejama_vide_attelos/
<https://www.daba.gov.lv/public/lat/search/?sa=&q=Praktisk%C4%81s+rekomend%C4%81cijas+uz%C5%86%C4%93m%C4%93jiem+t%C5%ABrisma+jom%C4%81&veids=1&cx=007387259513869418598%3A5wc9qkqcxfc&cof=FORID%3A10&ie=UTF-8&hl=lv>
<https://likumi.lv/ta/id/274995-noteikumi-par-latvijas-buvnormativu-lbn-208-15-publiskas-buves->

<http://www.lm.gov.lv/lv/personam-ar-invalidati/atvieglajumi-personam-ar-invaliditati>

<http://mapeirons.lv/lv>

<https://likumi.lv/doc.php?id=50026>

<https://www.celotajs.lv/lv/news/item/view/454>

<https://likumi.lv/doc.php?id=258572>

<https://likumi.lv/doc.php?id=256866>

<https://likumi.lv/doc.php?id=5490>

<https://www.celotajs.lv/lv/news/topic/view/likumi?lang=lv>

<https://www.celotajs.lv/lv/news/item/view/878>

МОЛДОБА

<http://lex.justice.md/md/344149/>

<http://lex.justice.md/md/343361/>

<http://lex.justice.md/md/376758/>

<http://lex.justice.md/md/%20372683%20/>

<http://www.keystonemoldova.md/ro/publications-and-resources/publications/>

http://motivatie.md/media/Publicatii/Carti_brosuri_rapoarte_analiza/Maket_Buclet_AS.pdf

http://motivatie.md/media/Publicatii/Carti_brosuri_rapoarte_analiza/Raport_analiza_a_legislatiei_si_a_standardelor_tehnice_in_domeniul_accesibilitatii_pentru_persoanele_cu_dizabilitati_locomotorii.pdf

<http://motivatie.md/media/Publicatii/Ghid%20Acomodarea%20locului%20de%20munca%20pentru%20persoanele%20cu%20dizabilitati.pdf>

<http://motivatie.md/harta-accesibilitate/>

<https://ince.md/ro/noutci-i-evenimente/mese-rotunde/1155-masa-rotund-cu-genericul-antreprenor-cu-dizabilitati-un-potential-nevalorificat-pentru-economia-nationala.html>

ПОЛЬЩА

<http://caferownik.pl/>

<http://www.pzn.org.pl/>
<http://widzialni.org/>
<http://niepelnosprawni.pl/>
<http://www.kartaparkingowa.pl/>
[http://niepelnosprawni.gov.pl/container/publikacje/dostepnosc-serwisow-internetowych/WCAG % 202.0 % 20Podrecznik % 20dobrych % 20praktyk.pdf](http://niepelnosprawni.gov.pl/container/publikacje/dostepnosc-serwisow-internetowych/WCAG%202.0%20Podrecznik%20dobrych%20praktyk.pdf)
[http://niepelnosprawni.gov.pl/container/publikacje/edukacja/na uka % 20i % 20praca % 20osob % 20z % 20niepelnosprawnoscia % 20inte lektualna.pdf](http://niepelnosprawni.gov.pl/container/publikacje/edukacja/na-uka%20i%20praca%20osob%20z%20niepelnosprawnoscia%20intelektualna.pdf)
<http://turystykabezbarier.pl/o-projekcie.php>
<http://pttk.com.pl/>
[http://www.agroturystyka- ggg.pl/download/Przepisy_prawne__turystyce_wiejskiej.pdf](http://www.agroturystyka-ggg.pl/download/Przepisy_prawne__turystyce_wiejskiej.pdf)
<http://www.fundacja.podrozebezgranic.pl/>
[http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180 000646](http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180000646)
<http://www.ekonomiaspoleczna.pl/>
<http://www.popon.pl/>
<https://psoni.org.pl/>
<http://www.integracja.org>
<https://www.spes.org.pl/>
<http://www.niepelnosprawni.gov.pl/>
<https://www.pttk.pl/aktywna/tacysami/>
<http://www.pit.org.pl/?lng=en>
<http://www.agroturystyka-ggg.pl/>
<http://zielonalinia.gov.pl/>

ПОПУГАЛИЯ

<http://www.inr.pt/content/1/1/bemvindo>
[https://www.associacaosalvador.com/o-que- fazemos/acessibilidades/1261/](https://www.associacaosalvador.com/o-que-fazemos/acessibilidades/1261/)
[https://www.associacaosalvador.com/o-que-fazemos/manual- para-pessoas-com-deficiencia-motora/1175/](https://www.associacaosalvador.com/o-que-fazemos/manual-para-pessoas-com-deficiencia-motora/1175/)

<http://www.acapo.pt>
<http://vidaindependente.org>
<http://www.inr.pt/content/1/1185/lei-da-nao-discriminacao>
<http://www.inr.pt/category/1/39/direitos-fundamentais>
<https://business.turismodeportugal.pt/pt/Paginas/homepage.aspx>
<http://accessibleportugal.com/turismo-acessivel/>
https://business.turismodeportugal.pt/pt/Gerir/Boas_Praticas/Paginas/boas-praticas-acessibilidade-alojamento-turistico.aspx
https://business.turismodeportugal.pt/pt/Gerir/Boas_Praticas/Paginas/boas-praticas-de-acessibilidade-animacao-turistica.aspx
http://business.turismodeportugal.pt/pt/Gerir/Boas_Praticas/Paginas/boas-praticas-th-ter.aspx
http://business.turismodeportugal.pt/pt/Gerir/Boas_Praticas/Paginas/boas-praticas-acessibilidade-alojamento-turistico.aspx
<http://empreendedorismo.pt>
<https://iefponline.iefp.pt/IEFP/progInvesteJovem2.do?action=overview>
<https://www.chaves.pt/pages/665>
<https://www.iapmei.pt/PRODUTOS-E-SERVICOS/Empreendedorismo-Inovacao/Empreendedorismo/Guias-e-Manuais-de-Apoio.aspx>
<https://www.iapmei.pt/PRODUTOS-E-SERVICOS/Empreendedorismo-Inovacao/Empreendedorismo/Apoios-e-Incentivos.aspx>
https://www.apd.org.pt/dmdocuments/Capacitar+_Empreender__Inclusão_final.pdf
<http://www.portugalaccessivel.pt/default/home>
http://webresources.ana.pt/myway/ana_myway.html
<https://www.tur4all.pt>
<https://www.tourism-for-all.com/pt/home>
<http://www.accessibletourism.org>
<http://azoresforall.com/pt/#contact>
<http://tour4all.org/homepage-2/>
<https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284418077>

УКРАЇНА

<https://www.greentour.com.ua/en>

<https://westsportcenter.com.ua/>

<http://www.bukovina.biz.ua/news/7344>

<http://xutir-savky.com.ua>

<http://www.etno-selo.com.ua>

<http://kr-admin.gov.ua/Tourism/index.php?q=Green/4.html>

http://tourlib.net/statti_ukr/siltur2.htm

<http://osvita.ua/vnz/reports/tourism/list/20/>

<http://www.menr.gov.ua/>

<http://www.icp.org.ua/>

<http://www.ruraltourism.com.ua>

www.bazi-otdiha.com.ua

<http://www.turizm-karpaty.com.ua>

<http://www.karpatami.org.ua>

<http://www.gcs.org.ua/eng>

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Адаптація – пристосування до нових умов, тут: пристосування середовища життєдіяльності, будинків і споруд до потреб маломобільних груп населення.

Бізнес-план – документ, який розкриває майбутній напрям діяльності компанії на вказаний період, що включає зазвичай докладний перелік та аналіз ризиків і невизначеностей. План малого бізнесу повинен містити дослідження запропонованих до випуску продуктів, ринку, галузі, стратегій управління і збуту, виробничих та фінансових потреб.

Візуальні засоби інформації – носії інформації у вигляді помітних зором текстів, знаків, символів, світлових сигналів тощо, переданих у тому числі людям із порушенням функцій органів слуху.

Втрата здоров'я – наявність хвороб і фізичних дефектів, які призводять до фізичного, душевного та соціального неблагополуччя.

Гід – екскурсовод (гід - провідник, гід - перекладач) - особа, компетенція якої підтверджена спеціальним сертифікатом, яка володіє спеціальною інформацією про місцевості перебування та об'єкти показу і надає екскурсійно-інформаційні та організаційні послуги й кваліфіковану допомогу учасникам тура в межах договору про надання туристичних послуг.

Дитина з інвалідністю – особа віком до 18 років (повноліття) зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, травмою або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що призводить до обмеження нормальної життєдіяльності та викликає необхідність надання їй соціальної допомоги та захисту.

Допомога – керівництво зі здійснення діяльності, яке отримує франчайзі при вступі до єдиної франчайзингової системи. Допомога містить опис правил, стандартів, процедур і рекомендації щодо запуску і ведення бізнесу в межах єдиної франчайзингової системи.

Доступні для МГН будинки і споруди – будинки і споруди, в яких реалізований комплекс архітектурно-планувальних, інженерно-технічних, ергономічних, конструкційних і організаційних заходів, що відповідають нормативним вимогам щодо забезпечення доступності і безпеки МГН.

Елемент – складова частина будь-чого, тут: архітектурний, технічний або механічний компонент ділянки, будинку або приміщення, наприклад робоче місце, місце відпочинку, душ, телефонна кабіна, двері, керуючий пристрій, ручка, поручень тощо.

Ефективність реклами – окремий випадок ефективності маркетингу, що характеризує співвідношення результатів (ефекту) конкретної рекламної кампанії і витрат на її проведення.

Життєдіяльність – повсякденна діяльність, здатність організму особи здійснювати діяльність у спосіб і в межах, звичайних для людини.

Замовник – фізична або юридична особа, в тому числі суб'єкт туристичної діяльності, яка укладає відповідний договір на надання готельних послуг від імені і на користь споживача та здійснює оплату за цим договором.

Зарубіжний туризм – це поїздки осіб - резидентів країни (регіону), які здійснюють перебування в місцях, що знаходяться за межами їхньої країни.

Засоби реклами – переважно це засоби масової інформації, які розглядаються спеціалістами як носії, що доносять рекламу до аудиторії, зібраної завдяки основному матеріалу.

Здоров'я – це стан фізичного, психічного та соціального благополуччя, високої працездатності та соціальної активності людини.

Імідж – сприятливе або несприятливе сприйняття споживачем певного готельного комплексу, а також його послуг.

Особа з інвалідністю – людина, що має порушення здоров'я зі стійким розладом функцій організму, у тому числі з ураженням опорно-рухового апарату, вадами зору і дефектами слуху, що

приводять до обмеження життєдіяльності і викликають необхідність її соціального захисту.

Інвалідність – це обмеження в можливостях, що зумовлені фізичними, психічними, сенсорними, соціальними, культурними, законодавчими та іншими бар'єрами, які не дозволяють людині бути повноцінно інтегрованою в суспільство та брати участь у його житті на рівних з іншими умовах.

Інклюзив – тур (Inclusive tour) – основний вид індивідуального або групового туру; зазвичай є ретельно спланованою за певним маршрутом, часом, термінами, набором і якостями послуг поїздкою, що продається туристам (споживачам готельних послуг) як нероздільний на окремі елементи товар за загальною ціною; містить у собі одночасно вартість обслуговування і проїзду за маршрутом.

Інтеграція – створення рівних можливостей для життєдіяльності та розвитку людей з особливими потребами в суспільстві. Підхід інтеграції передбачає створення умов для навчання, працевлаштування, ставлення до людей з особливими потребами, як до рівних.

Лікування – процес, що проводиться з метою добитися бажаного стану здоров'я для пацієнта з використанням різних медичних технологій.

Ліфтовий хол – спеціальне приміщення, розташоване біля входу до ліфта.

Маломобільні групи населення (МГН) – люди, що відчують труднощі при самостійному пересуванні, одержанні послуги, необхідної інформації або при орієнтуванні в просторі. До маломобільних груп населення тут віднесені інваліди, люди з тимчасовим порушенням здоров'я, вагітні жінки, люди старшого (похилого) віку, люди з дитячими колясками тощо.

Обов'язки туриста – під час здійснення подорожі, включаючи транзит, турист зобов'язаний: дотримуватися законодавства країни (місця) тимчасового перебування, поважати її соціальний устрій, звичаї, традиції, релігійні вірування; зберігати навколишнє природне середовище, дбайливо ставитися до пам'яток природи,

історії й культури в країні (місці) тимчасового перебування; дотримуватися правил в'їзду в країну (місце) тимчасового перебування, виїзду із країни (місця) тимчасового перебування й перебування там, а також у країнах транзитного проїзду; дотримуватися під час подорожі правил особистої безпеки.

Перекладач жестової мови (сурдоперекладач) – фахівець, який здійснює переклад звукової інформації на мову жестів для глухонімих і людей з дефектами слуху.

Підприємництво – самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб способом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної, іншої господарської діяльності.

Підприємство з іноземними інвестиціями – підприємство, у статутному фонді якого не менш як десять відсотків становить іноземна інвестиція.

Підприємство колективної власності – корпоративне або унітарне підприємство, що діє на основі колективної власності засновника (засновників).

Пожежобезпечна зона – частина будинку, споруди, протипожежного відсіку, виділена протипожежними перешкодами для захисту людей від небезпечних факторів пожежі протягом заданого часу (від моменту виникнення пожежі до завершення рятувальних робіт), забезпечена комплексом заходів для проведення евакуації і рятування.

Попередження інвалідності – здійснення комплексу медичних, гігієнічних, фізичних, педагогічних, психологічних, професійних та інших заходів, спрямованих на профілактику переходу захворювання, наслідків травми або вади в постійне обмеження

життєдіяльності чи інвалідність особи або на зменшення тяжкості інвалідності.

Реклама – дієвий інструмент у спробах туристичного підприємства донести інформацію до своїх клієнтів, модифікувати їхню поведінку, привернути увагу до запропонованих послуг, створити позитивний імідж самого підприємства, показати його суспільну значимість.

Рекламна кампанія – комплекс рекламних засобів, спрямований на досягнення конкретної маркетингової мети в межах маркетингової стратегії рекламодавця.

Сегрегація – відокремлення людей з особливими потребами від життя в суспільстві, створення для них закритих спеціалізованих установ.

Система засобів інформації (інформаційні засоби) – тут: сукупність носіїв інформації, що забезпечують для МГН своєчасне орієнтування у просторі, сприяють безпеці і зручності пересування, а також інформують про властивості середовища життєдіяльності.

Смуга руху – частина пішохідного шляху, призначена для руху в один ряд в одному напрямку.

Спеціалізований елемент – тут: елемент, до якого (як до об'єкта нормування) ставляться специфічні вимоги щодо адаптації з урахуванням конкретного або сукупного дефектів здоров'я людини.

Тактильні засоби інформації – носії інформації, що передаються інвалідам по зору і сприймаються шляхом дотику.

Текстофон – апарат для передавання, приймання і ведення діалогу по телефону інвалідами з порушеннями слуху в текстовому режимі. Апарат забезпечений клавіатурою і дисплеєм для відображення текстової інформації.

Тифлотехнічні засоби – засоби, що полегшують людям з вадами зору роботу і засвоєння інформації (магнітофони, диктофони, письмові прилади, клавіатура зі шрифтом Брайля).

Універсальний елемент – елемент, що проектується з урахуванням можливого використання усіма категоріями населення, у тому числі МГН.

Усунення обмежень життєдіяльності – система заходів, спрямованих на створення умов для досягнення чи відновлення особою оптимального фізичного, інтелектуального, психічного й соціального рівня життєдіяльності та забезпечення її законодавчо визначених прав.

Шлях руху – пішохідний шлях, який використовується МГН, у тому числі інвалідами на кріслах-колясках, для переміщення по ділянці (доріжки, тротуари, пандуси тощо), а також на вході до будинку або споруди та всередині будинків і споруд (горизонтальні і вертикальні комунікації).

ЛІТЕРАТУРА

1. Доступність до об'єктів житлового та громадського призначення для людей з інвалідністю : методичний посібник / НАІУ-2011. – Київ.
2. Projektowanie bez barier – wytyczne / Kamil Kowalski – w serwisie Stowarzyszenia Przyjaciół Integracji.
3. Barkin, D. Ecotourism for sustainable regional development. *Current Issues in Tourism*. – Pp. 5(3–4):245–253. - 2002.
4. Boo E. Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Volumes 1,2. World Wildlife Fund. Washington, D.C., 1990.
5. Butler R. W. *Tourism and Recreation in rural areas*. – N.-Y., 1998. – 261.
6. Ceballos-Lascurain H. The Future of Ecotourism // *Mexico journal*. – 1988. – 17 January. – P. 13–14.
7. Crinion, D. South Australian tourism strategy and the role of ecotourism. Adelaide, Australia: Down to Earth planning for an out-of-the-ordinary industry, presented at the South Australian Ecotourism Forum. - 1998.
8. Dr. Peter Bjork. Ecotourism from a conceptual perspective, an extended definition of a unique tourism form // *International journal of tourism research*. – 2,2000. – P. 189-202.
9. Elper-Wood, M. Ecotourism at a Crossroads: charting the way forward. Nairobi, Kenya: The final report from the Conference of Ecotourism at the Crossroads. 1998.
10. Goeldner Charles R., Ritchie J.R. Brent. *Tourism:Principles, Practices, Philosophies*. – 9 th ed. – N.-Y.: John Wiley & Sons, Inc, 2002. – 624 p.
11. Hulse J. H. *Sustainable Development at Risk: Ignoring the Past* / J. H. Hulse – New Delhi: Cambridge University Press India Pvt. Ltd. Ottawa: International Development Research Centre, 2007. – 390 p.

12. Michael Barke. Rural tourism in Spain // International journal of tourism research. – 6, 2004. – P.137-149.
13. Richard Sharpley, Lesley Roberts. Rural tourism – 10 years on // International journal of tourism research. – 6.2004. – P. 119-124.
14. Skrzypek E. Ekonomiczne aspekty jakosci zycia / E. Skrzypek // Problemy Jakosci. – 2001. – № 1. – S. 4.
15. Vivanco, L. Ecotourism, Paradise lost - A Thai case study. The Ecologist. – Pp. 32(2): 28–30. - 2002.
16. Wyrwicz E. System kwalifikacji i kategoryzacji wiejskiej bazy noclegowej w Polsce / E. Wyrwicz // Agroturystyka; [pod red. U. Swietlikowskiej]. – Warszawa : Zjednoczone sloneczniki, 2000. – S. 424.
17. Александрова А. Ю. Международный туризм / А. Ю. Александрова. – М. : Аспект-Пресс, 2001. – 467 с.
18. Барчукова Н. С. Международное сотрудничество государств в области туризма / Н. С. Барчукова. – М. : Международные отношения, 1986.
19. Биржаков М. Б. Введение в туризм / М. Б. Биржаков. – СПб. : «Издательский дом Герда», 2003. – [5-е изд.]. - 320 с.
20. Туризм і охорона культурної спадщини: український та польський досвід / [Вакуленко В., Валентюк І., Грибан В. та ін.] // Українська Академія держ. управління при Президентові України; Центр досліджень адміністративної реформи. – К. : Київ.ун-т, 2001. – 395 с.
21. Васильєв В. Десять років розвитку сільського зеленого туризму в Україні: проблеми та перспективи / Васильєв В. // Туризм: теорія і практика. – 2005. – № 1. – С. 49–53.
22. Веклич О. О. Економічний механізм екологічного регулювання в Україні / Веклич О. О. – К. : Український інститут досліджень навколишнього середовища і ресурсів, 2003. – 88 с.
23. Въведение в туризма / [под общата редакция на доц. Марин Нешков]. – Варна : Университетско издателство, 2001. – 350 с.
24. Гайдуцький П. І. Про основні засади реформування системи державної підтримки сільського господарства та сільської території

/ Гайдучкий П. І. // Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій : матеріали сьомих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників. – К., 2005. – С. 85-93.

25. Герасименко В. Г. Основи туристського бізнесу : навч. посібник / В. Г. Герасименко. – Одеса : Чорномор'я, 1997. – 160 с.

26. ДБН 360-92 «Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень».

27. ДБН 363-92 «Житлові будинки для осіб похилого віку сільської місцевості України».

28. ДБН Б.2.2.-5-2011 «Благоустрій територій».

29. ДБН В.2.2-10-2001 «Заклади охорони здоров'я».

30. ДБН В.2.2-13-2003 «Спортивні та фізкультурно-оздоровчі споруди».

31. Доступність до об'єктів житлового та громадського призначення для людей з особливими потребами : метод. посібн. / [Я. Грибальський, Я. Мудрий, М. Сварник та ін.]. – [3 вид., доп.]. – К. : Соцінформ, 2006. – 138 с.

32. Доступність до об'єктів житлового та громадського призначення для людей з особливими потребами : метод. посібн. / [Я. Грибальський, Я. Мудрий, М. Сварник та ін.]. – К. : Соцінформ, 2004. – 105 с.

33. Жукова М. А. Индустрия туризма: менеджмент организации / М. А. Жукова. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 200 с.

34. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм». – Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 13. – С. 434-452.

35. Законодавчі акти при організації діяльності у сфері сільського зеленого туризму // Новості турбізнесу. – 2006. – № 21 (71). – С. 31-34.

36. Карпова Г. Устойчивое развитие туризма: направления, тенденции, технологии / Карпова Г. // Материалы I Международ. науч.-практ. конф. 25-27 мая 2005 г. – Улан-Удэ, 2005. – С. 102-106.

37. Методичний посібник з сільського туризму / Коберніченко Т., Васильєв В., Зінько Ю., Горішевський П. – К., 2005. – 84 с.
38. Колбовский Е. Ю. Экологический туризм и экология туризма : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Колбовский Е. Ю. – М. : «Академия», 2006. – 256 с.
39. Конвенція про права дитини. - К. : Столиця, 1997. - 32 с.
40. Конвенція про права інвалідів ООН [Електронний ресурс]. - Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_g71.
41. Костина А. В. Эстетика рекламы : учеб. пособие для студ. обуч. по спец. Реклама / А. В. Костина. – М. : Вершина, 2003. – 296 с.
42. Костриця М. М. Сільський туризм: нові можливості підприємництва на селі / Костриця М. М. // Матеріали науково-методичного семінару. – Житомир : М. Косенко, 2007. – 50 с.
43. Костриця М. М. Сільський туризм: теорія, методологія, практика : монографія / Костриця М. М.; [за наук. керівництвом і ред. проф. Є.І. Ходаківського, проф. Ю.С. Цал-Цалка]. – Житомир : ЖДТУ, 2006. – 196 с.
44. Краєвський Р. Г. Мова жестів глухих / Р. Г. Краєвський. - К. : Радянська школа, 1964. - 219 с.
45. Кудла Н. Основи сільського туризму: науково-теоретичний аспект / Н. Кудла. – Дрогобич, 2006. – 62 с.
46. Липчук В. В. Агротуризм: організаційно-економічні засади розвитку : монографія / В. В. Липчук, Н. В. Липчук. – Львів : СПОЛОМ, 2008. – 160 с.
47. Лужанська Т. Ю. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи : навч. посіб. / Т. Ю. Лужанська, С. С. Махлинець, Л. І. Тебляшкіна; [за ред. проф. І. М. Волошина]. – К. : Кондор, 2008. – С. 97.
48. Лук'янець Т. І. Рекламний менеджмент : навч. посіб. / Т. І. Лук'янець. – [2-ге вид., допов.]. – К. : КНЕУ, 2003. – 440 с.

49. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О. О. Любіцева. – [3-є вид., перероб. та доп.]. – К. : «Альтерпрес», 2005. – 436 с.
50. Любіцева О. О. Туризмознавство: вступ до фаху: підручник / О. О. Любіцева, В. К. Бабарицька. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 335 с.
51. Маєвський Я. Агротуризм: Порадник для сільського господаря / Я. Маєвський. – Львів, 2005. – 80 с.
52. Мунін Г. Сільський туризм – альтернативний вид туризму / Г. Мунін, Г. Зінов'єв // Сільський туризм зелений. - 111, 2003. – С. 44-45.
53. Нешков М. Туристическата наука в крае на XX век. – Икономика и развитието на обществото. Том IV / М. Нешков, Н. Апотолов. – Варна : Университетско издателство, 2002. – С. 354-360.
54. Ніколаєв К. Д. Перспективи та сучасний стан сільського туризму на Волині / К. Д. Ніколаєв // Агроекологічний журнал. – К., 2012. – № 3. – С. 80-83.
55. Окамото Г. Основи фізичної реабілітації / Г. Окамото. – Львів : Галицька видавнича спілка, 2002. – 293 с.
56. Онищенко О. М. Концептуальні проблеми майбутнього українського села і селянства / Онищенко О. М., Юрчишин В. В. // Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій : матеріали сьомих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників. – К., 2005. – С. 41-50.
57. Пантюк Т. І. Основи корекційної педагогіки : навч.-метод. посібн. / Т. І. Пантюк, О. В. Невмержицька, М. П. Пантюк. – [2-ге вид.]. – Дрогобич : ДДПУ 2009. - 324 с.
58. Посібник з активного відпочинку та туризму для неповносправних / [уклад. : М. Сварник, Я. Грибальський, Ю. Войтюк та ін.]. - Львів : Каменяр, 2005 - 152 с.
59. Постанова Кабінету Міністрів "Про порядок надання послуг з тимчасового розміщення (проживання)" від 15.03.2006 № 297.

60. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року" від 19.09.2007 № 1158.
61. Почепцов Г. Г. Паблік рилейшнз для професіоналов / Г. Г. Почепцов. – М. : Рефл-Бук : Ваклер, 2003. – 624 с.
62. Правик Ю. М. Маркетинг туризму : підручник / Ю. М. Правик. – К.: Знання, 2008. – 303 с.
63. Правове регулювання туристичної діяльності в Україні : зб. нормативно-правових актів / [під заг. ред. проф. В. К. Федорченка]; Київ. ун-т туризму, економіки і права. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 640 с.
64. Практика активного туризму та відпочинку для неповносправних : матер. міжнар. конф. «Практика активного відпочинку та туризму для неповносправних» (Львів, 8–11 квітня 2005 р.). – Львів : Каменяр, 2005. – 156 с.
65. Про внесення змін до Закону України «Про туризм»: Закон України від 18.11.2003 № 1282-IV // Офіційний вісник України. – 26.12.2003. – № 50.
66. Про затвердження Державної програми розвитку туризму на 2002–2010 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2002 р. № 583 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 18. – Ст. 935. – С. 143-154.
67. Про заходи щодо розвитку туризму і курортів в Україні : Указ Президента України від 21.02.2007 р. № 136/2007 // Урядовий кур'єр. – 27.02.2007. – № 37.
68. Про особисте селянське фермерське господарство : Закон України від 15.05.2003 № 742-IV // Офіційний вісник України. – 20.06.2003. – № 23. – С. 9. – Ст. 1014.
69. Про природно-заповідний фонд України : Закон України № 2456-XII від 16.06.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 502. – С. 1130-1156.
70. Проект Закону України "Про сільський та сільський зелений туризм" від 23.10.2003 № 4299.

71. Розвиток сталого сільського туризму: Тематичний довідник. – Ужгород, 2007. – 146 с.
72. Рутинський М. Й. Сільський туризм : навч. посібник / М. Й. Рутинський, Ю. В. Зінько. – К. : Знання, 2006. – 271 с.
73. Саблук П. Т. Розвиток сільських територій в контексті забезпечення економічної стабільності держави / Саблук П. Т. // Соціально-економічні проблеми розвитку українського села і сільських територій : матеріали сьомих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників. – К., 2005. – С. 4-18.
74. Сварник М. Що найважливіше для неповносправної дитини / М. Сварник // Якщо ми – батьки неповносправної дитини. – Краків : Огніско, 1998. – 64 с.
75. Синьов В. М. Основи дефектології : навч. посібн. / В. М. Синьов, Г. М. Кобернік. – К. : Вища школа, 1994. – 126 с.
76. Сільський зелений туризм або відпочинок у селі : поради початківцям / Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. – К. : Дім, сад, город, 2006. – Вип. № 2. – 64 с.
77. Сільський зелений туризм або як зберегти довкілля і залучити туристів : поради початківцям / Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. – К. : Дім, сад, город, 2006. – Вип. № 2. – 56 с.
78. Смолій В. А. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / В. А. Смолій, В. К. Федорченко, В. І. Цибух. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2006. – 372 с.
79. Специальная психология : учебн. пособ. / [сост. В. И. Лубовский, В. Г. Петрова, Т. В. Розанова и др. ; под ред. В. И. Лубовского]. - [6-е изд.]. - М. : Академия, 2009. – 560 с.
80. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник / [за ред. акад. В. І. Бондаря]. – Луганськ : Альма-матер, 2003. – 436 с.
81. Стандартні правила щодо урівняння можливостей інвалідів. Організація Об'єднаних Націй. – Львів : Надія, 1998. – 48 с.
82. Теорія і практика організації активного відпочинку та туризму для неповносправних осіб : навч. посібн. / О. Волошинський,

Ш. Горбацьо, А. Мацелюх, М. Сварник. – Львів : Простір М, 2009. – 128 с.

83. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Т. І. Ткаченко. – [2-ге вид., випр. та доповн.]. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с.

84. Товт М. Правове регулювання та стандарти сільського туризму. Досвід окремих країн, проблеми законодавства України / Товт М. // Відпочинок в українському селі. Порадник організатору відпочинку.

85. Туризмологія: Концептуальні засади теорії туризму. Науково-навчальне видання / [керівники проекту та відповід. редактори: Пазенок В. С., Федорченко В. К.]. – К. : КУТЕП, 2008. – 825 с.

86. Черевко Г. В. Катетеризація агротуристичних господарств / Г. В. Черевко, Г. І. Шимечко // Економіка АПК. – 2011. – № 5. – С. 134.

87. Шимечко Г. І. Агротуризм як напрям підприємництва: теорія і практика : монографія / Г. І. Шимечко, Г. В. Черевко. – Львів : Ліга-Прес, 2009. – 206 с.

88. Шраднер Йозеф. Туризмът. Едно икономическо изследване / Йозеф Шраднер. Превод от немски Мариета Ноева. – Варна : Издателство «Наука и икономика», 2010. – 105 с.

89. Экономика и организация туризма: международный туризм / [Е. Л. Драчева, Ю. В. Забаев, Д. К. Исмаев и др.; под ред. И. А. Рябовой, Ю. В. Забаева, Е. Л. Драчевой]. – М. : КНОРУС, 2005. – 576 с.

90. Алексеева Ю. В. Державне регулювання соціального туризму в Україні / Ю. В. Алексеева // Зб. наук. пр. НАДУ. – 2009. – С. 182-191.

91. Брижак П. М. Сільський туризм Буковини. Стан та перспективи розвитку / П. М. Брижак // Оздоровчі ресурси Карпат і прилеглих регіонів. – Чернівці, 2005. – С. 143-145.

92. Бейдик О. О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методи аналізу, термінологія, районування :

монографія / О. О. Бейдик. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – 395 с.

93. Васильєв В. Сільський зелений туризм або відпочинок у селі / В. Васильєв, П. Горішевський, Н. Васильєва // Туризм сільський зелений: науково-популярний журнал. – 2006. – 63 с.

94. Гетьман В. І. Концептуальні питання екотуризму в контексті збереження ландшафтного різноманіття / Гетьман В. І. // Рідна природа. – 2007. – С. 34-35.

95. Гетьман В. Основні завдання і проблеми розвитку екотуризму в національних природних парках і біосферних заповідниках України / Гетьман В. // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2005. – С. 4-8.

96. Гетьман В. І. Екотуризм чи екологічний туризм: теорія і реальність / В. І. Гетьман // Рідна природа. – 2010. – № 3. – С. 24-29.

97. Ігнатенко М. Г. Питання розвитку рекреації півдня України / М. Г. Ігнатенко // Краєзнавство і туризм: освіта, виховання, стиль життя: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – К. : Реформа, 2008. – С. 118-119.

98. Глядіна М. В. Зарубіжний та вітчизняний досвід розвитку екологічного туризму / М. В. Глядіна // II міжнародний конгрес «Інформатизація рекреаційної і туристичної діяльності: перспективи культурного та економічного розвитку». – Трускавець, 2008. – С. 190-193.

99. Горішевський П. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності / П. Горішевський, Ю. Васильєв, Ю. Зінько. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2005. - С. 9-13.

100. Горішевський П. А. Сільський зелений туризм: організація надання послуг гостинності : навчальний посібник / П. А. Горішевський. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2006. – 148 с.

101. Гловацька В. В. Сільський зелений туризм: сутність, функції, основні організації: Про розвиток зеленого туризму (СЗТ) в Україні / В. В. Гловацька // Економіка АПК. – 2006. – № 10. – С. 148-155.

102. Дишлюк Н. І. Туризм як складова управління комплексним розвитком сільських територій / Н. І. Дишлюк // Проблеми удосконалення управління в сучасних умовах ПДАТУ. – 2008. – С. 63-67.
103. Костриця М. М. Сільський туризм: теорія, методологія, практика : монографія / М. М. Костриця. – Житомир : ЖДТУ, 2006. – 196 с.
104. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: навч. посіб. / В. Ф. Кифяк. – Чернівці : Зелена Буковина, 2005. – 312 с.
105. Любіцева О. О. Розвиток екологічного туризму в Україні// Економічна та соціальна географія : наук. зб. / О. О. Любіцева. – К., 2004. – С. 189-196.
106. Липчук Н. В. Чинники розвитку агротуризму / Н. В. Липчук // Вісник ДІТБ. – 2009. – № 9. – С. 206-208.
107. Лужанська Т. Ю. Сільський туризм: історія, сьогодення та перспективи : навчальний посібник / Т. Ю. Лужанська, С. С. Махлинець, Л. І. Тебляшкіна; [за ред. д.г.н., проф. Волошина І. М.]. – К. : Кондор, 2008. – 385 с.
108. Мальська М. Менеджмент туризму / М. Мальська, В. Худо. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – С. 139-161.
109. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління / В. Я. Малиновський. – К. : Атіка, 2005. – 240 с.
110. Матеріали першого Міжнародного науково-практичного семінару Аграрний екологічний туризм в країнах Центральної і Східної Європи // Збірник доповідей. – Стрий : ТОВ “УКРПОЛ”, 2004.
111. Осипчук Н. Зелений туризм / Н. Осипчук // Соціальна політика. – К. : Атіка, 2005. – 129 с.
112. Про затвердження державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р. № 1158 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 73. – С. 7.

113. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травня 2003 року № 742–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 29. – С. 232.

114. Про заходи щодо розвитку туризму і курортів в Україні: Указ Президента України від 21 лютого 2007 року № 136 // Урядовий кур'єр. – 2007. – № 37.

115. Регіональний вимір рекреаційно-туристичної діяльності / [за ред. В. Ф. Семенова]. – Одеса : Оптимум, 2008. – 201 с.

116. Рутинський М. Й. Сільський туризм : навч. посіб. / М. Й. Рутинський, Ю. В. Зінько. – К. : Знання, 2006. – 271 с.

117. Сельский туризм, проблемы и пути их решения : материалы семинара / [науч. ред. Н. Н. Гордецкая]. – Симферополь : Сонат, 2007. – 127 с.

118. Сергеева Т. К. Экологический туризм : учебник / Т. К. Сергеева. – М. : Финансы и статистика, 2006. – Т. 15-17.

119. Серебрій В. Екологічний туризм – ключ до сталого розвитку / Серебрій В. // Красзнавство. Географія. Туризм. – 2005. – № 35. – С. 1-3.

120. Смаль В. В. Світовий досвід розвитку екологічного туризму / В. В. Смаль, І. В. Смаль // Український географічний журнал. – 2005. – № 4. – С. 58-64.

121. Суспільно-географічні проблеми розвитку продуктивних сіл / [за ред. Я. Б. Олійника]. – К. : Ніка–Центр, 2008. – 195 с.

122. Цвид Н. В. Зелений туризм як найбільш перспективний і екологічно безпечний аспект розвитку приватного підприємництва на Волині / Н. В. Цвид // Вісник. – Х., 2005. – С. 216-221.

123. Хлоп'як С. В. Екологічний туризм: зарубіжний досвід організації та передумови розвитку в Україні / С. В. Хлоп'як // II Міжнародний конгрес: Інформатизація рекреаційної та туристичної діяльності. – Трускавець, 2006. – С. 199-202.

124. Rural Tourism and Recreation: Principles to Practice/ Ed. by L. Roberts, D. Hall. – Edinburgh: Scottish Agricultural College, 2001. – 272 p.

125. Співка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні: www.greerntour.com.ua.

126. www.green-tour.com.ua – журнал «Туризм сільський зелений».

127. www.world-tourism.org/ruso – Всесвітня туристична організація.

128. www.tourism.gov.ua – Державна туристична організація України.

129. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/ator2014_u.htm – Сайт державної служби статистики України.

130. <http://www.ruraltourism.com.ua> – зелений туризм.

131. <http://ukrgold.net/ru/dnepropetrovskaya> – опис Дніпропетровської області.

132. <http://oblrada.dp.ua/dnepr-region/pasport> – Сайт Дніпропетровської обласної ради.

133. Смирнова Д. Б. Безбарьерный туризм: основные понятия, перспективы развития / Д. Б. Смирнова, Ю. С. Смородина // World economy, finances and investments : сб. матер. II Междунар. науч.-практ. конфер. – 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.asconf.com/view_arhiv.php?konf=World%20economy,%20finances%20and%20investments.%20vol.%202&sek=%DD%EA%EE%ED%EE%EC%E8%EA%E0&stt=461&lang=rus.

134. UNWTO [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www2.unwto.org/ru>.

Навчальне видання

**Барна Марта, Богуш Малгожата (Bogusz Malgorzata),
Волошинський Олександр, Гнатюк Наталя,
Грибальський Ярослав, Клапчук Михайло,
Мацелюх Андрій, Тучковська Ірина**

**ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ
ОСОБАМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ**

Видається у авторській редакції

Підписано до друку 09.09.2019 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Умовн. друк. арк. 11,97. Обл.-вид. арк. 9,61.
Наклад 500 прим.

Видавець і виготовлювач: ТзОВ «Растр-7»
79005, м. Львів, вул. Кн. Романа, 9/1
тел./факс: (032) 235 52 05, 235 72 13
e-mail: rastr.sim@gmail.com www.rastr-7.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ЛВ № 22 від 19.11.2002 р.